

XVII. évf. (2008) 29-30. szám

# Rendvédelem- történeti Hírlevél



Nuntiōtōnes Historiae Preasidii Ordinīs

HU ISSN 1785-3257

A SZEMERE BERTALAN MAGYAR RENDVÉDELEM-TÖRTÉNETI  
TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG

ÉS A

SZEMERE BERTALAN MAGYAR RENDVÉDELEM-TÖRTÉNETI ALAPÍTVÁNY  
KIADVÁNYA



XVII. évf. (2008) 29-30. szám

# Rendvédelem- történeti Hírlevél



Nuntiōnes Historiae Preasidii Ordinīs

**HU ISSN 1785-3257**

A SZEMERE BERTALAN MAGYAR RENDVÉDELEM-TÖRTÉNETI  
TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG

ÉS A

SZEMERE BERTALAN MAGYAR RENDVÉDELEM-TÖRTÉNETI ALAPÍTVÁNY

*KIADVÁNYA*





## IMPRESSZUM

A periodikum hivatásának tekintjük a diszciplína művelése során keletkezett operatív információk közlését. Tisztelettel köszönik e szám szerkesztői mindazok segítségét, akik tevékenységükkel hozzájárultak a kiadvány létrejöttéhez. Kérjük a Hírlevél olvasóit, hogy periodikánk megjelenéséhez, színvonalas szerkesztéséhez járuljanak hozzá.

### **A szerkesztőség segítséget vár:**

- ◆ A szerkesztőség által nem figyelt hazai és külföldi lapok figyelését szívesen fogadják a szerkesztők.
- ◆ Ugyancsak szívesen vesszük egyes hazai vagy külföldi gyűjteményben található rendvédelem-történeti témájú kiadványok bibliográfiájának elkészítését.
- ◆ Köszönettel vesszük a tájékoztatásokat a már lezajlott és a meghirdetett rendvédelem-történeti orientáltságú rendezvényekről.

A kiadványban aláírással megjelenő írások eltérhetnek a szerkesztőség álláspontjától!

A beküldött írásokat, számítógéplemezeket, fényképeket, videó tekercset, stb. a szerkesztőség nem küldi vissza, valamint fenntartja magának a publikálásra kerülő anyagok javításának jogát!

*„Cum historia  
pro securitate”*

*„Történelemmel  
a biztonságért”*

Főszerkesztő: Dr. PARÁDI József

Szerkesztő: Dr. SUBA János, mag. SIMON F. Nándor

Technikai szerkesztő: SZÉKELY Zoltán, SOM Krisztián

**SZERKESZTŐSÉG ELÉRHETŐSÉGI ADATAI:**

Levélcím: 1037, Budapest, Haránt utca 12.

Tel.: (+36/06-1) 325-1673 Fax.: (+36/06-1) 325-1674

Mobil: (+36/06-30) 479-5654

E-mail: [szbmrtd@gmail.com](mailto:szbmrtd@gmail.com)

**Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis) HU  
ISSN 1785-3257 XVII. évf. (2008) 29-30. sz. szerzői**

**Gondolatok a**  
***Rendvédelem-történeti Hírlevél***  
***(Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis)***  
**szerkesztéséhez**

A Rendvédelem-történeti Hírlevél első száma adta közre a szerkesztői ars dictandumot. Újabb ars dictandum létrehozását a szerkesztőség indokolatlannak tarja. Úgy gondoljuk azonban, hogy a szerkesztőség tagjai körében – a hajdani ars dictandum megerősítése és pontosítása céljából – megvitatott és elfogadott szerkesztői intenciók kivonatát megjelentetjük a lap hasábjain, mivel a szerkesztői munka irányelveit nyilvánosnak tekintjük.

**I. PRAKTIKUS ALAPELVEK**

1. A Rendvédelem-történeti Hírlevél az egyetlen magyar nyelvű periodika, amely a rendvédelem-történeti diszciplína művelésének operatív információit közli.

2. A periodika a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnöksége és a tagság között az egyetlen rendszeres írásos kapcsolat.

3. A periodika pénzügyi alapjai labilisak. Szorult helyzetben házilagos kivitelezés lehetőségét célszerű előtérbe helyezni.

4. Célszerű – a stabil szerkesztői team mellett – minél szélesebb kört bevenni az alkalmi közlések, illetve egy-egy rovat kivitelezésére. Előtérbe kell helyezni az elektronikus terjesztést.

5. Indokolt olyan honlapot keresni, vagy létrehozni, amely befogadja a periodikát.

6. Célszerű megszervezni – esetleg hallgatók bevonásával - hogy a periodika a világhírlapok egyikén is publikálásra kerüljön, akár elektronikus formában is.

7. Indokolt tágítani a periodika szerkesztéséhez potenciális hírszerzőket nyújtó intézményekkel a kapcsolatot (hazai és külföldi társaságok, szerkesztőségek és kiadók, gyűjtemények, oktatási intézmények stb.)

**II. FORMAI SZEMPONTOK**

1. Az A/5-ös méret bevált és az olvasók szeretik, e mellett pedig takarékos megoldás. Ezzel ellentétes méltányolandó szempontok esetén van helye a méret újragondolásának.

2. Arra kell törekedni, hogy az ízléses kivitel és kiadáskímélő megoldások jellemezzék a periodikát. Az arcuatformáló formai jegyek minősülő részek módosítását csak óvatosan célszerű megvalósítani. A periodika latin nevét, a magyarral azonos jelleggel célszerű szerepeltetni a címlapon.

3. A periodika részeinek markánsan kell elhatárolódnuk egymástól, a jó áttekinthetőség kritériumainak érvényesülésével.

4. A címlap és a hátsó borító tartalmát, a címlap belső oldalán az impresszumot, a hátsó borító belső oldalára az 1%-os felhívást, valamint a periodika vé-

gére csoportosítva az állandó űrlapokat, mint a periodika keretét célszerű fenntartani.

5. Indokolt bevezetni a korábban többé-kevésbé hiányzó tartalomjegyzéket az impresszumot követően.

6. Üdvös volna az évfolyamok első és második számait eltérő színekkel jelölni.

7. Egyes rovatokat – amelyek sorozat jelleggel bírnak – célszerű mellékletként publikálni, akár eltérő színű papíron (pl.: új publikációk rovata, tanintézetek rendvédelem-történeti diplomamunkáinak jegyzékei sorozat, könyvtárak rendvédelem-történeti témájú könyv- és folyóirat jegyzékei sorozat stb.)

*Dr. PARÁDI József*  
*a társaság elnöke*

## ARS POETICA

A Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis) HU ISSN 1785-3257 periodikát azzal a céllal hozta létre dr. PARÁDI József indítványa alapján a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, hogy elsősorban a magyar nemzet rendvédelem-történetének a műveléséhez kapcsolódó eredményekről és eseményekről nyújtson tájékoztatást. A periodika tehát nem csupán egy társadalmi szervezet eseményeiről tudósítja a tagságát, hanem a rendvédelem-történeti diszciplína aktualitásairól nyújt betekintést az érdeklődők számára, amelybe természetesen beletartoznak a diszciplínát gondozó szervezetek munkájáról szóló ismertetőik is.

A periodika fokozatosan érte el a harmadik évezred elejére kiforrott formáját, az igényeket és a lehetőségeket tükröző rovatrendszerét. A szerkesztők célja, hogy olyan folyóiratot készítsenek, amelyet fellapozva az olvasó elé tárul a szakterület művelésének az állapota. Ebben az értelemben tehát nem csak a kortársaknak szóló információt hordoz a lap, hanem a jövő számára is igyekszik a legfontosabb információkat megőrizni.

A Rendvédelem-történeti Hírlevél szerkesztőinek nem célja, hogy tudományos igényű alkotásokat közöljön, ez a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU ISSN 1216-7674* hivatása. A rendvédelem-történeti Hírlevél a Rendvédelem-történeti diszciplína művelésével kapcsolatos eredményekről, eseményekről és publikációkról nyújt tájékoztatást, a szakterület művelési feltételeiről szóló ismertetést, a tudományterületet gondozó személyek bemutatását tekinti hivatásának.

## SZERZŐK

**FAZAKAS László:** ☿ ✨ ⬠

(+36/06-30) 986-3997; fazakas@imm.hu

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság alelnöke, testőrség-történeti szakértő, Képviselőházi-, korona- és testőrség történeti kutató.

**Dr. HOLLÓ József Ferenc** ☿ ✨ ✨

(+36/06-1) 325-1603; hollojozsef@mail.militaria.hu

A hadtudomány kandidátusa, habilitált egyetemi magántanár. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. A Magyar Hadtudományi Társaság Hadszíntérkutató Szakosztályának elnöke. A Dolomit Baráti Kör tagja. Kutatási területe a közép-európai erődvonalak és erődítmények XIX-XX. századi története.

**KÖMŰVES József**

(+36/06-1) 264-9555

Kutatási területe a magyar határőrizet-történeti gyűjtemények.

**Dr. LÓRÁNT Csaba:** ☿ ✨ ✨ ✨

(+36/06-30) 914-2049; lorant01@citromail.hu

A műszaki tudományok egyetemi doktora, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság gyűjtők szakosztályának vezetője, magyar egyenruha-történeti szakértő, kutatási területe a magyar csendőrség története, a testület öltözékére és felszerelésére szakosodott legnagyobb szakgyűjtemény birtokosa.

**Dr. MARKÓ György**

(+36/06-1) 325-1606; marko.gyorgy@hm-him.hu

A hadtudomány kandidátusa, a Hadtörténelmi Közlemények HU ISSN 0017-6540 szerkesztőbizottsági tagja. Kutatási területe a XIX-XX. századi magyar hadtörténelem.

**Dr. PARÁDI József:** Ph.D./Cs.C., mag., ☿ ✨ ✨ ✨ ⬠

(+36/06-30) 912-7651; jparadi@freemail.hu

Bölcsészdoktor, a hadtudomány kandidátusa, főiskolai tanár, a Magyar Tudományos Akadémia Köztestületi tagja, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnöke, a Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774 és a Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis) HU ISSN 1785-3257 főszerkesztője, határőrizet-történeti szakértő, a magyar rendvédelem-történet dualizmuskori és két világháború közötti időszakának kutatója.

**Dr. RAVASZ István:** ☿

(+36/06-30) 815-0494 ; rid.kalman@hm-him.hu

A hadtudomány kandidátusa. A Finn-Magyar Téli Háborús Emlékbizottság és a Második Világháború Nemzetközi Történész Bizottság magyar tagozatának titkára, valamint a Magyar Hadtudományi Társaság, a Magyar Történészek Világszövetsége, a Magyar Történelmi Társulat, a Magyar Történész-Múzeológusok Társasága, a Pulszky Magyar Múzeumi Egyesület, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Szent László Hadosztály Bajtársi Egyesülete tagja. A Károli Gáspár Református Egyetem megbízott előadója. Hadtörténelmi szakértő. Kutatási területe a XIX-XX. századi magyar hadtörténelem.

**Dr. SERESS István Ph.D.**

(+36/06-70) 303-4166; istvan.seres@gmail.com

A történelemtudomány Ph.D. doktora, mongolista, turkológus. A rendvédelem-történeti diszciplína keretében a XVIII–XIX. század magyar rendvédelem-történetét kutatja. Az ELTE BTK felkért oktatója.

**Mag. SIMON F. Nándor:** ☿ ✨ ✨ ✨ ✨

(+36/06-20) 347-4602; simon.f.nandor@freemail.hu

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság alelnöke, a diplomatica-paleográfia-papirologia-szfragisztika segédtudományoknak a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre alkalmazott változatát műveli, munkásságában az általa gondozott szakterület szakértője, a Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Praesidii Ordinis) HU ISSN 1785-3257 szerkesztője.

**Dr. SUBA János Ph.D./Cs.C. :** mag. ☿ ✨ ✨ ✨ ✨







(+36/06-30) 566-7120; suba.janos@webmail.hu

A geodézia egyetemi és Ph.D. doktora, A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság alelnöke, a Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774 szerkesztője, magyar államhatár-történeti szakértő, A magyar állam geodéziai elhelyezkedése és jelölése történetének kutatója.

**ZEIDLER Sándor:** . ☿ ✨ ✨ ✨ ✨

(+36/06-30) 961-9148; zeidler.o@chello.hu

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság alelnöke, az archontológia – falleriszтика – heraldika – insigniológia – vexillológia – numizmatika – ikonográfia történelmi segédtudományoknak a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre alkalmazott változatát műveli, munkásságában az általa gondozott szakterület szakértője.

Piktogram	A rendvédelem-történeti elismerések
	Rendvédelem-történetért Díj
	Rendvédelem-történetért Érdemrend a rendvédelem-történet kiváló művelőjének
	Rendvédelem-történetért Érdemrend a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának
	Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet kiváló művelőjének
	Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának
	Rendvédelem-történetért Érdemérem
mag.	Rendvédelem-történet magisztere

## TARTALOMJEGYZÉK

<b>I. TÁRSASÁGI ÉLET</b> .....	15
Tisztségviselők .....	15
PARÁDI József Adományok a magyar rendvédelem-történet 2008. évi művelésének elősegítésére .....	19
<b>III. SZEMLE</b> .....	21
<b>III/1. Recenziók</b> .....	21
HOLLÓ József: MARGITAY-BECHT András: A Leitha monitor ... és a többiek. Zabolátlan hajózás-történeti barangolástérben és időben egy vénséges vén dunai hadihajó ürügyén .....	21
HOLLÓ József: UDOVECZ György: Königrätzől Litomelig. A császári és királyi 68-as jászkun és a magyar királyi 10. Bethlen Gábor gyalozezred története .....	27
LÁSZLÓ Ferenc: CSAPÓ Csaba: RÁDAY Gedeon és a szegedi királyi biztosság .....	32
MARKÓ György: EHRENBERGER Róbert–OKVÁTH Imre (szerk.): „A dolgozó népet szolgálom!”. Forráskiadvány a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1957-1972 .....	33
RAVASZ István: PADÁNYI József: Békefenntartás Boszniában: a Magyar Műszaki Kontingens .....	35
RAVASZ István: SZÁMVÉBER Norbert: Erőd a Duna mentén. A Budapestért 1944–45-ben folytatott harcok katonai iratai a Hadtörténelmi Levéltárban. / Festung an der Donau. Unterlagen über die um Budapest geführten Kämpfe 1944/45 in der Sammlung des Budapester Militärhistorischen Archivs .....	40
SUBA János: RAVASZ István: Magyarország és a magyar királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914–1945 .....	42
SUBA János: RAVASZ István – NAGY György – KÖMŰVES József: Határőrségben .....	43
<b>III/2. Lapszemle</b> .....	45
Dr. PARÁDI József: Rendvédelem-történeti publikációk a Történelmi Szemle folyóiratban 2006-2007. ....	45
Dr. PARÁDI József: Rendvédelem-történeti publikációk a Századok folyóiratban 2004-2007. ....	46
PARÁDI József: Rendvédelem-történeti publikációk a Rendvédelem- történeti Füzetek folyóiratban 2007. ....	47
SIMON F. Nándor: Rendvédelem-történeti publikációk a História folyóiratban 2006-2007. ....	48

<b>IV. RENDEZVÉNYEK</b> .....	50
PARÁDI József: Rendvédelem-történeti konferencia az ELTE-ÁJK-án 2008.02.15-én .....	50
PARÁDI József: Az Európai Unió társországainak rendőrségei 2008.05.06. ....	56
PARÁDI József: Vad zuhanás, önfeledt lebegés. Az ejtőernyőzés 90 éve Magyarországon Kiállítás megnyitó a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban 2008.11.21. ....	58
PARÁDI József: A 2009. évre tervezett rendvédelem-történeti rendezvények .....	58
 <b>V. SZEMÉLYI HÍREK</b> .....	60
Kitüntetettek 2007-ben .....	60
2007. évi új tagfelvételizsek életrajzainak bemutatása .....	61
Dr. LÓRÁNT Csaba: Megemlékezés LENGYEL Lászlóról, társaságunk tagjáról .....	66
PARÁDI József: Székesfehérvár megyei jogú város Lánzos Kornél és Szegfű Gyula ösztöndíjban részesítette FORRÓ János tagtársunkat .....	67
 <b>VI. MŰHELY</b> .....	69
KÖMŰVES József: Apátistvánfalva. Határőr skanzen az Őrség szívében .....	69
KÖMŰVES József: Határőr kiállítások Magyarországon .....	70
PARÁDI József: Rendőrségi tudományos technológia innováció és tradíció .....	72
 <b>VIII. SCIENTIA</b> .....	75
PARÁDI József: Doktoranduszok és aspirantúrák a magyar rendvédelem-történet diszciplínájában .....	75
PARÁDI József: Rendvédelem-történeti műhelyvita a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen .....	75
 <b>IX. DOKUMENTUMOK</b> .....	76
1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról .....	76
1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról .....	84
1903. évi VI. törvénycikk az utlevélügyről .....	87
1903. évi VII. törvénycikk három új csendőrkerület felállításáról .....	89
1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről .....	90



<b>X. EMLÉKHELYEK ÉS TÁRGYAK</b> .....	92
LÓRÁNT Csaba: A Magyar Királyi Csendőrségnél rendszeresített sapkák .....	92
PARÁDI József: Elpusztított emlékhelyek .....	96
ORCID : <a href="https://orcid.org/0000-0003-3368-2944">https://orcid.org/0000-0003-3368-2944</a>	
DOI: 10.31628/RTHXVII.2008.29-30N.96-109p	
SIMON F. Nándor: Egy „munkásőr”-igazolvány 1956 novemberéből .....	109
PARÁDI József: Rendőrségi jelvények .....	110
Értesítés .....	114
<b>ÚRLAPOK</b> .....	117
Rendelkezés a befizetett adó egy százalékáról .....	117
Rendvédelem-történeti Tudományos Konferenciára jelentkezési felhívás .....	119
Rendvédelem-történeti Tudományos Konferenciára jelentkezési lap .....	121
Szerzői úrlap .....	123
Belépési nyilatkozat .....	125
Belépési nyilatkozat adatlapja .....	126
Publikációs adatlap .....	127
Gyűjtők adatlapja .....	129
Adatpontosító lap .....	131
Periodikáink és válogatott monográfiák .....	133

*„Discipulus est prioris posterior dies”*  
*(A holnap a tegnap tanítványa)*  
Publius Syrus



*„Discipulus est prioris posterior dies”*  
*(A holnap a tegnap tanítványa)*  
Publius Syrus



## I. TÁRSASÁGI ÉLET

### Tisztségviselők

#### Elnökség

PARÁDI József dr. <b>Budapest</b> Haránt u. 12. 1037	<b>Elnök</b> HT.: (36/06-1) 392-3591; 19-205 HF.: (36/06-1) 392-3590; 19-334 LT.: (36/06-1) 250-6199 LF.: (36/06-1) M.: (36/06-30) 912-7651 e-mail: <a href="mailto:jparadi@freemail.hu">jparadi@freemail.hu</a>
	<b>Ügyvezető alelnök</b> , pályázat HT.: HF.: LT.: (36/06- ) LF.: M.: (36/06- ) e-mail:
CSÓKA Ferenc <b>Budapest</b> Bíró Lajos u. 9. 1089	<b>Organizáció</b> HT.: HF.: LT.: (36/06-1) 303-2970 LF.: M.: (36/06-20) 579-5139 e-mail:
	<b>Nacionális</b> HT.: HF.: LT.: LF.: M.: e-mail:
FAZAKAS László <b>Budapest</b> Berettyó u., 11. III.6. 1138	<b>Szakértés, emlékhely</b> HT.: (36/06-1) 218-8959, 456-5184 HF.: LT.: (36/06-1) 349-7237 LF.: M.: (36/06-30) 986-3997 e-mail: <a href="mailto:fazakas@imm.hu">fazakas@imm.hu</a>

HEGYALJAI Mátyás dr. First Counsellor <b>Brusselles</b> 92-98 rue de Treves, B-1040, Belgium	<b>Tel.:</b> (00-32-2)234-1372 <b>Mobil:</b> (36/06-30)931-1371 <b>Fax:</b> (00-32-2)372-0784 <b>e-mail:</b> matyas.hegyaljai@hunrep.be
Joó Gábor <b>Budapest</b> Vizimolnár u.3. IV/32. 1031	<b>Ökonómia</b> HT.: HF.: LT.: (36/06-1) 242-6877 LF.: M.: (36/06-20) 384-7397 e-mail: <a href="mailto:jooga@gatesgroup.hu">jooga@gatesgroup.hu</a>
MEZEY Barna dr. prof. <b>Budapest</b> Radnóti M.u. 19/a. 1137	<b>Edukáció</b> HT.: (36/06-1) 411-6518, 411-6516 HF.: (36/06-1) 411-6515 LT.: (36/06-1) 329-9530 LF.: M.: e-mail: <a href="mailto:mbarna@ajk.elte.hu">mbarna@ajk.elte.hu</a>
SIMON F. Nándor mag. <b>Budapest</b> Ivánka Pál.u.16. 1155	<b>PR</b> HT.: (36/06-1) 328-0196 HF.: LT.: (36/06-1) 410-7811 LF.: (36/06-1) 416-2433 M.: e-mail: <a href="mailto:simon.f.nandor@freemail.hu">simon.f.nandor@freemail.hu</a>
SUBA János dr. <b>Budapest</b> Dolgozó út 20. II/7. 1184	<b>Publikáció</b> HT.: (36/06-1) 325-1673 HF.: (36/06-1) 325-1674 LT.: (36/06-1) 294-2744 LF.: M.: (36/06-30) 566-7120 e-mail: <a href="mailto:suba.janos@webmail.hu">suba.janos@webmail.hu</a>
SZAKÁLY Sándor dr. prof. vit. <b>Budapest</b> San Marco u. 28. fsz. 2. 1034	<b>Scientia</b> HT.: HF.: LT.: (36/06-1) 388-1482 LF.: (36/06-1) 388-1482 M.: (36/06-20) 910-5291 e-mail: <a href="mailto:sakat@mail.datanet.hu">sakat@mail.datanet.hu</a>

<b>SZÉKELY Zoltán</b> <b>Tarnaórs</b> Erzsébet u. 18. 3294	<b>Digitalizáció</b> HT.: HF.: LT.: LF.: M.: (36/06-30) 475-0626 e-mail: <a href="mailto:dessant@gmail.hu">dessant@gmail.hu</a>
<b>ZEIDLER Sándor</b> <b>Budapest</b> Trombitás u. 22. 1026	<b>Címerkirály, etika</b> HT.: HF.: LT.: (36/06-1) 212-5575 LF.: (36/06-1) 212-5575 M.: (36/06-30) 961-9148 e-mail: <a href="mailto:zeidler.o@chello.hu">zeidler.o@chello.hu</a>

#### **Az elnökség kültagjai**

<b>ZACHAR József dr. prof.</b> <b>Budapest</b> Adria sétány 5/F 1148	HT.: HF.: LT.: (36/06-1)252-8792 LF.: M.: e-mail: <a href="mailto:jzachar@yahoo.com">jzachar@yahoo.com</a>
<b>ZSUFFA András dr.</b> <b>Budapest</b> Mátka u. 35. 1172	HT.: HF.: (36/06-30)920-4143 LT.: LF.: M.: (36/06-30)942-1149 e-mail: <a href="mailto:zsuffa@kgb.hu">zsuffa@kgb.hu</a>
<b>KOVÁCS István dr.</b> <b>Budapest</b> Lukács Gy. u. 2. III/30. 1039	HT.: HF.: LT.: (36/06-1)243-6257 LF.: M.: e-mail: <a href="mailto:kovi@freemail.hu">kovi@freemail.hu</a>

#### **Felügyelő Bizottság**

<b>MOKÁNY József dr.</b> <b>Budapest</b> Orbán B. u. 39. 1037	Elnök HT.: HF.: LT.: (36/06-1)368-5805 LF.: M.: (36/06-30)960-8573 e-mail: <a href="mailto:mokdok1@t-online.hu">mokdok1@t-online.hu</a>
--	---



<p>FORRÓ János  <b>Székesfehérvár</b>                  József u.2/E. III/3.                  8000</p>	<p>Tag                  HT.:                  HF.:                  LT.: (36/06-22)313-606                  LF.:                  M .: (36/06-20)311-3966                  e-mail: forro.janos@vipmail.hu</p>
<p>KAISER Ferenc dr.  <b>Budapest</b>                  Gida u. 3/3.                  1165</p>	<p>Tag                  HT.: (36/06-1)432-9000/29-481                  HF.:                  LT.: (36/06-1)364-8044                  LF.:                  M .: (36/06-30) 538-7720                  e-mail: kaiser.ferenc@zmne.hu</p>

### Szakosztályok

	<b>Rendőrség-történeti</b>
CSÓKA Ferenc	<b>Csendőrség-történeti</b>
JOÓ Gábor	<b>Pénzügyőrség- és Vám-történeti</b>
<p>GÁSPÁR László dr.  <b>Budapest</b>                  Érsekújvár u. 10.                  1183</p>	<p><b>Határőrízet-történeti</b>                  HT.:                  HF.:                  LT.: (36/06-1) 290-3085                  LF.:                  M .:                  e-mail: <a href="mailto:gaspardr@axelero.hu">gaspardr@axelero.hu</a></p>
<p>LŐRINCZ József dr.  <b>Budapest</b>                  Lukács Gy.u.4. IX/89                  1039</p>	<p><b>Büntetés-végrehajtás történeti</b>                  HT.:                  HF.:                  LT.: (36/06-1) 243-2525                  LF.:                  M .:                  e-mail: <a href="mailto:lowiz@axelero.hu">lowiz@axelero.hu</a></p>
FAZAKAS László	<b>Korona- Képviselőház- és Testőrség-történeti</b>
MEZEY Barna dr. prof.	<b>Rendvédelem jogtörténeti</b>
<p>LÓRÁNT Csaba dr.  <b>Budapest</b>                  Somogyi u. 28-30.                  1115</p>	<p><b>Gyűjtők</b>                  HT.:                  HF.:                  LT.: (36/06-1)204-1707                  LF.: (36/06-1)261-7523                  M .: (36/06-30)914-2049                  e-mail: <a href="mailto:lorant_01@citromail.hu">lorant_01@citromail.hu</a></p>

### Regionális csoportok

BERTA Gyula <b>Kaposvár</b> Pete L. u. 8. 7400	<b>Dél-Pannon</b> HT.: HF.: LT.: (36/06-82)317-205 LF.: M.: (36/06-30)571-7046 e-mail:
---	--

### Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány

BODA József dr. <b>Etyek</b> Szőlőskert u. 35. 2051	HT.: (36/06-1)355-1182 HF.: (36/06-1)355-2365; 12-285 LT.: LF.: M.: (36/06-20)992-0117 e-mail: boda.joszeff@nokitc.hu
--	--

### PARÁDI József

#### Adományok a magyar rendvédelem-történet 2008. évi művelésének elősegítésére

A személyi jövedelemadó 1%-nak felajánlását lehetővé tevő, több ízben módosított 1996. évi CXXVI. tv.-ben foglaltak nyomán a Magyar Köztársaság Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalának a közvetítésével 38 000 forint összegű adomány érkezett Tudományos Társaságunkhoz. Az összeget irodaszer vásárlásra és postai költségekre fordította a Társaság.

A diszciplínát művelők nevében ezúton mond köszönetet a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság mindazoknak, akik a személyi jövedelemadójuk bevallásának elkészítése során gondoltak az anyagai nehézségekkel küzdő szervezetünkre.

E sorok olvasóinak a figyelmét is fel szeretném hívni arra a sajátos körülményre, hogy a magyar állam – a pártállami gyakorlatot ma is töretlenül folytatva – mostohagyermeknek tekinti nemzeti rendvédelem-történetünket. Múltunk ezen szeleté gondozására egyetlen fillér sem szerepel a költségvetésben. Úgy gondolom, hogy a magyar állam szerves részét alkotó szakterület történetének gondozásáról a magyar államnak kellene gondoskodnia, hasonlóan, mint például ahogyan azt a hadtörténelemmel is teszi.

Akik tehát adójuk 1%-val nemzeti rendvédelmünk története gondozását segítik elő, lényegében arra terelik az adófizetők pénzét, amire a magyar államnak egyébként erkölcsi kötelessége lenne fordítani a befolyt adó egy részét.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság arra kéri a diszciplína művelőit, a szakterület után érdeklődőket, illetve mind-

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.*  
zokat, akik szívükön viselik nemzetünk hagyományainak feltárását és közkincsé, hogy személyi jövedelemadójuk 1%-val támogassák tevékenységünket.

Adószámunk: **19662305-1-43**

A személyi jövedelemadó 1%-nak felajánlására irányuló **RENDELKEZŐ NYILATKOZAT** formanyomtatványa Hírlevelünk végén, az űrlapok között megtalálható.

### III. SZEMLE

#### III/1. Recenziók

HOLLÓ József

**MARGITAY-BECHT András: *A Leitha monitor ... és a többiek. Zabolátlan hajózás-történeti barangolástérben és időben egy vénséges vén dunai hadihajó ürügyén.* Budapest, 2007, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum – Petit Real Könyvkiadó**

A Magyar Köztársaság központi hadtörténeti intézménye főigazgatójaként minden alkalommal jó érzés tölti lelkemet, amikor egy új, a hadtörténelem egy-egy szeletét bemutató kiadvány napvilágot lát. Kivált igaz ez akkor, amikor olyan könyvet bocsáthatok útjára, amely munkatársaim, barátaim tollából született. S ezt a könyvet, amely ma, még „nyomdászágúan” kerül kezünkbe, barátom: MARGITAY-BECHT András írta, s a szerkesztők, lektorok között is barátaimat, munkatársaimat köszönhetem: SÁGFIA Gábort, dr. CSONKARÉTI Károlyt, dr. MOLNÁR Györgyöt, dr. POLLMANN Ferencet, és az időközben a Hadak Útjára megtért dr. JUBA Ferencet. S kivált igaz ez annak tekintetében is, hogy a kötetet illusztráló képek egy része a Hadtörténeti Intézet és Múzeum Fotóarchívumából származik.

Ezen túl ez a könyv, amely „*A Leitha monitor ... és a többiek*” címet viseli, külön is érdekes, hiszen – miként alcíme is utal rá – nem kevesebb, mint „*zabolátlan hajózás-történeti barangolás térben és időben egy vénséges vén dunai hadihajó ürügyén*”. Hol is kezdjem hát bemutatását? Melyik blokkal? De miért is beszélek blokkokról? A könyv, miként a Jó Öreg Monarchia hadereje egykoron, blokkokból épül fel. Emlékezzünk: volt egy Császári és Királyi Közös Hadsereg, egy Magyar Királyi Honvédség, egy Császári-Királyi Landwehr, egy Magyar Királyi Népfelkelés, egy Császári-Királyi Landsturm, no meg – és egyáltalán nem utolsósorban – egy Császári és Királyi Haditengerészet. Ez bizony, akárhogyan nézzük is, 6 blokk, s ebből a Leitha, vagy magyarosan Lajta monitor a Császári és Királyi Haditengerészet részét képező Császári és Királyi Dunaflozilla kötelékében „szolgált le katonaidejét”.

A könyv 9 blokkból tevődik össze, valóban „*zabolátlan hajózás-történeti barangolás*” (-t téve) *térben és időben egy vénséges vén dunai hadihajó ürügyén*”. Ahogyan azt a szerző ígéri. Nem számítva a bevezető részeket,

- 1. blokk a magyar és az osztrák–magyar hadiflották történetét,
- 2. blokk a monitor mint hadihajó-kategória történetét,
- 3. blokk a magyarországi gőzhajózás, a gőz- és hadihajó-építés történetét,
- 4. blokk a Dunaflozilla és a Lajta monitor történetét,
- 5. blokk az 1918–1919-es átmeneti időszakot,
- 6. blokk a haditengerészethez kapcsolódó temetőket, ünnepeket, az emlékműveket, s a Lajta elevátorhajó utóéletét,

- 7. blokk a Lajta mentési kísérleteit,
- 8. blokk a Haditengerészet, a Dunaflottilla és a Lajta korabeli ábrázolásait,
- 9. blokk pedig a Lajta monitorhoz valamilyen módon kapcsolódó haditengerész tisztek életútját mutatja be.

Azt, hogy blokkokról beszélek, s nem fejezetekről, mint ahogyan az a tartalomjegyzékben feltűnik – mivelhogy a szerző fejezetekre tagolta művét – a Dunaflottilla és benne a Lajta monitor korszakhatárokkal tagolt történeti bemutatása indokolja. A könyvben ugyanis külön-külön fejezet kíséri végig mindezt 1914-ig, majd a Nagy Háború évei alatt, ám én szervesen egybetartozónak érzem a Lajta és a Dunaflottilla történetét, legalábbis 1918-ig. Más kérdés, hogy egy kiadványban, a jól tagoltság érdekében szükségszerűen külön kell választani a „boldog békeidőket” a „boldogtalan hadiidőktől”. S mint láthatjuk a könyvben, külön blokkot képez a műszaki csapatok és a folyami flottillák fejezete, amely éppen a Dunaflottilla és a Lajta monitor egybeforrt történetét két blokkban bemutató fejezetek közé ékelődik be. S aztán ott van az általam 6. blokként aposztrofált VIII. fejezet, amely ugyancsak egy nagyobb keretbe helyezi be a Lajta történetét 1920 után, csak most a nagyobb keret nem egy katonai szervezet, hanem egy általános kitekintés, ahol temetőkről, ünnepekről, emlékművekről nyerhet képet a Tisztelt Olvasó.

Ez pedig olyan terület, amelyet ugyanúgy szükséges bemutatni, mint az általános, a részletes és a speciális hadtörténelmet, hiszen ez valóban az embert, a katonát helyezi a középpontba. Nem véletlen, hogy a Hadtörténeti Intézet és Múzeum emlékkönyv-sorozatának 2006. évi és idei kötete éppen ezt a területet mutatja be.

Külön egységet (talán 10. blokkot?) képez a történész szakmában „apparátusnak” nevezett rész, amelyben a bibliográfia és a mellékletek kaptak helyet. A jegyzeteket a szerző magába az anyagba illesztette be, nem az „apparátusba”, ami szerencsés választás volt, mivel követhetőbbé teszi a könyvet, s nem töri meg annak olvashatóságát.

Ha most a merev szabályokat követnénk, akkor sorra és egyesével beszél-nem kellene mind a 9 vagy 10 blokkról. Bizonyára nincs Önök között olyan, aki úgy érkezett ebbe a patinás tudományos és közművelődési intézménybe, a Hadtörténeti Intézet és Múzeumba, hogy „*No ez katonai szervezet, itt szabály szerint megy minden, így hát végighallgatom mindazt, amit majd otthon úgyis elolvasok*”. Amennyiben mégis volna, akkor bizony csalatkozni fog. Természetesen a Hadtörténeti Intézet és Múzeum egy katonai szervezet, ahol betartjuk az előírásokat, ahol minden szabály szerint megy – nem is tehetünk másként –, ám egy könyvbemutató esetében, a Magyar Honvédség táborkaként és az intézmény főigazgatójaként egyaránt úgy vélem, az lesz az előírásos, ha eltérünk a szabályoktól. Az ugyanis akár előírás-ként is értelmezhető elvárás, hogy egy tudományos igényű rendezvényen – márpedig egy történeti könyv bemutatója mindeképpen ilyen – az érdeklődést keltsük fel a kiadvány, és persze a tárgyalt korszak, illetve haditechnikai eszköz iránt. Ez pedig azzal jár, hogy blokkokat ragadok ki a blokkokból, hogy felkeltsem az Önök érdek-

lődését, bár azt is gondolhatom, Önöket eleve érdeklődésük hozta ide a kiadvány, és persze a tárgyalt korszak, illetve haditechnikai eszköz, s nem utolsósorban működtetői, az emberek iránt.

S úgy érzem, a szerző is hasonló célt tűzött ki maga elé a kézirat összeállításakor: a történelmi korszakok és a katonai szervezetek bemutatását a haditechnikai eszközön keresztül, melyekben az szolgálta, mindezt érdekességek felvillantásával, idézetek és történetek sorával, ám mindenképpen a tudományosság igényével és alaposágával.

Így hát valóban megismerhetjük a korszakot – a haditengerészek, a flottilások szemüvegén át –, átláthatjuk magunk is mindennapjaikat a fedélzeten, a lövegtoronyban, vagy épp a gépházban, a hosszú menetek alatt, megvívhatjuk harcaikat, gondolatban felölthetjük egyenruházatukat, használhatjuk felszereléseiket, felhúzhatjuk az árbocra jelvényeiket, elkölthetjük ételeiket – sorolhatnám még tovább. Mindeközben részletesen megismerünk egy különleges hadihajótípust, a monitort, s mire a könyv végére érünk, töviről-hegyire, szinte az utolsó csavarig otthon érezzük magunkat a Lajtán. Előre figyelmeztetek minden Kedves Olvasót: ha egyszer kézbe veszi ezt a nagyszerű alkotást, nem fogja tudni letenni, amíg a végére nem ér. A szakmai közönség figyelmét pedig arra hívom fel, hogy e kiadványt majd hogyan lexikonszerű kézikönyvként is forgathatja, keresve – és ami a legfontosabb – meg is találva benne a legfontosabb konkrét adatokat.

Most pedig, ha már „felállítottam a blokk-elméletet”, nem engedhetem meg magamnak, hogy ne ragadjak ki egy-két érdekes blokkot a műből. Persze nem a korábban sorolt blokkokat, hiszen akkor előző gondolatmenetemet cáfolnám menten, hanem olyan blokkokat, amelyeket a leginkább „érdekesség-blokkoknak” vagy figyelemfelkeltő kiragadásoknak nevezhetnénk, s amelyek magából a könyvből származnak.

Elsőként is felteszem a költői kérdést: Magyarország mintegy 8 millió felnőttkorú állampolgára közül hányan tudják, hogy a középkorban királyaink egy-egy hadjárata alkalmával szó szerint „hadiflottát béreltek” az Adrián, s hogy bizony szép sikereket értek el e módon. Vagy hányan ismerik, hogy a középkori magyar dunai flottilla „*jelentős erőt képviselt, és majdnem mindig megfelelt az adott kor technikai és katonai elvárásainak*”; s hogy „*első formáját Szent István király alakította ki, a folyók menti hajós telepek honvédelmi célú megszervezésével*”. Most azonban, MARGITAY-BECHT András könyvét forgatva mindezt megismerhetik.

Azt talán már többen hallották, hogy létezett egy sajka nevű folyami hadi alkalmazhatóság, meg hogy a magyar hadtörténelemben voltak sajkások is. Ismét felteszem azonban a megválaszolásra itt és most nem váró kérdést: azt is többen tudják-e vajon, hogy sajkásaink nem csupán a török elleni honvédő harcunkat támogatták – mint például 1456-ban Nándorfehérvár falai alatt –, de katonai erenyeiket megcsillanthatták az Elbán a bajor örökösödési háborúban, vagy éppen a Rajnán, Itáliában és Lengyelországban. A könyvet forgatva választ kapunk e kérdésekre is.

Aztán, hogy egy kicsit visszautaljak arra a hatalmas munkára, amit munkatársaimmal együtt végzünk, jelenleg is áll a Katonai Mária Terézia Rend történetét bemutató kiállítás. A most bemutatásra kerülő könyvből az is kiderül, hogy a Rend története a Nagy Háború befejezése után 68 évvel, 1986. szeptember 23-án zárult le, amikor megtért a Hadak Útjára a Mária Terézia Renddel kitüntetett utolsó katona, a Rend egyetlen pilóta tagja, a „trieszti sasnak” becézett, akkor már 97 éves haditengerészeti vadászrepülő: Gottfried BANFIELD sorhajóhadnagy. Egy legenda ért véget halálával.

Legenda? Hogyan jön ez a kifejezés ide? A Dunaflojtilla, s benne a Lajta monitor tiszt, altiszt karának és legénységének szellemisége – bizony ki lehet és ki kell mondanunk – legendás volt. Az 1918 október-november fordulóján a Dunaflojtillát a Balkánról harcolva sikeresen Magyarország területére visszahozó RATKOVIC Marius sorhajókapitány ezt így fogalmazta meg:

„A dunai hajóhad nem felelhetett volna meg hivatásának, ha személyzetének fegyelmezettsége és szelleme egészen a háború végéig nem állott volna ellen a háterszágból kiinduló bomlasztó törekvéseknek. A Monarchia mindkét államából származó, de aránylag nagyobb számú magyarból álló személyzetben állandó bátor támadó szellem élt, fegyelmezettsége a leszerelésig példás maradt.

Ezt a tényt az a körülmény tette lehetővé, hogy a dunai hajóhadnak kitűnő és harcedzett tisztikara volt, továbbá, hogy állandóan sokoldalú és változatos tevékenységet fejtett ki. Így emelkedett a tisztikar és a legénység a katonai, a szakmai és az erkölcsi kiképzés magas színvonalára.

Azáltal, hogy a dunai hajóhad élet- és véráldozatokkal három hatalmas folyamátkelést fedezett és támogatott, a szerbeket a Száva bal partján kritikus időben megállásra kényszerítette, a Mackensen hadsereg hátába és oldalába tervezett veszedelmes támadást vakmerő rajtaütéssel és szívós küzdelemmel meghehészte, a Duna hajózási útját kétszer felszabadította, végül a Fekete-tengeren és az ukrán folyókon katonai és közgazdasági támogatást nyújtott, a világháború történetében tiszteletre méltó helyet érdemel. Egyszersmind köszönetet ama nemzetek részéről, amelyekért a magyar Dunától a Fekete-tengerig Ausztria–Magyarország dicső hadi lobogója alatt küzdött és győzött.”

Érdemes e helyt idézni LUCICH Károly ellentengernagynak a Dunaflojtilla működéséről 1918 decemberében adott, katonásan tömör összefoglalóját is:

„A dunai flottilla a háború kitörésekor 6 monitorból, nagyrészt elavult szerkezetű hajókból állott, a háború végén 10 monitor, ebből 4 teljesen modern, és 6 szintén teljesen korszerű őrző naszád volt az állománya, hozzávéve 6 vértezett gőzöst, a kiterjedt aknaosztágot, 2 kórházhajót és a 2 gőzösből és 26 uszályból álló hadtápot. Ez a fejlődés sürgetésemre a háború alatt következett be.

A fontosabb hadiesemények: Belgrád bevétele 1915 őszén, a Dunán való előnyomulás a Vaskapun át, a Bulgáriával és Törökországgal való összeköttetés létesítése és biztosítása, a román hadjárat alatt a rahovói román átkelés meghiúsítása, MACKENSEN seregének átkelése Svistovnál és folytatólag a Brailáiig való előnyomulás. Itt aztán 1917 januárjában kezdetét vette az állóharc

*Rendvédelem-történeti Hírlévl (Nuntioiones Historiae Preasidii Ordinis)* XVII. évf. (2008) 29-30. sz. a Szeret mentén. A flottilla itt állt egészen 1917. december 7-ikéig, amikor Romániával megkötöttük a fegyverszünetet. Én ekkor búcsút vettem a Dunától. A flottillát egy sérült hajó kivételével, teljes létszámmal adtam át, nem vesztettem semmit.”

Aztán felfigyeltek Tisztelt Hallgatóim a RATKOVIC-idézetben a Fekete-tenger megemlítésére? A híressé vált, s a hadtörténelemben páratlan tengeri vállalkozást ilyen csapatszellem nélkül folyóvízre tervezett hajókkal bizony nem lehetett volna végrehajtani. 1918 tavaszán a Dunaflottillára hárult a feladat, hogy mentesítse a Duna-delta tengeri kijáratát az aknáktól, folyami hajókkal. Már ez is szokatlan volt, ám ennél is rendhagyóbb a folytatás. Az osztrák–magyar hadvezetés ugyanis elhatározta, hogy a Dnyeszter, a Bug és a Dnyeper mentén támogatást nyújt a Dél-Ukrajnában operáló szárazföldi hadseregnek. Igen ám, de a Duna és az ukrajnai folyók között nincs közvetlen vízi összeköttetés, hiszen a vízgyűjtő területek között ott húzódik a Kárpátok íve. WULFF Olaf korvettkapitány parancsnoksága alatt összeállítottak egy csoportosítást – a Dunaflottilla hajóiból. A tengeri útra a Bosna, a Bodrog, a Kőrös, a Szamos monitort, illetve a Barsch és a Wels őrnaszádot alakították át, alkalmassá téve gépjárművet a sós vízben való hajózásra. Ezt a műszaki problémát sikeresen megoldották ugyan, ám az alapvető kérdés továbbra is fennállt: hogyan bírják majd a kistestű hajók a tengeri hullámokat? Az osztag 1918. április elején indult el, s 12-én sikeresen kikötött Odesszában. Több hónapos küldetést teljesítve, szeptember 5-én indult vissza, s 12-én érkezett Braila kikötőjébe – veszteség nélkül.

Térjünk most vissza a szorosabban vett emberi tényezőhöz. Azt a kategóriát, hogy „tengerésztiszt”, nyilván mindenki hallotta már, mind a 8 millió felnőttkorú magyar állampolgár. Azt azonban erősen kétkem, hogy mindannyian tisztában volnának vele: milyen feltételekkel, milyen kiképzési követelményeket teljesítve, milyen tudásanyagot megszerezve és milyen intelligenciára szert téve lehetett valaki az osztrák–magyar adriai hadiflotta vagy éppen a Dunaflottilla tisztje. Miként valószínűleg azt is viszonylag szűk körben ismerik, hogy a Monarchia tengerésztisztjeinek mekkora hányada volt magyar. Vagy épp ki volt közülük az első tiszt és a szállásmester; az altisztek (ma úgy mondanánk: tiszthelyettesek) közül pedig a fedélzetmester és a negyedmester. MARGITAY-BECHT András könyvét forgatva az érdeklődők ezt megismerhetik.

S ha már az „érdekes” fogalmaknál tartunk, a Tisztelt Olvasó érdeklődésének felkeltése szándékával szeretnék feltenni ismét néhány megválaszolásra itt és most nem váró, ám a művet olvasva pontosan és korrekten megválaszolható kérdést. Mi volt a különbség az osztrák–magyar haditengerészetnél és a Dunaflottillánál használatos körpecsét, gyűrűpecsét és ovális pecsét között? Mi volt a különbség a függőleges dátum, a vízszintes dátum és a hidas dátum között? S miben különbözött a vonalas cenzura, a keretes cenzura, a gyűrűs cenzura és a kör cenzura? Bóvítsük tehát ilyen irányú ismereteinket is e nagyszerű könyv kézzé vételével.

Tovább „csemegézve” az érdekességek között, a könyvet olvasva meghök-



kenve döbbenhetünk rá, mennyi mindenben is volt „első”-nek nevezhető a Lajta monitor. Ez a folyami hadihajó volt az első vastestű úszó páncélos a Dunán (a Marossal együtt), az elsők között volt a világon és az első a Dunán (ugyancsak a Marossal együtt), amelyiken lövegtornyot alkalmaztak, s így toronyhajónak volt nevezhető. Újabb költői kérdés: mi is az a toronyhajó? A műből megismerheti a Tisztelt Olvasó!

De első volt a Lajta (ugyancsak a Marossal együtt) a Dunán abban is, hogy teste BESSEMER-acélból készült (mi is az a BESSEMER-acél?), hogy az első „féltengeralattjáró” volt legnagyobb folyónkon (mi is az a „féltengeralattjáró”?), hogy először építettek bele vízöblítéses illemhelyet (mily csekélységnek tűnik, ám mégis milyen sokat jelent, s nem csupán kényelmi, de egészségügyi-járványmegelőzési szempontból is!). Vegyük kézbe a könyvet, hogy ezekre a kérdésekre is választ kaphassunk!

Mivel erre a mai könyvbemutatóra készülve töviről-hegyire, oda-vissza, keresztben-hosszában elolvastam MARGITAY-BECHT András könyvének kéziratát, biztosan állíthatom, hogy nagyon sok érdekességet emelhetnék még ki abból. Elégedjünk most meg ennyivel, s nem csupán azért, mert katonaemberként törekszem a kiszabott időkeret betartására, de azért is, sőt legfőképpen azért, mert nem szeretném a mű „összes poénját lelőni”. Sokkal inkább arra szerettem volna törekedni, hogy kedvet csináljak mindenkinek a kiadvány kézbe vételehez, elolvasásához, s nemkülönben szerettem volna meghagyni a Tisztelt Olvasónak a szemelgetés, a keresés, illetve a megtalálás örömét.

Egy dologgal viszont még adós maradtam. A történész szakma úgy tartja, nem létezhet recenzió kritika nélkül. Lehetne természetesen a legvastagabb piros ceruzával keresgélni a könyv lapjain ilyen jellegű észrevételekre alapot adó leírásokat – bár azt hiszem, nehéz dolgunk volna, hiszen a könyv minden szempontból igen jóra sikeredett –, de mégsem teszem ezt. Nem teszem, mert tegye meg ezt maga az az olvasó, s aki ilyet vél találni MARGITAY-BECHT András munkájában, forduljon magához a szerzőhöz, ámbátor meglehet, hogy a kritikus olvasó és a kiválóan felkészült szerző között kibontakozó szakmai vitának az lesz a vége: „megadom magam, a szerzőnek bizony igaza van...”

Egyetlen megjegyzést említek meg csupán – nehogy a történészek azt mondják, nem is tettem semmiféle észrevételt –, ám ezt sem szánom kritikának vagy bíráltnak. Pontosan tudom, miért választotta könyve címéül a szerző a *Leithát*, ám a Magyar Honvédség tábornokaként és a Magyar Köztársaság központi hadtörténeti intézménye főigazgatójaként nekem bizony jobban csengett volna a *Lajta*...

S ha barátaimmal és munkatársaikkal: így a szerzővel, a szerkesztővel, a lektorokkal, illetve ezzel a mai rendezvényt, de legfőképp magával a könyvvel tettünk valamit a tárgyalt történeti korszakok, a bemutatott haditechnikai eszköz, a monitor és azt kötelékébe soroló Dunaflozilla, valamint a legfontosabb: az ember hiteles bemutatásáért, vállalkozásunkba belefognunk már érdemes volt.

**HOLLÓ József**

**UDOVECZ György: *Königgrätzről Litomelig. A császári és királyi 68-as jászkun és a magyar királyi 10. Bethlen Gábor gyalogezred története.*  
Budapest, 2007, Puedlo Kiadó**

Az 1920-as, 1930-as években sorra születtek az emlékkönyvek, az ezredtörténetek. Alkotóik többségükben nem hadtörténészek, hanem hivatásos vagy nyugállományú tiszték voltak, akik 1914–1918 között megfordultak a Nagy Háború frontjain. Írásaikban személyes élményeiket ötvözték a roppant mennyiségű iratanyaggal, a helyzet- és összegző jelentések, felterjesztések adataival. Az elkészült munkák közelebb hozták az olvasóhoz a háborús hétköznapokat, a katonák mindennapi érzéseit, gondolatait.

Midőn alkottak csendes munkaszobáikban, így a Hadilevéltár és a Hadi-múzeum kutatótermekben, bizony azt gondolták, azt remélték, egy szerencsésebb utókornak, a békében felnövekvő nemzedékeknek örökítik meg az emberiség történelme – addigi – legnagyobb háborúját. Ezért is nevezték el Nagy Háborúnak. Kevesen sejtették közülük, hogy csupán negyed század pereg le az élet homokóráján, és ismét fegyverek zaja veri fel a világ csendjét, s vértől válnak pirossá a folyók habjai.

E műfaj napjainkban, a XXI. század első évtizedében éli reneszánszát. A Hadtörténeti Intézet és Múzeum munkatársa, UDOVECZ György erre adta a fejét. Szolnoki gyökerű „alföldi gyerek” lévén, feldolgozta a „szolnoki háziezred” történetét. Száz év eseményeit felölelő munkája egyszerre ezredtörténet és emlékkönyv. S eme utóbbi kategóriára később még visszatérek.

Első – s remélhetőleg nem utolsó – könyve, a szót annak pozitív értelmében használva, „alulnézeti” mű. A történeti és a hadtörténeti kiadványok ugyanis két csoportra oszthatók. Az általánosoként aposztrofált munkák közös jellemzője, hogy „felülnézetben” közelítenek a vizsgált témához. A legfelső, legáltalánosabb szint (politikai és katonai vezetés, katonapolitika, hadászat) elemzésétől haladnak a részletek irányába. Előbb foglalkoznak nemzetközi és állami szintű jelenségekkel, folyamatokkal, döntésekkel, majd a hadseregeken, hadtesteken, hadosztályokon, ezredekén keresztül jutnak el a zászlóaljig, századokig, egyes emberekig, ha eljutnak egyáltalán idáig.

A szakirodalom másik – de nem második – csoportja az „alulnézet” szemzőgéből író munkáké. Ezek aprólékos kutatások után precízen leírják a legapróbb részleteket, s azok alapján állítva fel összefüggéseket, haladnak az általános, illetve a felsőbb szintek felé. Az „egyes embertől, a szakasztól, a századtól indulnak, s az egyre magasabb szintű parancsnokságokon keresztül érik el az államvezetés szintjét, ha egyáltalán elérik. A két szemlélet között nincs értékrendi különbség, a „felülnézet” nem magasabb rendű az „alulnézetnél” és fordítva. Sőt: csak egymást kiegészítve, együtt alkothatnak egységes hadtörténelmet.

Munkatársam most megjelent könyvét pedig – megítélésem szerint – az „alulnézeti” kategóriába sorolhatjuk, hiszen az 1920-as és 1930-as években

megjelent munkák példáját követve, ám továbbfejlesztve azokat a modern kor elvárásainak megfelelő tudományos (kutatási és feldolgozási) elvekkel, gyakorlatilag egy ezredtörténetet alkotott meg.

A mű alcíme egyértelműen le is szögezi, hogy egy ilyen munkát vehetünk kezünkbe: „A császári és királyi 68-as jászkun és a magyar királyi 10. Bethlen Gábor gyalogezred története”. A főcím: „Königgrätztól Litomelig” pedig e gyalogezred harci útjának közel egy évszázados ívére utal.

De miért is mondtam, hogy gyalogezred, így egyes számban, s nem azt, hogy gyalogezredek? Tulajdonképpen egy csapatestről beszélhetünk, a jászkun bakák szolnoki központi állomáshelyű gyalogezredéről. Az egy más kérdés, hogy a történelem viharaiiban, az állam változásait követve először úgy nevezték, hogy császári és királyi 68. gyalogezred, utoljára úgy, hogy magyar királyi 10. Bethlen Gábor gyalogezred, de közben hívták még szolnoki népezrednek (a rövid életű, 1918–1919-es első Magyar Népköztársaság idején), majd középtiszai vörösezednek is (az ugyancsak rövid életű Tanácsköztársaság heteiben). Ám nevezték bárhogyan is, hadkiegészítési körzete mindvégig Jász–Nagykun–Szolnok vármegye, vagyis Szolnok térsége volt; ezért is nevezték katonáit jászkun bakáknak.

A könyv ennek a gyalogezrednek a történetét követi végig, megjelenítve a békés hétköznapokat, a kiképzést, a társadalmi kapcsolatokat, s a harci utakat; így, többes számban. Az ezred ugyanis négyszer is a hadak útjára lépett. Az első alkalom egyben a könyv főcímének első tagját s megmagyarázza: a 68. gyalogezred ugyanis a poroszok ellen vívott 1866. évi königgrätzei csatában esett át a tűzkeresztségen. Egy évtized múltán következett az újabb hadjárat, most a Balkánon: Bosznia–Hercegovina 1878. évi okkupációja (gyakorlatilag az Osztrák–Magyar Monarchiához történt csatolása) során. S noha mindkét esetben igen sok jászkun baka halt hősi halált, a folytatás meghaladott minden előzetes elképzelést: a XX. századi világháború két fegyveres szakasza, az 1914–1918 közötti Nagy Háború és az 1939–1945 közötti Totális Háború. Az pedig már a történelmi véletlen kategóriájába sorolható, hogy a jászkun bakák 1866-os első és 1945-ös utolsó lövéseiket egyaránt Csehország területén adták le. Ez utóbbira Litomel térségében került sor, addig tartott az ezred harci útja – s értelmeztük a főcím második tagját is.

De mi minden történt e kettő, tehát az 1866-os königgrätzei csata és az 1945-ös litomeli fegyverletétel között...! Szinte elmesélhetetlen; UDOVECZ György mégis erre tesz kísérletet – ráadásul sikereset. Könyvében részben kronologikus, részben tematikus blokkokban kísérhetjük végig a jászkun gyalogezred történetét. A munka – nem számítva a bevezető tanulmányt, amelyet egyébként sem ő, hanem egy kollégája „követett el” – hat blokkból, vagy ahogyan a szerző fogalmazott: hat stációból áll.

Az első négy stáció a kronológia sorrendjében haladva kalauzolja el az olvasót előbb a „boldog békeidők” 1914 előtti világába, aztán a „boldogtalan hadiidők” Nagy Háborús világába, majd az 1918 és 1939 közötti félig béke – félig háború két évtizedébe, végül az „és újfent hadiidők” Totális Háborújába. S

rögtön hadd tegyek egy kis kitérőt: miért is beszélek idézőjelekben: a Hadtörténeti Intézet és Múzeum fél évtizede útjára indított emlékkönyv-sorozatának I. világháborús kötete a „Boldogtalan hadiidők – avagy ami a boldog békeidők után következett” címet viselte, a II. világháborús pedig az „És újfent hadiidők – avagy a boldog békeidők nem térnek vissza” címet. UDOVECZ György barátom egyébként mindkét kötetbe írt tanulmányokat, s az emlékkönyvek szerkesztője pedig az a munkatársam, aki ezt a ma bemutatásra került művet is szerkesztette. Őt éppen ezért nem említettem köszöntőmben: a Hadtörténeti Múzeum tudományos titkáráról van szó, akit a történész szakma csak „lexikónos-RAVASZ” -ként emleget.

Az ötödik és a hatodik blokk, avagy stáció, szakítva a kronológiával, sokkal inkább tekinthető „adatbázisnak”, mint fejezetnek. Az ötödikben – 1860 és 1945 között – találkozhatunk a szolnoki gyalogezred parancsnokaival, tisztikarával, karmestereivel, s nem utolsósorban veszteségi kimutatásaival; a hatodikban pedig a cs. és kir. 68. és a m. kir. 10. gyalogezred történetét dokumentáló korabeli iratokkal, térképekkel, újságcikkekkel, fényképekkel; a katonák mindennap használt egyenruháival, felszerelési tárgyaival, fegyvereivel; az életük színterét jelentő laktanyákkal, gyakorlóterekkel; aztán szimbólumaikkal, amelyekért nem egyszer életüket is áldozták: csapatzászlóikkal; s végezetül, ám egyáltalán nem utolsósorban emlékhelyeikkel. Úgy érzem, idáig érkező érdemes megemlítenem, hogy UDOVECZ György, amikor könyvét írta, még a HM HIM Hadisírgondozó Iroda munkatársa volt.

S ha már az „adatbányánál” tartok, azt sem érdektelen megemlítenem, hogy a szolnoki gyalogezredben fiatal tisztként többen is szolgálatot teljesítettek, akik később elnyerték a tábornoki csillagokat, illetve a magasabb katonai vezetői beosztásokat. Itt van például SCHNETZER Ferenc, aki 1915-ben a galíciai dombok között vezette csatáról csatára egységét, majd a XX. századi világháború két fegyveres szakasza közötti időszakban a honvédelmi miniszter bársonyszékébe ült. Vagy említhetném BELEZSNAY Győzöt, aki 1938–1940 között a 10. gyalogezred parancsnoka volt, majd a háború után a Honvédség szinte a semmiből újjáteremtő főcsoportfőnökök egyikévé vált, hogy aztán a koncepciós tábornok-perek áldozataként fejezze be földi pályafutását.

A személyek sorolásánál még egy érdekességet vehet észre az olvasó. A tisztikar neveit olvasva (hiszen a tiszteket rendszeresen vezényelték a birodalom egyik végéből a másikba, egyik garnizonból a másik helyőrségbe) szembesülhet a Monarchia sokrétűségével: BÁTORFFY és FÁBIÁN, BAURIEDL és VON RECHTENFELS, SCOFFO és SARACCA, SWOBODA és ZDRAZILEK, PASCU és POPPEL, KRAGUJEVIC és KAPETANOVICS, WYSKOCIL és ZLINSZKY, GOTTLIEB és MORGENSTEIN. S lehetnek ők magyarok, osztrákok, olaszok, csehek, románok, délszlávok, lengyelek avagy zsidók, azonos követelményrendszernek téve eleget és azonos követelményrendszert támasztva alárendeltjeikkel szemben, azonos módon vették ki részüket kiképzésből és harcból egyaránt, s azonos vitézséggel vállalták adott esetben életük feláldozását a haza védelmében. A legénység és az altiszti – ma már úgy mondjuk: tiszthelyettesi – kar között

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.*  
persze (hiszen mint már említettem, az ezred hadkiegészítési körzete az Alföld szívébe esett) igazi magyar, avagy jász és kun neveket találunk: KIS, NAGY, LAKATOS, SZABÓ, PUSZTAI, KOVÁCS.

KOVÁCS. Itt megállok egy pillanatra. Persze nem a könyv bemutatásával, hiszen amit most elmondok Önöknek, az benne van a kötetben, hanem megállok azért, hogy egy egyszerű közkatonáról megemlékezhessek. Noha épp az imént szoltam a tábornokokról és a tisztokról, nem feledkezhetünk meg Petőfi intéséről sem:

„Ki is győzné mind fölírni, akik  
Tömegestül elvéreznek? –  
Tiszteljétek a közkatonákat,  
Nagyobbak ők, mint a hadvezérek.”

KOVÁCS Pál gyalogosról van szó. Gyalogosról, hiszen nem a Magyar Királyi Honvédség, hanem a Császári és Királyi Közös Hadsereg (k. u. k. Heer) és katonájáról beszélünk, ahol a rendfokozat nélküli baka hivatalos megnevezése gyalogos (Infanterist) és nem honvéd volt. KOVÁCS Pál 1913. október 1-én vonult be sorkatonai szolgálatra. A jelenlegi kutatási eredmények szerint pedig a XX. századi világháború első hősi halottja nem más, mint Infanterist KOVÁCS Pál, a császári és királyi 68. gyalogezred abádszalóki katonája. A Zimonyt Belgráddal összekötő vasúti híd védelmében érte a halálos lövés 1914. július 29-én. Hősi halálnak körülményeiről a könyvből részletesen tájékozódhat az olvasó.

Nem véletlen tehát, hogy a Tisza-tó mellett fekvő Abádszalók I. világháborús emlékművét, amelynek fő szoboralakja KOVÁCS Pál arcvonásait örökíti meg – a várossal közösen – felújítottuk és KOVÁCS Pál hősi halálának 93. évfordulóján, 2007. július 29-én katonai tiszteletadással újjáavattuk. Megtisztelő volt, hogy az avató beszédet a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatójaként és a Magyar Honvédség tábornokaként én mondhattam, miután harangzúgás közepette bevonult a szolnoki helyőrség díszszakasza a 86. „Szolnok” helikopterezred a csapatzászlajával, a korabeli „csukasürke” egyenruhába öltözött hagyományörző járőr a 68. gyalogezred egykori csapatzászlajának másolatával, s a múlt alezredes beadta a jelentést a jelen tábornokának.

Múlt és jelen találkozása zajlott ott és akkor, s ez a mai alkalom is a múlt és a jelen ölelkezése, amely a jövőnek szól. A jövőnek, hiszen egy könyv csupán töredékében készül a jelen, sokkal inkább a jövő számára. S ez a múltból indulva a jelenen át a jövőbe ívelő ölelkezés egyben megvilágítása a mai nap kiválasztásának is: KOVÁCS Pál gyalogos július 29-én halt hősi halált, ma pedig szintén 29-e van. Igaz, január, ám UDOVECZ György könyve most hat az újdonság erejével, ma friss, így nem halaszthattuk bemutatását fél évvel későbbre, július 29-ére.

Ha most a merev szabályokat követnénk, akkor sorra és egyesével beszél-nem kellene mind a 6 blokkról vagy stációról. Bizonyára nincs Önök között olyan, aki úgy érkezett ebbe a patinás tudományos és közművelődési intézménybe, a Hadtörténeti Intézet és Múzeumba, hogy „*No ez katonai szervezet, itt*

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiationes Historiae Praesidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz. szabály szerint megy minden, így hát végighallgatom mindazt, amit majd otthon úgyis elolvasok*”. Amennyiben mégis volna, akkor bizony csalatkozik. Természetesen a Hadtörténeti Intézet és Múzeum egy katonai szervezet, ahol betartjuk az előírásokat, ahol minden szabály szerint megy – nem is tehetünk másként –, ám egy könyvbemutató esetében, úgy vélem, az lesz az előírásos, ha eltérünk a szabályoktól. Az ugyanis akár előírásként is értelmezhető elvárás, hogy egy tudományos igényű rendezvényen – márpedig egy történeti könyv bemutatója mindenképpen ilyen – az érdeklődést keltsük fel a kiadvány, és persze a tárgyalat korszak, illetve annak főszereplője, a katona, az ember iránt. Ez pedig azzal jár, hogy blokkokat ragadok ki a blokkokból, stációkat a stációkból, hogy felkeltsem az Önök érdeklődését, bár azt is gondolhatom, Önöket eleve érdeklődésük hozta ide a kiadvány, és persze a tárgyalat korszak, s nem utolsósorban főszereplői, az emberek iránt.

S úgy érzem, a szerző is hasonló célt tűzött ki maga elé a kézirat összeállításakor: a történelmi korszakok és a katonai szervezetek bemutatását a katonán, az emberen keresztül, mindezt érdekességek felvillantásával, idézetek és történetek sorával, ám mindenképpen a tudományosság igényével és alaposágával. A könyvből valóban megismerhetjük a korszakot. Átéltethetjük magunk is a jászkun bakák mindennapjait a laktanyákban, a gyakorlótereken vagy épp az ünnepségeken; együtt lehetünk a hosszú menetek alatt a felázott utak sarát dagasztó vagy a betonon díszmenetet verő legényekkel, járhatunk a galíciai, kárpáti vagy felvidéki csatatereken, számolhatjuk az isonzói csatákat, megvívhatjuk harcaikat, forgathatjuk fegyvereiket; képzeletben felölthetjük egyenruházatukat, használhatjuk felszereléseiket, feltűzhetjük kitüntetéseiket és jelvényeiket, elkölthetjük ételeiket; lobogtathatjuk zászlóikat, a lövészárkokból hazagondolhatunk szeretteinkre; egyszóval mindent átélhetünk, amit a XIX. század közepétől a XX. század közepéig lezajlott háborúk és békeidők egymást váltó sorozata jelentett. Mindeközben részletesen megismerünk egy gyalogezredet, amely egyedi volt, ám mégis tipikus a szónak abban az értelmében, hogy a gyalogezred mindennapjainak átélésén keresztül megismerjük a Monarchia, majd az 1920 és 1945 közötti Magyar Királyság hadseregét. Eljutunk tehát odáig – s kérem, emlékezzenek korábbi megállapításomra –, hogy az „alulnézeti” munka elvezet a „felülnézet” -ig.

Erre pedig nem sokan képesek, megbocsátassék, de az esetek többségében éppen a „hivatásos” hadtörténészek” nem. Minden érdemük elismerésével a legtöbben közülük – maguktól – besorolnak a két kategória egyikébe, s aztán teljes életművüket abban alkotják meg. UDOVECZ György pedig, aki nem „hivatásos” hadtörténész”, hanem a katonai hagyományörzés referense a Hadtörténeti Múzeumban, korábban pedig előadóként dolgozott a Hadisírgondozó Irodán, talán éppen ezért volt képes eljutni az „alulnézet” -től a „felülnézet” -ig.

Mivel erre a mai könyvbemutatóra készülve töviről-hegyire, oda-vissza, keresztben-hosszában elolvastam UDOVECZ György könyvének kéziratát, bizton állíthatom, hogy nagyon sok érdekességet emelhetnék még ki abból. Elégedjünk most meg ennyivel, s nem csupán azért, mert katonaemberként törekszem a ki-

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.* szabott időkeret betartására, de azért is, sőt legfőképpen azért, mert nem szeretném a mű „összes poénját lelőni”. Sokkal inkább arra szerettem volna törekedni, hogy kedvet csináljak mindenkinek a kiadvány kézbe vételéhez, elolvasásához, s nemkülönben szerettem volna meghagyni a Tisztelt Olvasónak a szelgelgetés, a keresés, illetve a megtalálás örömét.

Egyetlen megjegyzést említek meg csupán – nehogy a történészek azt mondják, nem is tettem semmiféle észrevételt –, ám ezt sem szánom kritikának vagy bíráltnak. Szívesen olvastam volna azokról a volt 68-as jászkun bakákról is, akik vöröskatonaként, de távol mindenféle politikától, hazájukat, egyben szűkebb pátriájukat védték a Tisza mentén 1919 késő tavaszán és nyarán.

S ha munkatársaimmal: így a szerzővel, a szerkesztővel, a lektorokkal, de legfőképp magával a könyvvel tettünk valamit a tárgyalt történeti korszak, s az ember hiteles bemutatásáért, vállalkozásunkba belefogunk már érdemes volt.

### LÁSZLÓ Ferenc

**CSAPÓ Csaba: RÁDAY Gedeon és a szegedi királyi biztosság. Pécs, 2007, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány**

Az interneten jelent meg dr. CSAPÓ Csaba tagtársunk legújabb monográfiájának bemutatása melyet idézet gyanánt közlünk.

„A Magyar Királyi Csendőrség intézménytörténetének imponáló feldolgozását követően, CSAPÓ Csaba - úgy is mint a rendfenntartó erőszakszervezetek múltjának jártas kutatója - új monográfiájában a XIX. századi Magyarország legnevezetesebb bűnüldözőjének, az alsó-tiszai vidék pacifikátorának, gróf RÁDAY Gedeonnak sokat vitatott hivatali működését vizsgálja. A művelődéstörténeti érdekekben oly felette dús református arisztokrata család leszármazottját (aki a RÁDAY-férfisarjak szembeötlően kultivált keresztnévét, a Gedeont nyerte a keresztségben, s akit ezért a könnyebb elkülöníthetőség okán gyakran egy római ötös számmal együtt szoktak emlegetni) kisebbfajta, bár mára némiképp halványult legendakör övezi. Szeged környékén népi rémtörténetek szövődtek démonizált alakja és a szegedi várbörtön vélelmezett kínzásai köré, melyeknek egyes elemei a *Szegénylegények* című klasszikusban is felfedezhetőek; míg JÓKAI Mór jelentős részben róla mintázta *A lélekidomár* idealizált címalakját, a hajlíthatatlan akarató LÁNDORY Bertalant.

CSAPÓ munkájában most arra tett kísérletet, hogy RÁDAY Gedeon királyi biztosi serénykedését (1869-1872) az anekdotikus történetektől és grandguignol jelenetektől megszabadítva, szaktörténeti minuciózítással térképezze fel a téma iránt érdeklődők számára. A kísérlet sikerültnek, a végeredmény meggyőzőnek bizonyul: a változatos eszközökkel (pl. grafológiai elemzéssel, mikrotörténeti közelítéssel, lakás- és börtönleltárok gondos áttekintésével) operáló kutatómunka révén feltárul nemcsak az alföldi rendteremtés ellentmondásos folyamata, de a korabeli börtönviszonyok áldatlanságain, a bírósági eljárások és a miniszteriális ügymenet útvesztőin túl, a rettegett királyi biztos személyisége is.

A kiegyezést követően sürgető feladatává vált a magyar kormány számára, hogy a Szeged környékén elszemtelenedő futóbetyárokat és egyéb rosszéltű brigantikát, akiknek törvénysértéseit a neoabszolútizmus korában nem ritkán a politikai ellenállás látszata mentette és szépítette, végre megfékezzék. Miután a hagyományos bűnüldöző szervek csődöt mondtak, s 1868-ban a nevezetes BABAJ Gyurka bandájával Szeged városán is keresztülhajtott, két pandúrt pedig agyonlőtt, a "szabad kéz" politikája mellett döntöttek a felelős kormányzervek. A különleges, bár teljes részletességben sosem tisztázott hatáskörű királyi biztos kiküldése régi-új megoldásnak számított, s RÁDAY Gedeon rövid úton beváltotta a személyéhez fűzött reményeket. Talán túlságosan is rövid úton, hiszen már működésének első évében elvégezte a munka dandárját (így a propaganda szempontjaira sandítva törbe csalta RÓZSA Sándort, s leszámolt a mára elfeledett főbetyárral, MACSVÁNSZKY Maximmal), s a következő években jórészt olyan bűnesetek felderítésével kellett igazolnia hivatalának létét, amelyeknek üldözéséhez a megyei pandúrok is elegendőek lettek volna, vagy amelyek hosszú évekkal korábban, akár az 1840-es években borzolták a kedélyeket. Ráadásul ez a mindinkább oka fogyottnak tetsző és az eszközökben nem váltogató különleges erőhatalom egyre rosszabb hírbe keveredett, s a sajtó támogató rokonszenvét is elveszítette. CSAPÓ körültekintően vizsgálja a szegedi vár börtönállapotait, ahol valóban hullottak a rabok, ám mint ez kiderül, a gyászos halálózási adatok korántsem bizonyultak kiugróknak a korban. Különösen figyelemreméltó az a fejezet, amely a RÁDAY sajtóbéli és politikai reputációját megrendítő botrány, az ún. LÖBL-ügy történetét tárgyalja. A LÖBL-család több férfitagja sikkasztás gyanújába keveredett ugyanis, s egyhamar a szegedi börtönbe került, ám hozzátartozóiknak és az ügyvédeknek sikerült a sajtót mozgósítaniuk, s ennek az esetnek a rekonstruálása igencsak hasznos adalékokkal szolgál a dualista nyilvánosság működésének megértéséhez.

A karakán, s az egymást követő igazságügy-miniszterekkel tettleg dacoló RÁDAY megbízatása 1872-ben véget ért, s az elhasznált gróf egyhamar a közélet hátsó középmezőnyében találta magát. Az alsó tiszai vidék közbiztonsága még RÁDAY életében újfent hanyatlásnak indult, s a néhai királyi biztost eredményei közül csak a ténykedésével kiérdemelt félelmetes híre élte túl."

### **MARKÓ György**

**EHRENBERGER Róbert–OKVÁTH Imre (szerk.): „A dolgozó népet szolgálom!“. Forráskiadvány a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1957-1972. Budapest, 2006. Tonyo-Gráf Nyomdai és Grafikai Stúdió, 306 p.**

Még a 2006. év végén újabb kötetel gyarapodott a Hadtörténelmi Levéltár adig is imponálóan gazdag kiadványsorozata: „A dolgozó népet szolgálom!” címmel a Magyar Néphadsereg 1957-1972 között keletkezett és a közgyűjteményben őrzött irataiból kapunk válogatást.



Nem lehet úgy beszélni a Levéltár kiadványairól, hogy ne említenénk meg SZIJ Jolán nevét, aki évekkel korábban még levéltár-igazgatóként ezt a sorozatot útjára indította. A könyvismertetés szerzője maga is a levéltár vezetője volt egykoron. Úgy vélte, elégséges, ha az általa vezetett közgyűjtemény feldolgozza az ott őrzött iratanyagot, kiszolgálja a tudományos kutatókat, igazolást állít ki a hozzá forduló ügyfeleknek és mindezek ellátása érdekében növeli a levéltár súlyát, befolyását a Hadtörténeti Intézet és Múzeumon belül. Az igazgató asszony viszont nagyon jól tudta, hogy – az előzőekben vázolt feladatok maradéktalan teljesítése mellett – a monográfiák, okmánypublikációk, nyomtatásban megjelentetett levéltári segédletek azok, amelyek az utókor számára is kézzelfoghatóvá teszik, hogy a Hadtörténelmi Levéltárban nagyon értékes tudományos tevékenység folyik. Szerencsére nyugállományba vonulása után is tovább élt az általa meghonosított hagyomány, ennek is köszönhető, hogy ez a kötet megjelenhetett.

Amikor kezembe vettem ezt a kiadványt (a kötet igazán igényes formába öntése, megjelentetése a Tonyo-Gráf Nyomdai és Grafikai Stúdió érdeme), akkor – talán a borító színére asszociálva –, a sárga irigység fogott el. Nekem nem adatott meg, hogy egy ilyen dokumentumkötetet összeállítsak, pedig közel egy évtizedig én voltam ennek az iratanyagnak a referense az 1970-es, 80-as években. Akkoriban esély sem volt arra, hogy ezek a dokumentumok belátható időn belül egyáltalán kutathatók, különösen nem, hogy megjelentethetők lesznek!

Szigorúan titkos minősítéssel ellátott iratok voltak, a Magyar Néphadsereg féltve őrzött titkai. Napjainkban pedig a hidegháború időszaka nemzetközi kutatások témáját képezi, már csak az évforduló miatt is rengeteg 1956-al foglalkozó kiadvány látott napvilágot. Neves hadtörténészek, történészek kezdtek hozzá a Varsói szerződés dokumentumainak feldolgozásához. Ez a kiadvány mégis úttörő ebből a szempontból a magyar palettán.

EHRENBERGER Róbert a rendelkezésre álló iratanyag tökéletes ismeretéről tanúskodóan rendkívül biztos kézzel válogatott ki 119 dokumentumot (és 11 másolatban közölt iratot) a címben is jelzett 1957-1972 közötti időszakból. Hogy mennyire fontos évek voltak ezek a Magyar Néphadsereg életében, arra OKVÁTH Imre, a korszak neves kutatója hívja fel bevezető tanulmányában az olvasó figyelmét. Az iratok alapján megismerhetjük a hadsereg újjászervezését az 1956-os forradalom leverését követően, képet alkothatunk a honi légvédelem fejlesztésének előtérbe kerüléséről az 1960-as évek elején, vagy a kubai rakétaválságnak a Magyar Néphadseregére gyakorolt hatásáról. Adatokat kapunk a díszszemlékről csakúgy, mint a tisztikar származás, iskolai végzettség, életkor stb. szerinti összetételéről.

Az olvasó számára talán mégis az 1968-as csehszlovákiai beavatkozás – ilyen részletességgel először közölt – dokumentumai a legizgalmasabbak. Az idei 40. évforduló kapcsán szakmai körökben ismét fellángoltak a viták, hogy a magyar politikai vezetők mennyiben értettek egyet a végső, azaz katonai megoldással, egyáltalán volt-e más lehetőségük, mint a „vonakodó szövetséges”

szerepének eljátszása. A kiadványban megjelent dokumentumokból (is) kiderül, hogy az év nyarán a csehszlovákokkal folytatott tárgyalásokkal egyidejűleg megkezdődtek a megszállás előkészületei és ezekre a tervekre a magyar politikai és katonai vezetők idejekorán és huzakodás nélkül áldásukat adták.

A kötetben közzétett iratok között kedvükre csemegézhetnek a katonai sporttörténet, vagy a haditechnikai kérdések iránt érdeklődő olvasók egyaránt, de találhatunk korabeli jelentést egy vietnami tábornok 1967-ben történt gyógykezeléséről is. A rejtélyes vendég, aki meglátogatta az Úttörővasutat és az Állatkertet, továbbá megtekintette a Táncdalfesztivál egyik adását is, nem volt más, mint a vietnami katonai sikerek kovácsa, a legendás hírű hadvezér: Vo Nguyen GIAP hadsereg-tábornok!

Már csak az ilyen kuriózumok miatt is érdemes kézbe venni a kötetet. Végezetül néhány szót a szerkesztőről, aki egyben az eseményeket megmagyarázó, a hivatalos iratok tévedéseit, csúsztatásait helyreigazító lábjegyzeteket is írta. Akik személyesen is ismerik őt, tudják, hogy Ehrenberg Róbert a csendes, szerény viselkedés árca mögé egy rendkívül felkészült kutató személyét rejtette el. Már korábbi publikációi is ígéretesek voltak, nekem különösen tetszett a levéltár egyik korábbi évkönyvében közölt tanulmánya egy ultrabaloldali „összeesküvés” szánalmas históriájáról. Tanulják meg ezt a nevet, sokszor fog-nak még vele találkozni!

#### **RAVASZ István**

**PADÁNYI József: *Békefenntartás Boszniában: a Magyar Műszaki Kontingens. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Budapest, 2004, 256 oldal***

A Balkánról írni egyszerre könnyű és nehéz. Könnyű, mert téma olyannyira bőven akad, hogy még csak le sem kell hajolni érte, s nehéz, mert a Balkánt megérteni sosem volt egyszerű feladat, még annak sem, aki viszonylag hosszabb időt töltött ott.

A kötet szerzője két évet töltött a Balkánon mint az SFOR (Stabilization Forces) kötelékébe sorolt Magyar Műszaki Kontingens törzsfőnöke, majd parancsnokhelyettese, végül az SFOR műszaki főnöke. A közelmúltban zajlott békefenntartási (időnként béketeremtési) művelet *még* nem igazából hadtörténelem, ám a balkáni békemisszió minden valószínűség szerint a következő nemzedékek idejében már kiemelten szerepel majd a hadtörténelem-könyvekben, miként napjainkban az első modern balkáni békemisszió, az 1903–1909 közötti.

A könyv „főszövege” viszonylag rövid – ám annál tartalmasabb –, a 39. oldaltól már az irodalomjegyzék következik, hogy aztán a 43. oldaltól melléletek sorozata tegye kerekké, egyben szemléletessé a munkát. A szerző közel negyven oldalba sűrítve szabatosan, alaposan és követhetően foglalja össze a békefenntartó műveletek műszaki támogatásának fogalmát, célját és feladatrendszerét, a műszaki támogatás helyét és sajátosságait, a műszaki törzs helyét,

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.* felépítését és feladatait, illetve a békefenntartó erők műszaki támogatását és mozgásszabadságának fenntartását biztosító fő feladatokat.

Az általánostól a konkrét felé közelítés módszerét alkalmazó leírásban itt érkezik el a Magyar Műszaki Kontingens (MMK) küldetésének tulajdonképpeni lényegéhez: az SFOR teljes műszaki biztosításához és kiszolgálásához. Ezt az igen tekintélyes és egyáltalán nem könnyű feladatot a Honvédség – minden nehézség dacára – kiválóan oldotta meg, s kivívtá a NATO vezetésének, sőt az érintett térségek lakosságának elismerését. A recenzor, noha maga is katona, megkockáztatja a megállapítást: kár, hogy a kimagasló helytállással megvalósított eredményeket nem követte folytatás, a műszaki fegyvernem továbbfejlesztésével a Honvédség feltehetően még inkább megtalálhatta volna helyét a NATO integrált szervezetében. Erre egyébként (a recenzor megállapításánál sokkal árnyaltabban) a Szerző is utal az összegzésben.

A tanulmány (a lekcicsinylés szándéka nélkül nevezük így) részletesen bemutatja továbbá mindazt, ami az MMK katonáira hárult: a nem robbanó műszaki akadályok telepítésének és fenntartásának, illetve a védőképesség fenntartásának feladatait, az egyéb műszaki támogatási feladatokat, kimutatva, hogy e tevékenységek mennyiben térnek el az általánosnak tekinthető műszaki munkálatoktól és harcbiztosítási feladatrendszerrel, továbbá mik a sajátosságai. A leírást – újat alkotva – minden szempontból igen hasznos elemzések követik az MMK létrehozásának és működésének tapasztalatairól. Végezetül az Olvasó betekinthez az MMK kivonásának körülményeibe. A tanulmányt összegzés zárja.

A tanulmány – amellet, hogy szövege olvasmányos – igen adatgazdag. Megismerhető belőle az SFOR szervezete, vezetési struktúrája, teljes feladatrendszere, s ami talán a legfontosabb (főként a kései utókor számára), az MMK állománykategóriákra bontott létszáma és az általa elvégzett munkálatok konkrét adatsora. Mindezt táblázatok, vázlatok és grafikonok támasztják alá, illetve teszik szemléletesebbé. Ezek között az Olvasó még egy kis szociológiai elemzéssel is találkozhat a rendfokozatok, a beosztások és az életkorok összetetésének formájában, ami tanulsággal szolgálhat a mindenkori katonai vezetés számára, hiszen kiderül belőle, hogy e három tényező eredője nem egy esetben okozott feszültséget az MMK állományán belül.

Természetesen nem csupán e szociológiai esszé szolgál tanulságokkal, hanem a tanulmány egésze. Az elkövetkező békefenntartási feladatok tervezése, az adott kontingens kijelölése, összeállítása és kiképzése, nemkülönben fegyverzetének és felszerelésének kikülönítése során olyan tapasztalatok és következtetések vonhatók és vonandók le az MMK működéséből – s nem utolsó sorban PADÁNYI József könyvéből –, amelyek figyelembe vételével minden békefenntartó misszió tevékenysége eredményesebbé tehető. S ráadásul ez nem csupán a műszaki jellegű feladatokat ellátó kontingensekre igaz, de jónéhány vonatkozásában bármilyen konkrét célra felállított alakulatra, mégpedig a magyarra és bármely más – NATO-n belüli vagy kívüli – haderőre egyaránt. A Szerző példának okáért leírja, hogy a nemzetközi embargó betartásának elősegít-

tésére az MMK is létesített ellenőrző-áteresztő pontokat, egyidejűleg lezárta vagy megfigyelte az azok kikerülésére alkalmas utakat. Ez igen fontos eleme a békefenntartó misszióknak, ám nem feltétlenül műszaki feladat. Mindezek alapján érdemes volna elgondolkodni a kötet lefordításán legalább két nyelvre: a nyugati világban bárhol megértett angolra és a keleti régiókban világyelvként használatos oroszra.

Ami a részleteket illeti, nem kevés érdekességgel, sőt előremutató elemmel találkozhatunk a tanulmányban. Itt van például a műszaki törzs – addigi – magyar gyakorlattól eltérő feladata, a környezetvédelem szempontjainak beillesztése az egyes tevékenységek végrehajtásának elveibe. Az ennek során balkáni földön szerzett tapasztalatok átültetése a hazai gyakorlatba egyértelműen a jövőt szolgálja, mint arra az MMK kivonása óta eltelt időben már néhány példát is láthattunk. Itt említendő a lakosság támogatásának kiemelése is a könyvben. A 366. számú feladatra lapozva válik többek között érthetővé, hogy a lakosság és a magyar katonák között milyen módon alakult ki egyre javuló kapcsolat: az MMK kivette részét fő állomáshelye, Okucsány (Okučani) templomának helyreállításában.

Igen érdekes részletkérdés, ám egyáltalán nem lebecsülendő körülmény, hogy egy bizonyos békefenntartó feladatra kiküldött erő adott nemzeti kontingensének mire van otthonról felhatalmazása, s mire anyagi-pénzügyi fedezete. A Szerző belebocsátkozik ennek elemzésébe is, annak megemlékezésével, hogy az MMK számára az SFOR parancsnokságától megszabott feladat, a magyar Országgyűléstől kapott jogosítvány és a honvédelmi költségvetésből kikülönített keret nem minden esetben fedte egymást; ugyanakkor az elvárásoknak ott és akkor bizony meg kellett felelni, akár az alaptevékenység, akár valamely részfeladat végrehajtása eredményességének érdekében, különben lehetséges, hogy az egész küldetés létjogosultsága vonatattott volna kétségbe. Ez pedig nem mindennapi követelményeket állított az MMK parancsnoki gárdája elé.

A balkáni békefenntartó misszió kialakulása történetének szinte már kronologikus végigvezetése, miként a „vég” bemutatása is, a csak dicsérhető részletek sorát gyarapítja. Ide sorolható – a teljesség igénye nélkül – a műszaki feladatrendszer hármias csoportosításának bemutatása; továbbá annak érzékeltetése, hogy noha hasonló tapasztalatokkal az 1990-es évek honvédelmi vezetése nem rendelkezett a tervezés, a szervezés és a kiképzés stádiumában, az MMK a hadművelleti területen (nevezzük így nyugodtan az akkori Bosznia–Hercegovina és Horvátország érintett közzeteit) kifejezetten jól állta meg helyét, s eredményesen teljesítette mind alapfeladatát, mind az általa elvégzett részmunkákat. Ide tartozik az egyes szakfeladatok bázistól mért átlagos távolsága fokozatos és folyamatos növekedésének elemzése is, arra történő utalással, hogy ez milyen fizikai és anyagi terhet jelentett az MMK számára.

A tanulmányt kiegészítő mellékletek teszik igazán a könyvet évszázadok múltán is forgatható alpművé. Az első számú melléklet értelmezi a katonai és polgári együttműködés elveit és gyakorlatát. A következő a környezetvédelem követelményrendszerét foglalja össze – amiről a tanulmány kapcsán már említ-

tést tettünk –, ám itt már sematikus vázlatok is segítik az Olvasót az eligazodásban. A harmadik melléklet az MMK által használt eszközöket és azok alkalmazási elveit mutatja be, pótolhatatlan értékű felsorolást alkotva, hiszen az évek múlásával egyre nehezebben volna ugyanez a teljesség igényével összeállítható; gondoljunk csupán arra, hogy vajon bekerül-e minden eszköz a Hadtörténeti Múzeumba vagy minden erre vonatkozó dokumentum a Hadtörténelmi Levéltárba...? S ha nem, akkor a kései utókor (had)történészei vaj'h hol nézhetik meg vagy kutathatják azokat?

A négyes számú melléklet egy igen részletes kronológiát tartalmaz, az ötödik pedig az MMK felállítását és működését szabályzó rendelkezéseket foglalja össze (illetve idézi teljes terjedelemben), az országgyűlési és kormányhatározatóktól a honvédelmi miniszteri és vezérkarfőnöki intézkedéseken át a Pénzügyi és Számviteli Hivatal állásfoglalásáig. A hatos melléklet lenne talán a legértékesebb része a könyvnek, ha nem volna hasonlóan értékes az előző öt melléklet, s no meg maga a tanulmány. Ez tartalmazza ugyanis az MMK által végrehajtott összes feladatot, mindegyik esetében rövid, de részletes leírással.

Bármilyen figyelemre méltó, bármilyen alaposan megírt és bármilyen jól szerkesztett is egy könyv – s PADÁNYI József műve egyértelműen e kategóriába tartozik – nem lehet „elmenni mellette” kritikai észrevételek nélkül. Nem feltétlen azért, mert ez elvárás egy recenzióval szemben, sokkal inkább azért, hogy a Szerző figyelembe vehesse azokat e munkája továbbfejlesztése során; hiszen a „jó pap is holtáig tanul”. Azt azonban a recenzor hangsúlyozza, hogy észrevételei kizárólag jobbító szándékúak, nem kíván nagyítóval is csomót keresni a kákán egy valóban kiváló kötetben.

S hol is kezdetnének az észrevételek sorát? Talán a terminológiánál, amely katonásan precíz és szabályzatszerű – hiszen a könyv elsődlegesen katonák számára készült. Igen ám, csakhogy hiába alkalmazza következetesen a Szerző a különböző szabályzatokban és utasításokban előírt rövidítéseket, ha egy nyilvánosságnak szánt könyvben nem oldja fel (legalább első előfordulási helyükön) azokat. A szabványos rövidítések alkalmazása enélkül arra készíti még a katoná-olvasót is, hogy lépten-nyomon megszakítsa magát műélvezetében, s elkezdje keresgélni e rövidítések jelentését más polcok vagy munkaszobák anyagaiban, ami nem egyszer csak hosszadalmas keresgélés nyomán vezet eredményre. S akkor nem is beszélünk az érdeklődő olvasóról, mondjuk egy „civil” tanárról, diákról vagy kutatóról. Mit jelent például az ARRC vagy a CJ1 jelentés, nota bene J vezetési szint vagy J4 és J5. Merthogy az ugyebár nagyon is helyeselhető, hogy a Szerző a műszaki törzs fontosságát azzal indokolja: a J vezetési szinten helyezkedik el; ám miután nem magyaráz meg minden fogalmat, nem biztos, hogy ezt minden olvasó minden további nélkül érti is. S ez állapítható meg a mellékletekben felsorolt számozott feladatok leírásában található fedőnevek vonatkozásában is: a misszió résztvevőin és előljáró parancsnokaikon kívül vajon ki tudja (csatolt feloldó táblázat hiányában), hogy mit takart például az „Utah”, a „Falcon” vagy a „Python” út.

Aztán következik a (had)történész „csipkelődése”. Elődeink megérdemeltek volna annyit, hogy a Szerző a bevezetésben – nem több mint egy oldal erejéig – összefoglalja: a nemzetközi béketeremtés-békefenntartás bizony magyar találmány, s a XIX. század utolsó éveire vezethető vissza; illetve a magyar műszakiak a XX. század világháborújának két fegyveres szakaszában, a Nagy Háborúban és a Totális Háborúban igen kiválóan állták meg helyüket, horrorile dictu lehet, hogy a Honvédség fegyvernemeit sorra véve ők voltak a legjobbak, kivívva a többi fegyvernem és csapatnem, nemkülönben a szövetségesek, sőt az ellenfelek osztatlan elismerését.

Az egyébként igen jól szerkesztett munka fő tanulmánya nem tartalmaz elegendő konkrét példát (a teljes könyv igen). Megemlítésre kerül a könyvben az első hadiponton, a Zsuzsanna-híd létesítése és a mostari Öreg-híd helyreállítása, ám ha az Olvasó részletesebben szeretne azokról tájékozódni, akkor kénytelen keresgélni a mellékletekben felsorolt számozott feladatok között, s tudásszerző több egyes feladat összeolvasásával elégítheti ki, sokszoros ideoda lapozgatással. Egy esetleges újabb kiadásnál szerencsés volna néhány – nem sok, ám annál jelentősebb – esetet a „főszövegbe”, összefogottan is beilleszteni.

A Szerző tanulmányban olvasható elemzései követhetőek, tanulságosak, értékesek és érdekesek egyszerre. Az Olvasó azonban talán szívesen találkozna több ilyen elemzéssel. Álljon itt erre egyetlen példa. „A békefenntartó erők csak a saját csapatok érdekében szükséges mentesítési feladatokat végzik, az összes többi a fogadó nemzet felelőssége” – olvashatjuk a kötetben. Ez nyilvánvalóan a vonatkozó szabályzatokból és NATO-előírásokból következik, s egyben (a békefenntartó erőkben szolgálatot teljesítő katonák szempontjából) teljes mértékben érthető és elfogadható határvonalak kitűzését jelenti. Mennyiben volt azonban betartható ez az etnikailag reménytelenül összekeveredett térségben, a „balkáni viszonyok” között?

A recenzor ellentmondást vél feldezeni a 29. oldal táblázatában a 2002. évre szereplő 26-os szám, a táblázatot követő elemzés, illetve a 30. és a 32. oldal grafikonjai között. Meglehet, hogy valójában persze nincs ellentmondás, ám akkor a Szerzőnek ezt a kiugró 26-os értéket külön is meg kellett volna magyaráznia az egyébiránt igen kiváló elemzésben. A Szerző a 33. oldal grafikonján látható első csúcsot a következő lapon található elemzésben szemléletesen értelmezi, ám nem lett volna célszerűtlen ugyanezt megtenni a második csúccsal is, ez esetben is helységnevekkel érzékeltetve az egyes menettávolságok időszámvetésének összeállítását.

S mindezeket miként lehet summázni? Jót, s kevésbé jót mérlegre téve az Olvasó, s a recenzor egyetlen megállapításra juthat csupán: Padányi József kiválóra sikeredett könyvét egyaránt ajánlja a hivatásos katonák, a (had)történészek, a tanárok és a diákok, az érdeklődő olvasók, s egyáltalán nem utolsó sorban a közkönyvtárak gyarapításért felelős potentáitjai számára. S miért? Fent sorolt értékein túlmenően a főhajtásért azok előtt a magyar katonák előtt, akik az 1830-as, 1870-es, 1910-es, 1940-es és 1990-es évek periodikus „balkáni vér-

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz. szivattyúja” csapjainak ellátásában erőn felül állták meg helyüket; József Ágost királyi herceg hárommegyed évszázaddal korábban elmondott szavait szem előtt tartva: „a legnehezebb, legterheesebb és sokszor a legveszélyesebb feladatoknak egyikét teljesítik [...] többnyire fegyver nélkül, az ellenség tűzhatásának kitéve kénytelenek a legmegerőltetőbb és nagypontossággal végrehajtandó munkákat végezni. Sokszor ettől függ a küzdő csapatok sikere és sorsa is.”*

**RAVASZ István**

**SZÁMVÉBER Norbert: *Erőd a Duna mentén. A Budapestért 1944–45-ben folytatott harcok katonai iratai a Hadtörténelmi Levéltárban. / Festung an der Donau. Unterlagen über die um Budapest geführten Kämpfe 1944/45 in der Sammlung des Budapester Militärhistorischen Archivs. 2003, Budapest–Koblenz, Petit Real Könyvkiadó***

A budapesti Hadtörténelmi Levéltár és a freiburgi Bundesarchiv-Militärarchiv közös gondozásában megjelent kétnyelvű kötet tulajdonképpen forráskiadvány, mégis kiemelkedik a klasszikus forráskiadványok több könyvtári polcot megtöltő halmazából, két okból is.

A hazai munkák sorában különlegesnek számít, hogy két nyelven, magyarul és németül jelent meg. A magyar történelemtudomány, nemzetközi összehasonlításban, alaposságáról ismerszik meg. Igen nagy problémát jelent azonban, hogy magyar nyelven csak kevesen olvasnak, így a magyar történelemtudomány jelentős eredményei elsősorban csupán hazánkban, s legfeljebb a szomszédos országok magyarul lakta területein válnak ismertté. Az angol, de főként az amerikai tömegmunkák – tisztelet a kivételnek – elárasztják Európát, sőt az egész világot nem eléggé megalapozott kutatásokra alapozott, elnagyolt megállapításaikkal. S most végre egy olyan munka jelent meg a magyarországi harcok egy szakaszáról, amelyet a nyugat-európai történész-társadalom vagy érdeklődő közönség is kézbe vehet, magyar nyelvtudás nélkül.

A másik, ami kiemeli Számvéber Norbert munkáját a többi közül, a többszemponúság, illetve a „több lábbon állás”. A Hadtörténelmi Levéltár főlevéltárosa ugyanis szisztematikusan összeállította az 1944–1945. évi budapesti csatában részt vett valamennyi harcoló fél, így a magyar, a német, a szovjet és a román haderő fennmaradt iratanyagát, s azokat – mintegy egymás megerősítéseként vagy épp kontrasztjaként – egyaránt beillesztette a kötetbe.

A munka törzsanyagát ezek a dokumentumértékű tervek, intézkedések, jelentések, hadinapló-részletek etc. alkotják, amelyek kronológiai rendben követik egymást. A szerkesztő – itt, ezen ismertetésben a teljesség igénye nélkül – magyar részről a budapesti I. hadtestparancsnokság, a 10. gyaloghadosztály jelentéseire és ez utóbbi hadinaplójára; német részről a Dél Hadseregcsoport hadinaplójára, a 6. hadsereg, a IX. SS-hegyihadtest, a 13. páncélosadosztály, a Feldherrnhalle páncélgránátos-hadosztály, az 1. SS-rendőrezred jelentéseire; magyar–német részről még a légiellátás adatait tartalmazó iratokra, a légihely-

zet-jelentésekre, a budapesti légvédelmi tüzércsoport jelentéseire, magas katonai vezetők távirataira és intézkedéseire; szovjet részről a 2. és a 3. Ukrán Hadseregcsoport (engedtesék meg ezt használni a Front helyett) harcjelentéseire, harcintézkedéseire, a 46. hadsereg, a 10. gárda-lövészhadtest, a 83. tengerészgyalogos-dandár jelentéseire; román részről a 9. lovashadosztály és a 19. gyaloghadosztály hadinaplójára, harcparancsaira támaszkodik.

S hogy kerül „a csizma az asztalra”, az „engedtesék meg” egy könyvismertetésbe? A forráskiadvány szerkesztője szovjet vonatkozásban a front terminus-technicust használja, amivel ezen ismertető írója, aki 2003. november 20-án a művet is bemutatta, nem feltétlen ért egyet. A harcokkal egyidejűleg keletkezett iratokban és a korabeli sajtóban a hadseregeket összefogó szovjet köteleket ugyanúgy hadseregcsoportnak nevezték, mint a németeket vagy az angolszászokét. Jóllehet a hadseregcsoportnak orosz eredetiben front (?) volt a megnevezése, ezt sem a magyar, sem a német nyelvben nem használták, mivel a front szó jelentése a magyar és a német, sőt a francia, az olasz és az angolszász szaknyelvben a hadműveleti terület részét képező arcvonalat takarta, ahol a szemben álló felek közvetlen harcérinkezése folyt. A front kifejezés hadseregcsoport-értelmezésű átültetése a magyarba a Rákosi-érában történt. A könyvet bemutató megítélése szerint – elsősorban és egyértelműen nyelvészeti okból – szerencsésebb visszatérni a hadseregcsoport megnevezés következetes használatához.

Bírálatból (?) elegendő ennyi, a Hadtörténelmi Levéltár szorgalmasan szigorú igazgató asszonya amúgy is szűkre határolt terjedelmet szabott ki e könyvismertetésnek, s egy katona tartja magát a parancsokhoz. Kőkeményen sokkoló, ám feltétlen javító szándékú kritikai észrevételeit mind a szakmai tartalomról, mind pedig a szerkesztés fortélyairól négy szemközt átadta már a szerkesztőnek, jogosan dicsérfő felmagasztalását pedig amúgy sem osztja meg vele – egy ígéretes fiatal történésznek sokat kell még görnyednie, hogy tovább haladhasson a tudomány csúcsainak ostromlásában, s eközben nem szabad beleesnie a legnagyobb hibába, mit tudós véthet: szürkeállományán nem hatalmasodhat el a bizakodottság, minek eddig, hál' Istennek, nyomát lelteni nem lehet megnyilatkozásaiban.

A kötet dr. SZIJJ Jolán főtanácsos és dr. Manfred KEHRIG ezredes közös előszavával indul. A Hadtörténelmi Levéltár és a Bundesarchiv-Militärarchiv igazgatója megfogalmazza a munka célkitűzését, hangsúlyozva az objektivitás fontosságát. Leírják az adatközlés és a bemutatás kizárólagos elsődlegességét, amihez – azt maradéktalanul helyeselve – e sorok szerzője teszi hozzá, hogy mindezt megítélés nélkül tárják az Olvasó elé. Csupán ő maga vetemedik egyfajta megítélésre: az előző bekezdésben.

Az előszót egy elemző tanulmány követi, ami némiképp szintén rendhagyó a forráskiadvány műfajában. Elhelyezése azonban mindenképpen hasznos, hiszen ösvényt mutat az Olvasónak a korabeli történések dzsungelében, főként, ha az Olvasó nem tartozik a feldolgozott témát kutató szakemberek meglehetősen szűk táborához. S itt érkezőnk el a kötet egyik – nem elhanyagolható – célkitű-



zéséhez: nem csupán a legszűkebb kutatói-szakmai csoportot célozza meg, de a történelemtanárok, a diákok és az érdeklődők széles körét. A tanulmányt a szerkesztő egy, a Hadtörténelmi Közlemények 1999. évi I. számában megjelent szakcikk átdolgozásával, illetve továbbfejlesztésével alakította ki, s azt igen szemléletes táblázatok egészítik ki a hadműveletek szakaszolásáról, s a szemben álló felek hadrendjéről, létszámáról, illetve páncélozott harcjárművei harcértékének összevetéséről. Ez utóbbival kapcsolatban feltétlen említést érdemel, hogy SZÁMVÉBER Norbert a korszak páncélostechikájának, illetve páncélos alakulatainak és azok harceljárásainak szakértőjévé képezte magát.

A mű 1999-ben már megélt egy hazai, akkor még „csupán” magyar nyelvű kiadást. Az igazgatóasszony határozta el, hogy Hadtörténelmi Levéltár egyre ismertebbé váló kiadványsorozatát egy, a budapesti csatáról szóló forráskiadvánnyal gyarapítja, s annak szerkesztésével az akkor még „újoncnak” számító, de már ígéretes fiatal levéltárost bízta meg. Aztán, azóta újabb dokumentumok kerültek a levéltár birtokába, például – ismét a teljesség igénye nélkül – a szovjet 46. hadsereg iratanyaga, a német 13. páncélos hadosztály néhány jelentése vagy egyes román dokumentumok.

A második kiadást a fentiekén túl ezen iratanyag beillesztésének igénye, illetve szükségessége is indokolta a már meglévő kötetbe. Az pedig szinte természetes volt, hogy az „egy sikeres csapaton nem célszerű változtatni” elv alapján az újabb kiadás szerkesztését is SZÁMVÉBER Norbertnek kellett magára vállalnia. Következett az újabban feltárt vagy a levéltárba került dokumentumok feldolgozása, időt és fáradságot nem kímélve, a levéltár poros raktáraiban, kis olvasólámpás, meghitt kutatóhelyiségében vagy szemrongáló mikrofilm-olvasója előtt; majd a szerkesztés az otthonos levéltárkezelői kuckóban, a modern tudomány egyre nélkülözhetlenebb elektronikus kábítószere, a számítógép vibráló monitora előtt.

S ha már a könyvismertetés írója megítélésre vetemedett, engedtessek meg neki, hogy elkövesse a sorok közül való kiszólás vétségét is. A kötet szerkesztője, SZÁMVÉBER Norbert korábban tanítványa volt. Kísérte szakmai fejlődését, örömmel nyugtázta, hogy utolérte, s most már boldogság tölti el lelkét, hogy sikerült túlszárnyalnia egykorvolt mesterét. Végszavaként hasonló érzést kíván minden középkorú és idősebb kollégájának, hiszen ebben látja a magyar (történelem)tudomány jövőjének – egyik – zálogát.

### SUBA János

**RAVASZ István: Magyarország és a magyar királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914–1945. Püldo Kiadó, Budapest, 2003, 272 p.**

A monográfia címéből nem hiányzik a „k” betű, a szerző bemutatja és elemzi azt az egyre elterjedtebb elméletet, amely egy világháborúnak fogja fel az 1914–1945 közötti időszakot, s amely nem új eredetű, ám kimunkálásához több mint fél évszázados történelmi rálátáshoz volt szükség.

A könyv célja elsődlegesen Magyarország hadtörténetének, másodlagosan helyének és szerepének bemutatása és elemzése a XX. századi világháborúban; illetve mindezen ismeretek összefoglaló jellegű közvetítése. Összefoglalja és rendszerezi az eddigi ismereteket, s beépíti az elmúlt 12 esztendő új kutatási eredményeit. Részletesen foglalkozik mind az 1914–1918, mind az 1939–1945 közötti világháborús szakasszal és a Honvédség szereplésével a frontokon. Áttekinti a két fegyveres szakasz közötti két évtized legfontosabb magyar vonatkozású had-, illetve politikatörténeti eseményeit és Magyarország embervesztését is.

Az Olvasók megismerhetik azokat a folyamatokat, amelyek a háború első, 1914–1918-as szakaszának kitéréséhez vezettek, majd a köztes, húszéves fegyverszüneti periódusban egyre inkább megalapozták az 1939–1945-as fegyveres szakasz elkerülhetlenségét, amely e felfogásban az első szakasz „újrajátszása” volt; új, valahol a XIX. században gyökerező totális ideológiák háttérével, de alapvetően ugyanazon folyamatok eredményeként. A munka elemzi Magyarország belesodródását, illetve részvételét mindkét háborús szakaszban, a köztes periódusban felkészülését az újabb fegyveres konfliktusra, valamint mindezen időszakokban az ország viszonyát a nagyhatalmakhoz és a szomszéd államokhoz.

**SUBA János**

**RAVASZ István – NAGY György – KÖMÜVES József: *HatárŐrségben.*  
Budapest, 2008, Hadtörténeti Intézet és Múzeum**

A 2008-ban publikált könyv a magyar határőrizet történetének rövid, tartalmas és történelmileg hiteles összefoglalása. Áttekinti a határőrizet és határvédelem történetét a honfoglalástól egészen 2007 végéig, amikor az utolsó önálló határőr szervezet, a Határőrség megszűnt és szervezeti elemei beolvadtak a Rendőrségbe, amely átvette a feladatait. Haszonnal forgathatják nemcsak azok, akik a magyar történelem e speciális területe iránt érdeklődnek, de azok is, akik kutatómunkájuk során a határőrizet történetének egy-egy korszakát szeretnék részletesebben megismerni, mert segíti az események elhelyezését a történelemben.

A mű 13 fejezete a határőrizet történetének főbb korszakaihoz kapcsolódik a honfoglalás kori gyepűrendszer kialakulásától Magyarország schengeni rendszerhez csatlakozásáig. A könyvet sok fénykép és dokumentum teszi teljessé. Külön értéket jelentenek azok a térképek, amelyek szemléletesen mutatják be a különböző korok határőr szervezeteinek felépítését. Megtalálhatók benne a határőrizeti szervezetek vezetői, kezdve a Magyar Királyi Határrendőrség vezetőjétől a Határőrség utolsó parancsnokáig. Sajnos a felsorolás nem teljes, nem sikerült kideríteni az 1920 és 1938 közötti időszak határőrizeti vezetőit, amikor – az ismert történelmi okok miatt – az államhatár őrizete a Pénzügyminisztérium alárendeltségében működő Magyar Királyi Vámőrséghez, később a Magyar Királyi Határőrséghez tartozott. Ennek a korszaknak a részletesebb megismeréséhez még további kutatások szükségesek.

Megismerhetjük a középkori határőrizet sajátosságait és azt, hogyan utazhattak az emberek ebben a korban külföldre. A tatárjárás után a gyepek szerepét fokozatosan a kővárak vették át. A végvári rendszer kiépülése már a török elleni harcok jegyében történt. A visszaszoruló török birodalom ellen az Osztrák Császárság és egyben Magyarország déli határain kiépült katonai határőrvidék szervezetéről és működéséről részletes információkat találunk a könyvben. Szemléletesen mutatják be a szerzők a katonai határőrvidék megszűnése után a XIX. század utolsó és a XX. század első évtizedében kiépülő modern határőrizeti rendszer szervezetét, működését és létrehozásának főbb állomásait. Ezek a szervezetek – a Határszéli Csendőrség és a Magyar Királyi Határrendőrség – már a magyar kormányzat irányítása alatt működtek. Megismerhetjük az első magyar útleveleket és a határforgalom sajátosságait.

A magyar történelem legnagyobb traumája, a trianoni béke határőrizeti következményeit is részletesen tárgyalja a könyv. Tudjuk, hogy Magyarország területének 2/3-át elveszítette és katonai lehetőségei jelentősen beszűkültek. Mindez a határőrizet újjászervezése során sajátos szervezetek létrehozását tette szükségessé, amelyek egyben lehetővé tették a honvédségi állomány egy jelentős részének elrejtését is. Részletes információkat kaphatunk az 1938 végén a Honvédség szervezetébe beolvasztott Határőrségből létrehozott határőrvadász erők működéséről, szervezeti viszonyairól és a határőrvadászok helytállásáról a világháború harcaiban. A II. világháború után a demokratikus Magyarországon igen nehéz gazdasági és politikai feltételek között kellett újjászervezni az államhatár őrizetét. A szerzők bemutatják a fiatal népi demokrácia erőfeszítéseit a normális határmenti viszonyok megteremtéséért.

Megismerhetjük a Rákosi rendszer határőrizetének sajátosságait, a totális határőrizet kiépítését és a Határőrség tevékenységét az 1956-os események során. Ahhoz azonban, hogy erről a korról alaposabb ismeretekkel rendelkezzünk még további kutatások szükségesek. Például ahhoz, hogy a Határőrség 1956-os tevékenységéről teljes képet kaphassunk, ismernünk kellene hogy a központi irányítás hiánya mit jelentett pontosan, vagy mire korlátozódott ez az irányítás, illetve a határőr őrsők hogyan reagáltak az eseményekre. Az általánosítás szintjén tudjuk, hogy egyes őrsők parancsnokostól a szomszéd állam területére húzódtak, mások folytatták az államhatár őrizetét és néhány helyen a felkelők vették át az őrs irányítását. Ezek azonban felszínes ismeretek, a konkrét, történelmileg hiteles információkat csak az alapos kutatómunka szülheti meg.

Az 1956 és 1989 közötti időszak a határőrizet stabilizálódásának és a szervezet lassú fejlődésének az évei voltak Új technikai eszközök jelentek meg, az aknamezőt felváltotta az elektromos jelzőrendszer, változtak az államhatárral kapcsolatos korlátozások, és a 70-es évektől egyre nőtt a határforgalom jelentősége. A gyökeres fordulat a Határőrség életében is 1989-ben következett be. A totális határőrizetet felváltották az elegendő biztonság elvére alapozott határőrizeti és határforgalom-ellenőrzési módszerek. A Határőrségnek új kihívások egész sorával kellett szembe nézni, déli határaink mentén pedig kitért a délszláv polgárháború. A könyv tételeken elemzi ennek a korszaknak a sajátosságait.

A Határőrség 1998.-ban befejezte a hivatásos határőrizetre történő átállást és megkezdte a schengeni egyezmény követelményeinek megfelelő határőrizeti rendszer létrehozását, melynek technikai és képzési feltételeit az Európai Unió Phare programja támogatta. Erre az időszakra már létrejöttek a korszerű határőrizet törvényi feltételei. Hazánk uniós csatlakozása után a fejlesztések következő célja a schengeni belső határok lebontásához szükséges technikai feltételek megteremtése volt. A Határőrség szervezete 1990 és 2007 között teljesen átalakult, meg tudott felelni az új kihívásoknak és 2007-ben már az Unió leghatékonyabban működő határőr szervezetei közé tartozott. Ezt a fejlődést szemléletesen mutatja be a könyv.

Emeli a könyv színvonalát, hogy részletes és szakszerű leírást ad a különböző korok útleveleiről, utazási szabályairól és bemutatja a határforgalom-ellenőrzés fejlődését és főbb jellemzőit.

A magyar határőrizet története is jól szemlélteti a rendvédelmi feladatok összefüggéseit és a rendvédelem egységét. Aki figyelmesen forgatja a *HatárŐrségben* lapjait, maga is levonhatja ezt a következtetést.

## **III/2. Lapszemle**

**Dr. PARÁDI József**

### **Rendvédelem-történeti publikációk a Történelmi Szemle folyóiratban 2006-2007.**

2006-2007-ig a folyóirat XLVIII. és XLIX. évfolyamaiban összesen nyolc szám jelent meg. 2006-ban a XLVIII. évfolyam első és második, valamint a harmadik és negyedik számait összevont számként publikálták. 2007-ben a XLIX. Évfolyam mind a négy számát önálló számként adták ki.

A rendvédelem-történeti témakört közvetlenül érintő publikáció:

- DEÁK Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. *Történelmi Szemle*, XLIX. évf. (2007) 3. sz. 351-372.p.

A tanulmány ugyan egy idegen hatalomnak – az úgynevezett „jogeljárás” elméletén nyugvó – azon cselekményének lezárulását vizsgálja, amellyel a magyar államot eltörölte és annak helyén a neoabszolutizmus új és rövid életű államát hozta létre annak összes kellékével, így az államrendőrséggel is. Ezt az államot valóban nem lehetett magyarnak nevezni, hiszen a legitim magyar állam elleni harc nyomán és a helyett jött létre. A célja, valamint szervezete és cselekményei is magyarellenesek voltak. Mindenképp egy idegen megszálló hatalomnak a magyarságra erőltetett államszerkezete volt, amely csupán annyiban bizonyult magyarnak, hogy a magyarság elnyomását szolgálta az elnyomottak hazájában.

A dolgozat ezen rendszer felszámolásának a rendvédelmi részével foglalkozik. Abból a szempontból azonban már érdekesebb a téma, hogy a neoabszolutizmus állam rendőrsége nem került át az új magyar polgári állam eszköztárába, ellentétben például a pénzügyőrséggel. Ez a helyzet összhangban állt a

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.* kiegyezési törvény (Reichsgesetzblatt 1867.Nr.146 és a Corpus Juris 1867/XII.tc.) „A magyar korona országai és az Ő Felsege uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.” tartalmával.

Bizonyíték továbbá arra is, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia magyar felfogása érvényesült a gyakorlatban. A habsburgiánus hatalmi elit ugyanis az új dualista államalakulatot igyekezett úgy beállítani, mint egységes birodalmat, amelyen belül a Monarchia két felében bizonyos ügyeket egymástól eltérően intéznek. Szemben állt ez a magyar felfogással, amely a dunai monarchiát két önálló ország társulásának tekintette. E két szuverén állam szövetkezett arra, hogy egyes ügyeit önállóan intézze. A gyakorlatban a magyar felfogás érvényesült.

A rendvédelem ugyan – mint a belügyi tárca része – a kiegyezési törvény tartalma alapján a két társország hatáskörébe tartozott. Semmi sem tiltotta azonban, hogy a két ország beleegyezésével egy birodalmi rendvédelmi szervezet is működjön. Mégsem került erre sor, pedig az uralkodói hatalom részéről a kiskaput e téren megnyitották. A kiegyezés kapcsán a birodalmi államrendőrséget ugyan a Magyar Királyság területéről kivonták, azonban feladatkörében a továbbiakban is szerepeltették az egész birodalomra kiterjedő hatáskört. Ennek azonban – a magyar együttműködés hiánya miatt – nem tudtak érvényt szerezni.

A publikáció a kárpát-medencei rendvédelem-történet érdekes mozzanataival foglalkozik, sok értékes – részben korábban feltáratlan, vagy kevésbé ismert – információt tartalmaz. Fajsúlyos jegyzetapparátussal ellátott alkotást vehet kézbe az olvasó, amely észrevehetően nem nélkülözi a szerző háttérvizsgálatát a szakterület magyar és nemzetközi aspektusaira sem. A dolgozat megismerése javára válhat a szakterület kutatóinak és a témakör iránt érdeklődőknek egyaránt.

**Dr. PARÁDI József**

**Rendvédelem-történeti publikációk a Századok folyóiratban  
2004-2007.**

2004-2007-ig terjedően a folyóirat CXXXVIII., CXXXIX., CXL és CXLI. évfolyamaiban összesen 22 szám jelent meg. 2004-ben négy, 2005-2007-ben pedig évente hat számot publikáltak. A rendvédelem-történei témakört közvetlenül két publikáció érintete.

Tanulmányok:

- KRAHULCSÁN Zsolt: A politikai rendőrség pártellenőrzése 1954-1958. *Századok*, CXL. évf. (2006) 5. szám, 1123-1148. p.
- DEÁK Ágnes: Államrendőrség és besúgóhálózat Magyarországon egy rendszerváltás fordultatos hónapjaiban (1860-1861). *Századok*, CXL. évf. (2006) 6. szám, 1551-1574. p.

**PARÁDI József**  
**Rendvédelem-történeti publikációk a Rendvédelem-**  
**történeti Füzetek folyóiratban**  
**2007.**

2007-ben jelent meg a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU ISSN 1216-7677 XII. évf. (2007) 15. sz. „Az európai és a magyar rendvédelem a XIX-XX. században” címmel, az alábbi tartalommal BACSA Gábor: Rendőrség Nagykanizsán 1920-ig, az államosításig; BENCsik Péter: A kivándorlás jogi szabályozása 1903 és 1914 között; ERNYES Mihály: A magyar rendőri szakirodalom kezdetei; FAZAKAS László: A magyar Szent Korona őrzésének története 1945-től 2000-ig; HEGEDŰS Ernő: A koronaőrzés történetének egyházi és bizalmi korszaka (1000-1464); HUDRA László: A budapesti Fiumei úti pénzügyőr laktanya. (Szemelvények az 1930-as és 1940-es évekből, különös tekintettel a Pénzügyőrségi Múzeum történetére); LŐRINCZ József: Harmonizációs törekvések és problémák a magyar büntetőügyben a rendszerváltozás időszakában; NAGY György: A határrendészet, mint szervezet helyének keresése az államszervezet rendszerében; NAGY József: Határőrizetünkkel szembeni kihívások az 1990-es években; PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a II. vh-ig; PARÁDI József: Magyar Királyi Határrendőrség; PARÁDI József: Az útlevelek és útlevél ellenőrző szervek a két világháború közötti Magyar Királyságban; SIMON F. Nándor: Villantás egy témára: séta egy útlevél körül; SIMON Sándor: Cegléd város rendvédelmi szerveinek dualizmus-kori átalakítása és fejlesztése; SUBA János: Határcsendőr zászlóalj 1919-1921. Áttérés a katonai határőrizetre; SUBA János: A magyar-jugoszláv határszakasz redemarkálása (A trianoni határ határjeleinek felülvizsgálata a magyar-jugoszláv határszakaszon 1931-ben); SUBA János: A magyar-román határszakasz redemarkálása (A trianoni határ határjeleinek felülvizsgálata a magyar-román határszakaszon 1937-ben); SUBA János: Határvadászok és az „ezeréves határ” (A m. kir. határvadászok szerepe a magyar-román határvonal Kárpátokban lévő szakaszának felülvizsgálatában 1941-ben); VARRÓ István: Rádióközvetítés az ungvári csendőriskolából: „Székely fiúkból nevelik a fiatal magyar csendőröket” – közvetítés az ungvári csendőriskolából.

A periodika fennállása óta első ízben citációs indexet is tartalmaz.

A citációs index első részében a publikációkra történő hivatkozások találhatóak, szerzők szerinti abc sorrendben. Azonos szerző esetében pedig a mű címének abc szerinti sorrendiséget alakítottak ki a szerzők.

A citációs index második részében a hivatkozott periodikumok szerepeltek, ugyancsak abc sorrendben feltüntetve a hivatkozó alkotásokat szerző szerinti sorrendben.

A citációs index harmadik részében azok a levél-, irat- és dokumentumtárak szerepelnek amelyeknek az anyagaira a közölt írások szerzői hivatkoztak.

Az érintett levél-, irat- és dokumentumtárak abc sorrendben találhatóak. Ezen belül pedig a hivatkozó írások szerző szerinti abc sorrendet alkotnak.

A citációs index utolsó részében találhatóak azok a jogszabályok, amelyekre a számban közölt írások hivatkoznak. A jogszabályokon belül a törvények alkotják az első, míg a rendeletek a második csoportot. A törvényeket és a rendeleteket egyaránt kronológiai sorrendbe rendezték a szerkesztők. Egy-egy jogszabály mellé rendeltlen találhatóak a hivatkozó tanulmányok a szerzők neve szerinti abc sorrendben. Azonos szerző esetén a mű címe szerinte abc sorrendet alakítottak ki a szerkesztők.

**SIMON F. Nándor**

**Rendvédelem-történeti publikációk a História folyóiratban  
2006-2007.**

A *História* című történelmi folyóirat XXVIII. (2006.) és XXIX. (2007.) évfolyamaiban összesen 20 szám jelent meg, évfolyamonként 10. A rendvédelem-történeti témakört közvetlenül négy publikáció érintete.

- XXVIII. évf. (2006.) 1. szám, 28. p.: Stanislaw A. SORKA: Kárpáti hegyi rablók levele

A középkorban a magyar-lengyel határ területén, jelen esetben Bártfa környékén, igen élénk kereskedelmi tevékenység folyt. A kereskedők és az árút szállító szekerek a ki voltak téve a hegyi rablók támadásainak, rablásainak. Amikor egyszer, az elfogott rablókat Bártfán felakasztották, a többi rabló 1493. július 25-én levelet írt Bártfa polgárainak, 400 aranyflorenust követelve jóvátételként. A kutatások kiderítették, hogy nem ez volt az egyetlen esett, amikor a hegyi rablók levélben követeltek „kártérítést” kivégzett társaik okán, de csupán ez az egyetlen dokumentum maradt ránk – ezt ismerteti tanulmányában a lengyel szerző.

- XXVIII. évf. (2006.) 5. szám, 12-14. p.: CSUKOVITS Enikő: Bűnözők a templom oltalmában

A tanulmány a Pozsony melletti Püski faluban, 1416. nyarán történeteket eleveníti fel, amikor is a pozsonyi városi hatóság csak szabályos ostrom után juthatott be a püski Szent Miklós-plébániatemplomba, hogy elfogják azt a két gonosztevőt, akik a templomba menekültek, és ott oltalmat találtak.

- XXVIII. évf. (2006.) 5. szám, 23-25. p.: Andreas SCHMIDT-SCHWEIZER: „Vasfüggöny” – nyugati importból

A szerző a Határórség Központi Irattárában fellelhető, 1987-ben SZÉKELY János határőr vezérőrnagy, országos parancsok a nyugati határszakaszon kiépített elektromos jelzőrendszer műszaki-technikai állapotáról és alkalmazásának tapasztalatairól frott jelentését közli – némi magyarázó szöveggel –, teljes terjedelemben.

- XXVIII. évf. (2006.) 6-7. szám, 28. oldal: BOTOS János: Belügyminisztériumból „rendőrminisztérium”

A szerző a Belügyminisztérium 1953-as átszervezését vizsgálja, kiemelve, hogy noha az Államvédelmi Hatóság mint testület megszűnt, a minisztérium vezetésében túlsúlyba kerültek az államvédelmi főtisztok, tábornokok.



## IV. RENDEZVÉNYEK

**PARÁDI József**

**Rendvédelem-történeti konferencia az ELTE-ÁJK-án 2008.02.15-én.**

„*A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági őrtestülete*” címmel tartotta meg közös szimpozionját az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság 2008. február 15-én pénteken az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Tanácstermében. A szimpozion a magyar rendvédelem-történet körében évente megrendezésre kerülő tudományos tanácskozás rendezvénysorozat részét alkotta.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságot (SZBMRRT) 1990-ben alapították nemzeti rendvédelmünket kutatók. Az 1991-ben a fővárosi bíróság által regisztrált társadalmi szervezet 18 éves fennállása során munkásságával tekintélyt szerzett a hazai és külföldi tudományos körökben egyaránt. A tudományos társaság és az ELTE-ÁJK Magyar Jogtörténeti Tanszéke között a társadalmi szervezet létrehozásának kezdetétől szoros kapcsolat alakult ki. Mivel jogász körökben a nagy múltú és gazdag tudományos eredményekkel rendelkező ELTE-ÁJK Magyar Jogtörténeti Tanszék bemutatása felesleges, ezért a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság rövid ismertetésére szorítkozom.

A rendvédelem fogalom létrehozása és bevezetése a tudományos társasághoz kapcsolódik. A rendszerváltás nyomán ugyanis részben kiüresedtek a korábbi pártállami fogalmak, részben pedig nyilvánvalóvá vált, hogy a XX. század végi körülményeket tükröző fogalmak jelentős része nem alkalmazható a korábbi időszakokra. A rendvédelem kifejezés beivódott a köznyelvbe, azzal a médiába nap mint nap találkozhatunk, a törvényalkotók pedig – a rendszerváltás után a szakterület témakörében keletkezett – több száz jogszabályban is szerepeltették a kifejezést. Természetesen, mint minden újnak e fogalomnak is vannak ellenzői, akik igyekeznek a rendészetet a rendvédelemmel összemosni, a rendvédelmet leszűkíteni a katonai természetű rendfenntartási tevékenységekre annak ellenére, hogy a kifejezés használói és alkotói mindig hangsúlyozták, hogy a rendvédelembe beletartozónak tekintik tértől és időtől függetlenül az emberi társadalom fejlődése során létrejött valamennyi rendfenntartási módot. A rendvédelem-történet tehát nyitott és befogadó jellegű diszciplína, ellentétben a terminológiát ellenzőkkel, akik a XXI.sz. elvárásainak kritériuma szerint igyekeznek körülhatárolni álláspontjukat ezzel partvonalon kívül helyezve azon rendvédelmi modelleket, amelyek a kritériumrendszerükkel nem harmonizálnak.

A tudományos társaság tagságának az a véleménye, hogy a mindenkori rendfenntartást komplexitásban kell vizsgálni. Nem elég csupán a jogi környezet feltárása. Legalább olyan fontos az állam egészének a megismerése, illetve

az érintett szervezeteknek, azok személyi állományának, a testületek működésének a bemutatása. A társaság helyteleníti a jogi szabályozás alakulására szűkülő kutatómunkát.

A tudományos társaság tagjai tevékenységének fontos alapleve a történelmi objektivitás betartása, a különböző prekonceptiók mellőzése. A társaság tagjai egyetlen prekonceptiót vallanak magukénak a prekonceptiómentesség prekonceptióját. A tagság meggyőződése hogy nemzeti történelmünk számos olyan tapasztalatanyagot tartalmaz, amely hasznosítható volna napjainkban is a legegyszerűbb formai témával kezdődően – mint például az egyenruhás állomány személyi azonosító számának ügye – a testület szervezési és képzési rendszerén keresztül a személyi állomány nemzet- és hivatásadata formálásának kérdésével bezárólag. A tagság nemzeti rendvédelem-történetünk tapasztalatanyaga hasznosíthatóságának tekintetében kiemelt fontosságúnak tartja a XIX-XX. századi rendvédelem kutatását. Álláspontjuk szerint nem létezik kívánatos és nem kívánatos téma, mivel a korábbi korok negatív tapasztalatai is hasznosak lehetnek az utódok számára.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság a jelzett elvi alapok mentén igyekszik művelni önként választott hivatását a magyar rendvédelem-történet kutatását és közkinccsé tételét. E tevékenység fontos elemét alkotják a rendezvények. Valamennyi tudományos rendezvényük nyitott, azon a téma iránt érdeklődők részt vehetnek, véleményüket szabadon kifejezhetik. A konferenciákon, szimpozionokon, kerekasztal-beszélgetéseken stb. elhangzott előadásokat – más publikálásra leadott tanulmányok társaságában – a tudományos társaság által kiadott tudományos folyóiratban a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii ordinis)* HU ISSN 1216-6774 periodikában publikálják. A lapban a tudományos közlés igényeinek megfelelő, jegyzetapparátussal ellátott, lektorált tanulmányok jelennek meg. A 15. számtól pedig a citációs indexel is gyarapodott a periodika.

*A délelőtti ülés levezető elnöki tisztét dr. DOMBRÁDY Lóránd hadtörténész az MTA doktora látta el.* Kutatási időszaka a két világháború közötti Magyar Királyság honvédelme. Tudományos eredményeit bemutató monográfiái számos ponton érintkeznek a korabeli rendvédelemmel, hasznos információt és adatot biztosítva a rendvédelem és honvédelem kapcsolatának feltárásához.

*Dr. MEZEY Barna tanszékvezető professzor kari dékán külföldi elfoglaltsága miatt a szimpozionot dr. KARÁCSONY András dékánhelyettes egyetemi tanár nyitotta meg,* melynek során hangsúlyozta a szakterület-történeti tapasztalatok feltárásának és hasznosításának a jelentőségét jövőnk formálásában.

A délelőtti előadássort a Krakkói Tudományegyetem Jogtudományi Kara jogtörténeti tanszékeinek oktatói nyitották meg.

*Dr. PEKSAW Ladislaw* a Varsói Hercegség (1806-1813) és a kongresszusi Lengyelország (1813-1831) csendőrségét mutatta be. Előadásában kifejtette, hogy a csendőrség kezdetben népi és lengyel intézménynek tekinthető,

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.* amelyet később a cári rendszerbe igyekeztek ugyan integrálni, azonban ez a folyamat soha nem teljesedett be. Kifejtette továbbá BONAPARTE Napóleon, illetve a Francia Császárság hatását Lengyelországra a lengyel csendőrség kialakulására.

Dr. CICHON Pawel Krakkó város csendőrségét mutatta be 1815-1846. A nagyhatalmak által felosztott önálló államiságtól megfosztott Lengyelország leginkább szabadnak tekinthető térségeként jellemezte az adott korban Krakkó várost az előadó. Ebből fakadóan – a városra és környezetére kiterjedő fennhatósággal működő – városi csendőrség nem nélkülözte a nemzeti jelleget. A gyalogosokból és lovasokból álló szervezet jól ellátta a feladatát, azonban 1836-ban szükségessé vált a modernizációja, amely kiterjedt a felszerelésre a szervezetre és a kötelezettségekre egyaránt.

Dr. MALECZKI Marian a lengyel tábori csendőrség tevékenységét mutatta be 1939-ben. Ennek kapcsán óhatatlanul foglalkoznia kellett az országot sújtó német támadással a lengyel haderő felszámolásával és részben a menekülők sorsával, különös tekintettel a katyini tömeggyilkosságra. Kiemelte a tábori csendőrök szerepét a katonai rendfenntartásban, ami nehéz és összetett feladatnak bizonyult a gyakorlatban a katonák körében a vesztes csaták árnyékában. Az előadó rámutatott néhány szervezési, illetve haderővezetési hiányosságra is (dekoncentrált diszlokáció, irreálisan széles feladatkör stb.) amely hozzájárult ahhoz, hogy a lengyel tábori csendőrség mérsékelt hatásfokkal fejthette ki tevékenységét.

A lengyel vendégelőadókat követően – szünet beiktatása nyomán – kaptak szót a hazai előadók.

A magyar előadók közül elsőként dr. CSAPÓ Csaba egyetemi adjunktus, kandidátus az ELTE-BTK munkatársa 1867-től 1881-ig terjedő időszak magyar rendvédelmet vizsgálta, mint a Magyar Királyi Csendőrség létrehozásának előkészítési időszakát. A csendőrség létrehozásának gondolata első ízben a reformkori országgyűlésben merült fel a negyvenes években. A főrendek adakozásából 40 000 forint gyűlt össze e célra. A kezdeményezés azonban nem találkozott az uralkodói egyetértéssel, így a szervezet fenntartásának finansziális oldala kétségessé vált. A téma azonban aktualitását veszítette az 1848-1849-es forradalom és szabadságharcral. Az 1848-1849-es időszakban különböző elképzelések kerültek előtérbe a Magyar Királyság rendvédelmének a fejlesztése tekintetében. A honvédő harcok azonban nem tették lehetővé ezen elképzelések megvalósulását. Tény a nemzetőrség létrehozása, amely azonban nem csupán rendvédelmi, hanem honvédelmi feladatok ellátásában is részt vett. A forradalom és szabadságharc orosz katonai erő bevonásával történő leverését követően, a jogeljárás elméletével operálva a Habsburg hatalom megszüntette a magyar államot, területét tartományokra osztotta. Új birodalmi rendvédelmi struktúrát épített ki, melynek része volt a csendőrség is. A Habsburg csendőrség azonban – bár jó eredményeket ért el a rend fenntartása terén – átmenthetetlen volt a kiegyezés utáni időkre, mivel a nemzet elnyomásának hathatós eszköze szerepét is játszotta a neoabszolutizmus idején. A csendőrség létrehozásának

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiationes Historiae Preasidii Ordinis)* XVII. évf. (2008) 29-30. sz. gondolatát TISZA Kálmán karolta fel. Miután szögre akasztotta a bihari pontjával az önkormányzatiság primátusának az ideáját a központi államhatalommal szemben, a központi államhatalom erősítésébe már belefért a csendőrség reorganizációja a Magyar Királyságban. Nem véletlenül fordult TISZA figyelme e terület felé, hiszen a XIX. század a csendőrség diadalszázada volt. Európa valamennyi országában létrehozták a csendőrséget, mint a polgári állam működéséhez szükséges vidéki biztonsági feltételek létrehozásának és fenntartásának legeredményesebb szervezetét. TISZA kezdetben a végrehajtó hatalom berkeiben fogadtatta el álláspontját, majd a pártokat is meggyőzte, míg végül az országgyűlés elfogadta a Magyar Királyi Csendőrség létrehozásáról szóló 1881/II. és 1881/III.t.c., melyet az uralkodó 1881 II. 14-én szentesített.

Dr. PARÁDI József főiskolai tanár, kandidátus, az ELTE-ÁJK Magyar Jogtörténeti Tanszék külső munkatársa a Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálatát mutatta be. A terület a dualizmus és a két világháború közötti időszakban egyaránt a magyar határőrizetben fontos szerepet töltött be. A magyar határőrizetben a csendőrségi szerepvállalás azonban nem érhető meg a határőrizetet meghatározó nemzetközi és hazai körülmények ismertetése, továbbá a hazai rendvédelemben a csendőrség által betöltött szerep bemutatása és a magyarországi határőrizeti rendszer felvázolása nélkül. Érdekes módon a dualizmus és a két világháború közötti időszakban is a magyar rendvédelmi testületek létszámának mintegy 5%-a a csendőrség személyi állományának pedig csaknem 10%-a vett részt a határőrizeti részfeladatok ellátásában. Ezek az arányok mást jelentettek azonban mindkét időszakban, mivel az örzendő határszakasz hossza, a határőrizetben részt vevő társ rendvédelmi testületek teendői, a határőrzés módja és kapcsolatunk a szomszédos államokkal alapvetően eltért egymástól.

CSÓKA Ferenc a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem doktórandsza a Magyar Királyi Csendőrség felszámolásának és a csendőrök kismizítésének lépéseit tárta fel előadásában. Az előadó a szervezet feloszlásának az igényét a komintern határozatára vezette vissza, melyhez illeszkedett a KMP, illetve MKP hatalom megragadására irányuló szalámi taktikája. Előadásában levezette a magyar szidóság deportálásának egyetlen felelős szervezetként beállított nézet tarthatatlanságát. Elemezte és értékelte a csendőrség tagjai elleni eljárás preconcepcióis és törvénszegő jellegét. Különösen nehezményezte a csendőr nyugdíjasok, illetve özvegyek és árvák elleni eljárásokat. Az előadó kifejezésre juttatta azon álláspontját, hogy a csendőrség feloszlása kapcsán elkövetett törvénytelenések rehabilitációjával a magyar állam még adós.

A délelőtti előadásokat követő ebédszünet után került sor a négy délutáni előadásra. A délutáni ülés levezető elnöki tisztét dr. ZACHAR József hadtörténész az MTA doktora az egri egyetem professzora látta el. Kutatási időszaka a XVIII. és a XIX. század első felében az európai és a magyar, illetve Habsburg birodalmi hadtörténelem kapcsolódási pontjai. Ennek

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.* részeként tárta fel az Örökös tartományok rendvédelmi struktúráját, illetve a birodalmi véderő rendvédelmi aspektusait.

Ebéd utáni első előadóként *FAZAKAS László rendvédelem-történeti kutató* a magyar testőrségek és a Magyar Királyi Csendőrség együttműködését mutatta be a dualizmus és a két világháború közötti időszakban. Részletesen taglalta mindhárom magyar testőrség a Magyar Királyi Nemesi Testőrség, a Magyar Királyi Darabont Testőrség, majd a Magyar Királyi Testőrség viszonyát a Magyar Királyi Csendőrséghez. E kapcsolat több elemből állt. Az államfői utazások alkalmával a mentvonal biztosítása a Magyar Királyi Csendőrség feladatát alkotta. Erre más rendvédelmi szervezet nem is lett volna alkalmas, hiszen vidéken a rend fenntartására a csendőrség volt hivatott. Az uralkodó, majd a kormányzó vidéki tartózkodásai alkalmával az államfői szálláshely külső őrzését ugyancsak a csendőrség végezte. A csendőrségi nyomozó szolgálat létrehozása nyomán az államfő ellen irányuló és a szervezet tudomására jutott merénylettervezetek felderítésében is köteles volt részt venni a testület. Végezetül pedig a csendőrség rendszeresen részt vett a budai várban az udvarlakai őrség tevékenységében. Az államfő biztonságáért felelős nyomozó-csoport tagjai már – néhány kivételes esettől eltekintve – nem a csendőrség személyi állományából kerültek ki, hanem a budapesti, majd a Magyar Királyi Államrendőrség végül pedig a Magyar Királyi Rendőrség detektívje közül válogatott személyek voltak.

*Id. KOCSIS Tibor adta elő – a betegsége miatt távol maradó – ifj. KOCSIS Tibor előadását. Apa és fia id. és ifj. KOCSIS Tibor, mindketten rendvédelem-történeti kutatók. Kutatási témájuk a Magyar Királyi Csendőrség.* Az előadás témája a Magyar Királyi Csendőrség nyomozói szolgálata volt. Az előadó ismertette a szolgálati ág létrehozásának körülményeit, a szervezet kiépítésének folyamatát és eredményeit, a szolgálati feladatkört, kapcsolatát a társ rendvédelmi szervezetekhez, a csendőrségen belüli szerepét és létszámát.

*SERES István történész, O'SVÁTH kutató* a magyar rendvédelem-történet XIX. sz-i kimagasló művelőjének, valamint a korabeli rendvédelem aktív és eredményes résztvevőjének O'sváth Pál-nak állított emléket halálának 100. évfordulója alkalmából. A szerző feltárta e nem mindennapi reneszánsz egyéniségű ember gazdag életét. Számba vette gazdag publikációit, szellemi eredményeit. O'SVÁTH Pál életútja alapjaiban nem tért el ugyan a kortársakétól, hiszen részt vett az 1848-1849-es szabadságharcban, majd megyei szolgálatot vállalt, ahonnan nyugdíjba került a századfordulón. A részletek azonban már egyedinek nevezhetőek, hiszen huszárcsapatával sikeresen áttörte az orosz gyűrűt, majd otthon mindenki visszatért polgári foglalkozásához. O'SVÁTH esetében ez a rendvédelem volt. Szolgálatteljesítése során pedig szembe került némelyik volt katonatársával, aki a törvény másik oldalára állt. Személyes élményeket szerzett ifjú korából a pandúrvilágból, majd a császári csendőrség rendfenntartásáról, később a reorganizált megyei rendvédelemlről, végül pedig a Magyar Királyi Csendőrség működéséről. Annak ellenére, hogy jól látta a pan-

dúr-rendszer hátrányait mindvégig a municipális rendvédelmi modell híve maradt. Legismertebb monográfiájában „Közbiztonságunk múltja és pandúrkorom emlékei” című művében szolid nosztalgiával tekint vissza pandúrkori impresszióira.

*Dr. SZAKÁLY Sándor prof., az MTA doktora a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar oktatója* „Az első polgári központosított közbiztonsági őrtestület utóélete a polgári magyar közigazgatási struktúra felszámolásának időszakában” címmel tartotta meg előadását. Az előadó vázolta a Vörös Hadsereg képviselői által uralt Szövetséges ellenőrző Bizottság és a Magyar Kommunista Párt által vezetett és irányított a polgári magyar állam felszámolására irányuló folyamat lényegi vonásait és főbb fázisait, különös tekintettel a csendőrségre, illetve annak személyi állományára gyakorolt hatásait. Előadása során számos ismeretlen, illetve kevésbé ismert adatot, eseményt, összefüggést mutatott be, amelyek hozzájárultak nemzet múltunk ezen időszakának jobb megismeréséhez.

Az utolsó előadót követően vita bontakozott ki a hallgatóság körében.

A vita egy része a terminológiára vonatkozott. Néhányan nehezményezték, hogy az előadók időnként nem a korabeli szakkifejezéseket használták, hanem napjaink szakzsargonját alkalmazták a kutatott időszakra vonatkozóan. A bírálatnál az előadók egyet értettek elismerve a hozzászólók igazát.

Vitát gerjesztett továbbá a csendőr nyomozó szolgálat létrehozásának kérdése. A szolgálati ág létrehozását ugyan rendeletben határozták meg, azonban a rendelkezés és kelte és annak hatálya eltérő időpontra esik. Zavaró tényező továbbá, hogy a szolgálati ág létrehozása több éves folyamat eredménye volt, amely már jóval a rendelkezés létrehozását megelőzően elkezdődött.

Kérdésként merül fel, hogy a két világháború közötti határőrizetében a Magyar Királyi Vámőrséget követően 1931-től 1938-ig a honvéd határavadászok létrehozásáig önálló szervezet volt e a Magyar Királyi Határőrség, vagy csupán a Magyar Királyi Honvédség rendelkezett ezen időszakban határőr ezredekkel, amelyek összességét nevezték határőrségnek. Ebben az időszakban – a trianoni békediktátumból fakadó helyzet következtében – a Magyar Királyi Honvédség ezredeinek a fele bujtatott alakulat volt. A honvéd gyalogezredek egyharmada pedig a határőrizeti testület fedésében az államhatár mentén helyezkedett el egy esetleges ellenséges előrenyomulás lassítása céljából. A Magyar Királyság haderejét ugyanis a győztes hatalmak 35 000 főre mérsékeltek és megfosztották a nehézfegyverzettől. A kis-antant államainak hadereje pedig országonként jóval nagyobb volt, mint a honvédség. A kis-antant országok hadseregeinek vezérkarai egyeztették terveiket a maradék Magyarország megszállására. Ilyen körülmények között a magyar vezetés arra törekedett, hogy minél nagyobb katonai erőt állomásoztasson a határok mentén az ellenséges előrenyomulás lassítása érdekében. Így módon lehetett ugyanis elérni, hogy az ipari centrumokhoz közel került határok miatt ne azonnal szállják meg az ellenséges haderők a hadi utánpótlás termelésére alkalmas üzemeket, ezzel lehetőséget teremtve a honvédség számára némi hadianyag termelésre. Másrészt pedig időre és területre

volt szükség ahhoz, hogy a hátorszáiban a hadra fogható lakosságot mozgósítva legalább az ország egy részében megakadályozzák a megszállást, kedvező pozíciót teremtve ezzel a diplomáciai úton elindított rendezés számára.

A téma előadója ismertette, hogy a Magyar Királyi Határőrség, a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium változatlan alárendeltségében, mint a Magyar Királyi Vámőrség utódszervezete működött, a vámőrséghez képest módosult struktúrával és létszámmal. Feladatköre azonban megegyezett az elődszervezetével. A bledi eseményt megelőzően szükség volt a határmenti rejtett alakulatoknak fedőszervezetre. Ezt a célt is szolgálta a Magyar Királyi Határőrség, amelynek legális feladatrendszerét a határok őrzése alkotta. Illegális feladatot pedig a Magyar Királyi Honvédség határbiztosítási és határvédelmi teendőit ellátó ezredeinek a rejtése képezte. Ezen ezredeket nevezték határőr ezredeknek, amely alakulatok költségvetését valóban a Magyar Királyi Határőrség költségvetésében rejtették el, és a határőrség bázisai többnyire a határőr ezredek bujtatásának az objektum feltételeit. A gyakorlatban azonban az ezredek a honvédség részét alkották, szervezetük, felszerelésük stb. megegyezett a haderő többi gyalogezredével. 1927-ig – a Szövetségek közti Ellenőrző Bizottság magyarországi működésének a végéig – nem nyílt lehetőség nagyobb katonai erőnek a határ mellé telepítésére. Ennek a személyi felszerelési feltételei 1931-re jöttek létre. Szükség volt azonban a határ mentére telepített haderő rejtésére, ezért került sor a Magyar Királyi Vámőrség Magyar Királyi Határőrséggé átszervezésére. 1932 januárjától jött létre a Magyar Királyi Határőrség.

A szimpoziumot dr. ZACHAR József foglalta össze. Hangsúlyozta, hogy a szervezők nagyon helyesen olyan témakört választottak a rendezvény témájául, amely sokáig tabunak számított ám éppen ez indokolja a történelmi objektivitáson nyugvó feldolgozást, a tárgyyszerű kutatást és az eredmények bemutatását. Minden nép kötelessége történelmének lehetőleg preconcepciómentes feltárása és bemutatása. Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kara, valamint a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság közös rendezvénye e penzum teljesítését segítette elő.

**PARÁDI József**  
**Az Európai Unió társországainak rendőrségei**  
**2008.05.06.**

Új idők új hírnökének tekinthető a magyar rendvédelmi felsőoktatásban az a gondolat, hogy a társországok rendvédelmi szervezetit bemutató konferencia megszervezésére került sor. Úgy tűnik repedezik annak a – korábban sziklaszilárdnak tűnő – bástyafalnak a falazata, amely felesleges tevékenységnek tekintette az uniós rendvédelmi szervezetekkel való foglalkozást, mondván a társországokban a rendvédelem szabályozása egyéni, ezért a rendfenntartó szervezetek összehasonlítása értelmetlen.

A meglévő eltérések ellenére azonban számos hasonlóság is fellelhető, arról nem is beszélve, hogy a törvénysértő magatartások is egyre inkább globali-

zálódnak, mint ahogyan a bűnelkövetők körülményei is. A mellőzött rendvédelem-történeti kutatások internacionális területének gyér eredményei is arra engednek következtetni, hogy az európai országok rendvédelem-története erősen hasonlít egymásra.

Jelen sorok írója csupán a rendezvény délutáni részén jelent meg. A meghívóból azonban kitűnt, hogy az Országos Rendőrfőkapitány vállalta el a fővédnökséget és a konferencia megnyitóját. Ez a tény mindenképpen dicséretes előrelépés a korábbi gyakorlathoz képest, amikor az országos vezetők – bokros teendőikre hivatkozva – általában munkatársaikat küldték el a tudományos konferenciákra. A jelenlegi dicséretes előrelépésnél már csak az volna jobb, ha az országos vezetők úgy osztanák be az idejüket, hogy végighallgathassanak egy-egy konferenciát. A személyes impressziókat ugyanis nem pótolhatják a rendezvényről készített tájékoztatók.

A konferenciát a Rendőrtisztai Főiskola Társadalom-tudományi Tanszéke és a Magyar Rendészet-tudományi Társaság Társadalom-tudományi Tagozata szervezte. Ezért meglepő volt, hogy a két szervezet vezetője vállalt védnökséget az intézményeik szervezeti egységei által szervezett rendezvényért.

A szervezők ügyesen kihasználják az Európai Unió ERASMUS programjából fakadó lehetőségeket. Nevezetesen az ERASMUS-program hallgatói mobilizációjának keretében magyar diákok 3 ország rendőrségeinél teljesítettek gyakorlatot, 2 országnak a Rendőrtisztai Főiskolán tanuló diákjai pedig anyaországuk rendvédelmét mutatták be. Ehhez kapcsolódott – ugyancsak az ERASMUS-program által nyújtott lehetőséggel élve – a lett rendőrtisztképző intézmény hazánkba látogató képviselőjének az előadása a lett rendőrségről. Szót kapott továbbá a Román és az Osztrák Köztársaság Magyarországra akkreditált rendvédelmi attaséja, továbbá az EUROPOL-nál igazgatóhelyettesi tisztséget betöltő magyar rendőrtábornok. Így módon 9 ország rendőrségeit mutatták be az előadók, illetve a korreferáló hallgatók.

A konferencia nem volt tudományosnak nevezhető, hiszen ott tudományos eredményekről senki sem számolt be. Teljességre törekvőnek sem lehetne nevezni a rendezvényt, hiszen nem terjedt ki az Európai Unió valamennyi államára, illetve az érintett államok teljes rendvédelmi struktúrájára. A konferencia e témakör feltárására irányuló olyan kezdeti lépés volt, amely kísérletet tett a témakör bemutatására. Amennyiben a rendezvénynek folytatása lesz, minden bizonnyal célszerű azt egy régióra, országcsoportra szűkíteni, illetve a rendvédelmi struktúra egészére kiterjeszteni.

A rendezvény tartalma egyébként uniós viszonylatban nem új, hiszen már a kilencvenes évek végén megjelent egy kiadvány, amely az akkori társországok rendvédelmi szervezeteit ismertette. A hallgatók szempontjából mindenképpen hasznos, hogy egy plénum előtt számolhattak be impresszióikról, így módon tért kapott – az ERASMUS-program által igényelt – prezentációjuk bemutatása. A programban részt vevőktől ugyanis a küldő intézmény igényli a fogadóintézményt bemutató prezentáció létrehozását, amelyet az intézményi honlapon is igyekeznek megjelentetni.



**PARÁDI József**

**Vad zuhanás, önfeledt lebegés. Az ejtőernyőzés 90 éve Magyarországon  
Kiállítás megnyitó a Hadtörténeti Intézet és Múzeumban 2008.11.21.**

A Hadtörténeti Intézet és Múzeum Dísztermében került sor 2008. XI. 21-én 11<sup>00</sup>-kor az ejtőernyőzés – azon belül a magyar ejtőernyőzés – történetét bemutató kiállítás ünnepélyes megnyitójára.

Dr. LUGOSSY József a Hadtörténeti Intézet és Múzeum múzeumigazgatója csaknem egy óras előadásban foglalta össze az ejtőernyőzés történetét az ókortól napjainkig. Előadásában kiemelt figyelmet fordított a magyar és a magyar katonai ejtőernyőzés fejlődéstörténetére.

Dr. BODA József a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségének az elnöke köszönetet mondott a Hadtörténeti Intézet és Múzeum vezetőségének, hogy lehetővé tette az ejtőernyős múlt bemutatását. Annak ellenére, hogy a szövetség és a Közlekedési Múzeum között írásos megállapodás született a kiállítás létrehozására, a Közlekedési Múzeum a tervezett kiállítás megnyitó időpont előtt két hónappal felmondta a szerződést. Ekkor fordult a szövetség dr. HOLLÓ József Ferenc altbgy.-hoz a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatójához, aki bajtársias módon igyekezett megoldani az előállott helyzetet. Végül is a honvédelmi tárca közreműködésével sikerült a kiállítást megvalósítani. Dr. BODA József beszéde végén – a Magyar Ejtőernyős Bajtársi Szövetség köszönetét kifejezve – a kiállítás létrehozásában kimagasló tevékenységet megvalósítók számára emléklapot adott át.

Az emléklapok átadását követően az egybegyűltek megtekintették a földszinten létrehozott kiállítást. A kiállításon bemutatott emlékanyaggal való megismerkedés után a közönség fogadáson vett részt a Nádor-teremben.

A fogadáson pohárköszöntőt DOMBI Lőrinc nyá. ejtőernyős ezredes mondott.

Az ünnepségen részt vett a Magyar Honvédség törzsfőnök helyettese FARKAS Bertalan magyar úrhajós, a magyar haderő azon alakulatainak parancsnokai, ahol ejtőernyősök vannak, valamint a hallgatóság döntő többségét kitevő veteránok.

**PARÁDI József**

**A 2009. évre tervezett rendvédelem-történeti rendezvények**

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság hagyományosan össze tartja a konferenciáját, melyet a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvánnyal közösen szervez. Minden évben a konferencia nyitó aktusaként valósul meg a rendvédelem-történeti kitüntetések és az új tagok tagsági igazolványának átadása.

*„A Kiegészítől az ezredfordulóig felszámolt magyar nemzeti rendvédelmi testületek”*

címmel kerül sor

2009. X. 16-án (pénteken)

a XXIII. magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciára.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Rendőrség-történeti Szakosztálya a Szt. György naphoz csatlakozva tart szimpóziumot

*„XIX. és XX. századi békefentartás”*

címmel

2009. IV. 23-án (csütörtökön)

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya a testületi naphoz kapcsolódóan tart szimpóziumot

*„Magyarországi csendőrségek”*

címmel

2009. II. 11-én (szerdán)

A rendezvényekre a szervezőbizottságnál lehet jelentkezni. Az előadások időtartama 20 perc. Az előadások témáit feldolgozó tanulmányokat abban az esetben közöljük a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szerkesztett Rendvédelem-történeti Füzetekben, ha a dolgozatok a tudományos közlés igényeinek megfelelnek. A kéziratokkal szemben támasztott igényeket a periodika számai tartalmazzák.

Szervező Bizottság elérhetősége:

Mag. SIMON F. Nándor

✉: 1155 Budapest, XV. ker. Ivánka Pál u. 16.

☎: (+36/06-1) 440-7811 ; 📞: (+36/06-20) 347-4602

@: simon.f.nandor@freemail.hu

## V. SZEMÉLYI HÍREK

### Kitüntetettek 2007-ben

„Horos honestum decoret, inkorustum notat” (A méltó embert a kitüntetés díszíti, a méltatlant pedig megbélyegzi)

ARNOLD Mihály – ✖ – Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

BÉNDEK József – ✖ – Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

BERTA Gyula – mag. – Rendvédelem-történet magisztere

BODA József – ⬠ – Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet kiváló művelőjének

ESTÓK József – ⚔ – Rendvédelem-történetért Érdemérem

GÖNCZ Árpád – ✨ – Rendvédelem-történetért Érdemrend a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

HOLPÁR Csaba – ⚔ – Rendvédelem-történetért Érdemérem







KÁDÁR Éva – Szemere Bertalan díj

PARÁDI Ákos – ⬠ – Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet kiváló művelőjének

SÁGVÁRI György – ⚔ – Rendvédelem-történetért Érdemérem

SUBA János – ✨ – Rendvédelem-történetért Érdemrend a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

SZÉKELY Zoltán – ✖ – Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

Piktogram	A rendvédelem-történeti elismerések
	Rendvédelem-történetért Díj
	Rendvédelem-történetért Érdemrend a rendvédelem-történet kiváló művelőjének
	Rendvédelem-történetért Érdemrend a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának
	Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet kiváló művelőjének
	Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának
	Rendvédelem-történetért Érdemérem
mag.	Rendvédelem-történet magisztere

## **2007. évi új tagfelvételek életrajzainak bemutatása**

### **BANICZ László**

Mobil telefon: +36-30-600-73-13 – E-mail: baniczster@googlemail.com  
Levelezési cím: Dráva Múzeum, 7570 Barcs, Széchenyi u. 22.

#### **Tanulmányok**

- 1984–1987 525. sz. Ipari Szakmunkásképző Iskola, Barcs (vas - és fémszerkezet-lakatos szakma).

- 1987–1990 Szakmunkások Szakközépiskolája Levelező Tagozat, Barcs.

- 1993–1999 Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, történelem szak, nappali tagozat. (1996. szept. - 1998. márc.: Karl-Franzens Universitat Graz, nyelvi előkészítő) Szakdolgozat címe: Szélsőjobboldali mozgalmak Magyarországon 1928-1943. Minősítése kiváló. Diploma minősítése: jó.

- 2000. december 1-jétől Karl-Franzens Universitat Graz, Bölcsészettudományi Kar, Doktori Iskola Történettudományi Program hallgatója. A PhD („Philosophie Doctor”, a filozófia doktora, német területen Promotion, Doktor der Wissenschaften) tudományos fokozat megszerzése 2008 őszére várható.

- 2003 szeptember–2005 szeptember Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Doktori Iskola Interdiszciplináris Program vendéghallgatója. Konzulens: VONYÓ József. A doktori szigorlatot, mint vendéghallgató jó minősítéssel teljesítettem. Disszertáció témája: Egyetemi és főiskolai mozgalmak Magyarországon és Ausztriában a két világháború között.

#### **Munkahelyek**

- 1987–1990 ÉSZKV, Barcs (szerkezetlakatos)

- 2001 szeptember– jelenig Dráva Múzeum, Barcs (történész muzeológus)

- 2002 szeptember–2002 december Széchenyi Ferenc Középiskola és Kollégium, Barcs (történelem szakos óraadó)

- 2002 szeptember–2006 augusztus Barcsi Ipari és Kereskedelmi Szakiskola (történelem szakos óraadó)

#### **Szakmai tevékenység**

- 1995-óta folytatok levéltári kutatást. Ez kezdetben a magyar szélsőjobboldali pártok 1928-1943 közötti működésére és felépítésére koncentrált. Különösen Sombor-Schweinitzer József titkos jelentését és a hozzákapcsolódó csendőri, belügyminisztériumi jelentéseket kutattam, melynek célja egy összefoglaló tanulmány elkészítése volt. Ezen a kutatások eredményei szolgálták az alapot az 1996, 1997 és 1998-ban beadott egyetemi tudományos dolgozataimhoz (mindegyik jó elbírálást kapott). Az 1998 októberében leadott „Szélsőjobboldali mozgalmak Magyarországon 1928-1943” című szakdolgozatom gerincét szintén e kutatások eredményei adták.

- 1997-ben Hubai László (Kandidátus, Politikátörténeti Intézet) felkérésére elkészítettem a magyar szélsőjobboldali pártok családfáját. Az eredményt az

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.*  
1999 őszén megjelent „Magyarország XX. századi választási atlasza” című kötetének készítéséhez – az egyes pártok szervezeti változásainak pontosításához – használta fel. Hubai tanár úr további kutatásaihoz – ha szerény mértékben is – a „Szélsőjobboldali pártok szervezeti változása 1931-1940.” című kéziratommal is hozzájárultam.

- Az egyetem elvégzését követően több évet Ausztriában töltöttem. 2000. december 1-jétől – több szemesztert halasztottam – a graz-i Karl-Franzens Univerzitat Graz Bölcsészettudományi Karának doktorandus hallgatója vagyok. Konzulensem ao. Univ.-Prof Dr. Dieter A BINDER. Disszertációm a két világháború közötti magyar és német egyetemi és főiskolák szervezetek, egyesületek történetét kívánja feldolgozni. A disszertációval kapcsolatban a Magyar Országos Levéltárban, a Baranya Megyei Levéltárban, a Történeti Hivatalba, a Hadtörténeti Levéltárban és a Politikátörténeti Intézetben végeztem, illetve végeztem kutatásokat.

- 2006 decemberében Kovács László pénzügyőr hadnagy, a Barcsi Vámhivatal parancsnokának felkérésére kezdtem meg a barcsi pénzügyőri biztosi kerület, illetve szakasz történetének kutatását. Ennek eredeti célja a Barcsi Vámhivatal – 2007. március 9-én tartott – ünnepi állománygyűlésen tartandó előadásra történő felkészülés volt. A Barcsi Vámhivatal irattárában, az Orsz. Széchényi Könyvtárban, a Somogy Megyei Levéltárban, illetve a Vám- és Pénzügyőr Múzeumban kezdtem a kutatómunkát. A testület története szinte teljesen feldolgozatlan, ezért a kutatást az Országos Levéltárban, a Dél-dunántúli Regionális Parancsnokság és a Kaposvári Vámhivatal irattárában folytatom. Célom a Vám- és Pénzügyőrség történetének feldolgozása. Jelenleg ez a kiemelt kutatási területem.

### **Kiállítások**

- 1.) „Fegyvert s vitézt éneklek” – 16-18. századi magyar és török fegyverek
- 2.) „Palatábla és krétapor” – Iskolatörténeti kiállítás
- 3.) „Barcs múltja és jelene” - állandó várostörténeti kiállítás (MÉSZÁROS Ádámmal és Rózsás Mártonnal közösen)
- 4.) Sporttörténeti kiállítás
- 5.) „Hobby - Több, mint passzió?"
- 6.) „Tűzre, vízre vigyázzatok” – A tűzoltás története Barcon (Állandó kihelyezett kiállítás. )
- 7.) Megyenapi helytörténeti kiállítás (MÉSZÁROS Ádámmal és RÓZSÁS Mártonnal közösen)
- 8.) „Egy kis város nagy útja” – Barcs város 25 éve
- 9.) „Éles elmék - Elmés szerkezetek” – A tegnapi technikája (RÓZSÁS Mártonnal közösen.)
- 10.) Kitüntetések és rendjelek Magyarországon – 1945-től napjainkig
- 11.) A Villányi-hegység közetei
- 12.) „Éljetek méltóan ahhoz a hivatáshoz, melyet kaptatok” – 140 éves a Vám- és Pénzügyőrség

## **Publikációk**

- 1.) „Magyar szélsőjobboldali pártok szervezeti változásai 1931-1940.” kézirat; Politikatörténeti Intézet, Budapest
- 2.) „... nyolc óra munka, nyolc óra jámbor áhítat, nyolc óra alvás ...” In: Barcsi Körkép, 2003/1.
- 3.) Civil kurázi In Barcsi Körkép. 2003/2.
- 4.) Barcs Múltja és Jelene In Barcsi Körkép. 2003/2.
- 5.) „Vivat rex in aeternum!” In Barcsi Körkép, 2003/4.
- 6.) 1956. „Bűnös vagyok, elhittem bűnödöt” In Barcsi Körkép, 2003/5.
- 7.) Kehidai DEÁK Ferenc – avagy Becsület és Kötelesség In Barcsi Körkép, 2003/6.
- 8.) Családi iratok a barcsi Dráva Múzeum gyűjteményében In Gyökerek, a Dráva Múzeum tanulmánykötete. Barcs, 2003. 39-45. p.
- 9.) Kisvárosi történet – Barcs Város 25 éve In: Gyökerek, a Dráva Múzeum tanulmánykötete. Barcs, 2004. 11-51. p.
- 10.) Sváb kálvária In Gyökerek. A Dráva Múzeum tanulmánykötete. Barcs, 2005. 85-111. p.
- 11.) Szent Flórián Napja In Barcsi Körkép, 2006/4.
- 12.) „Tűzre, vízre vigyázzatok...” – A Barcsi Tűzoltóság története. Barcs, 2006.
- 13.) A szabadság 13 napja In: Barcsi Körkép, 2006
- 14.) Barcs az 1956-os forradalom napjaiban. Kézirat, Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár (A kézirat várhatóan 2007 végén érkezik be a levéltárhoz.)
- 15.) Európai Dnió Városai: Barcs. (Szerz.: BAGICZ László, FODOR Sándorné, HEGYI Zsuzsa, HORVÁTH Gábor, MÉSZÁROS Ádám, RÓZSÁS Márton) Ceba Kiadó Budapest, 2006

## **Előadások**

A felsorolás nem tartalmazza a múzeumban tartott kiállítás-vezetőket és a különböző iskolai foglalkozásokat.

- 1.) A Petőfi rádió Múzeumi körút c. műsora 2006. február 16. (MÉSZÁROS Ádámmal közösen.)
- 2.) A Dráva szerepe Barcs történelmében; Dráva Völgye Középiskola Barcs, A Víz Világnapja 2006. március 22.
- 3.) Barcs története; Széchenyi Ferenc Középiskola és Kollégium Barcs, Széchenyi Nap 2006. április 28.
- 4.) A barcsi tűzoltóság; Híd TV Barcs 2006. június.
- 5.) 1956-os emlékhét a Széchenyi Ferenc Középiskolában; Híd Tv Barcs 2006 október.
- 6.) Somogy és Baranya a Forradalom Napjaiban; 1956-2006 Emlékév Barcs (ROZS András, a Baranya Megyei Levéltár főlevéltárosa, a kutatószolgálat vezetőjével és dr. SZÁNTÓ László, a Somogy Megyei Levéltár főlevéltárossal közösen.)

7.) „Éljetek méltóan ahhoz a hivatáshoz, melyet kaptatok” – 140 éves a Vám- és Pénzügyőrség. Előadás a Barcsi Vámhivatal ünnepi állománygyűlésén.

8.) A barcsi palánkvár feltárása; Széchenyi Ferenc Középiskola és Kollégium Barcs Széchenyi Nap 2007.

9.) Vámos Települések 1. Országos Találkozója, Vámosgyörk – kerekasztal megbeszélés.

10.) Előadások a Barcsi Aqua rádióban:

- 2003. február 09. A felrobbantott pontonhíd
- 2003. március 02. Mezővárosok története
- 2003. március 09. Céhek
- 2003. április 04. Az ünnepek átértékelődése
- 2003. április 25. A 68-as diákmozgalmak
- 2003. június 15. Megbékélés napja
- 2003. június 29. Várostörténet
- 2003. július 29. Nyomtató és társai
- 2003. augusztus 08. A forint születése
- 2003. augusztus 15. Augusztus 20.
- 2003. augusztus 29. Iskolatörténet
- 2003. szeptember 10. A Barcsi Tűzoltó Egylet
- 2003. október 15. 200 éve született Deák Ferenc
- 2003. október 22. Ellenforradalom vagy szabadságharc?
- 2003. november 05. November 7 -e eseményei
- 2004. május 05. Az EU története
- 2004. június 18. Megbékélés napja
- 2004. június 23. Városnapi kiállítás
- 2004. augusztus 18. Berliini fal
- 2004. október 22. 1956
- 2005. április 03. Felszabadulásunk ünnepe
- 2005. április 12. Trónfosztások
- 2005. június 02. Vásárok
- 2005. június 08. Barcs 1979 után
- 2006. január 10. Bárdossy miniszterelnök
- 2006. február 17. Kitüntetések a Dráva Múzeumban
- 2006. február 24. Kész a látványraktár
- 2006. április 28. Május 1-je
- 2006. szeptember 1. A tűzoltóság története
- 2006. október 20. '56 megítélése
- 2006. október 23. Barcsi történetek 1956-ban
- 2007. február 7. A Vám- és Pénzügyőrség története

### **Nyelvismeret**

- középfokú német lektorátusi nyelvvizsga;
- alapfokú angollektorátusi nyelvvizsga.

**dr. JUHÁSZ István Ábel**

Telefon: +36-1-472-09-91 – E-mail: juhasz.istvan.abl@gmail.com

Levelezési cím: Pharmacon Research PR Kft., 1054 Budapest, Vértanúk tere 1.

**Tanulmányok**

- 1994-ig Semmelweis Orvostudományi Egyetem (SOTE), Budapest; Általános orvosi diploma.
- 2002-ig Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba; Angol szakos bölcsészstanári diploma, történelem szakos bölcsészstanári diploma.
- 2002-ig Katholieke Universiteit Leuven, Belgium, ERASMUS-ösztöndíj.
- 2002-től Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar Doktori Iskola, Piliscsaba; doktoranduszhallgató.

**Munkahelyek**

- 1993–1994 mentőtiszt III, Országos Mentőszolgálat.
- 1995–1996 segédorvos, Szent László Kórház, Központi Honvédkórház, Budapest.
- 1996–1997 önkéntes, Covenant Medical Center, Illinois - USA.
- 1997–1998 fordító (angol–magyar), Medicina Rt., Budapest.
- 1998–2003 egyetemi megbízott előadó, középiskolai és általános iskolai tanár (Egészségügyi ismeretek, British and American Civilization angol nyelv).
- 2003-tól klinikai orvos, Pharmacon Research PR Kft., Budapest.

**Nyelvismeret**

- angol (folyékonyan)
- francia
- holland
- dán

**ifj. KOCSIS Tibor Krisztián**

Mobil telefon: +36-70-77-99-347 – E-mail: -

Levelezési cím: 9700 Szombathely, Szabadka utca 3.

**Tanulmányok**

- Savaria Szakközépiskola és Gimnázium, Szombathely.
- Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán, Szombathely (ma Savaria Egyetemi Központ a Nyugat-Dunántúli Egyetem része); történelemtanár–judaisztika szakirányon.
- Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam és Jogtudományi Kar, Győr; jelenleg e Karnak vagyok joghallgatója.

**Kutatási terület**

XIX–XX. századi magyar történelmen belül a rendvédelem-történet. Kutatásaim középpontjában a Magyar Királyi Csendőrség áll.



## **MÉHES Zsigmond**

Mobil telefon: +36-30-931-86-48; +36-70-312-00-40 – E-mail:  
mehes.zsigmond@chello.hu; mehes58@freemail.hu; mehes3@freemail.hu

### **Tanulmányok**

- Általános iskola, Berettyóújfalú.
- Ipari iskola.
- Rendészeti és rendvédelmi szakiskola.

### **Munkahelyek**

- 1979–1981 sorkatonai szolgálat Határőrségnél, Orosházi Határőrkerület.
- 1982–2007 Budapesti Rendőrfőkapitányság GÖP.
- 2007-től nyugdíjban

## **Dr. LÓRÁNT Csaba**

### **Megemlékezés**

#### **LENGYEL Lászlóról, társaságunk tagjáról**

Társaságunk legidősebb tagja LENGYEL László – szívemhez nőtt idős barátom – egykori magyar királyi csendőrszázados, embert próbáló nehéz idők, történelmi események tanúja, résztvevője, sok esetben megörökítője, életének 99. évében 2008. január 11-én elhunyt.

Az Osztrák-Magyar Monarchia idejében, boldog békeidőben született 1909. április 2-án Komáromban, katonatiszti családban.

A középiskola elvégzése után 1927 őszén önkéntesként vonul be a m. kir. 1. Honvéd Utászszázalóhoz. 1928 májusában karpaszományos tizedes, október 1-vel karpaszományos őrmester.

1929-ben felvételt nyert a kormányzói elhatározással Pécselt felállított M. Kir. Zrínyi Miklós Akadémiára.

Az akadémia felállításának és megszervezésének hátterét a trianoni békediktátum adja meg, rejtett tisztnelövő intézmény volt.

A tanárokat és kiképző tiszteket gondosan válogatták ki a honvédség és a csendőrség tisztikarából, akik a hallgatóknak igazán mintaképpül szolgáltak.

HORTHY kormányzó rendeletére 1931 őszén a Zrínyi Miklós Akadémia beolvadt a Ludovika Akadémiába, így 1932 augusztus 20.-án a Ludovika Akadémián avatták évfolyam elsőként hadnaggyá Lengyel Lászlót.

Két évet mint gyalogos hadnagy szolgált Győrben a 4-es honvéd gyalogezrednél, és 1934. október 1-én került át hivatalosan és véglegesen a m. kir. Csendőrség állományába.

1935. november 1-én főhadnaggyá, 1940 május 1-én pedig századossá lett kinevezve. Igen aktív, példamutató, fegyelmezett és szigorú fegyelmet tartó tiszt, aki nem csak követelt, hanem oktatta, nevelte beosztottait.

A csendőrségi szolgálat mindennapjainak megörökítője, első fényképei már 1934. évi Csendőrségi Lapokban is megjelennek és későbbiekben ez rendszeressé válik.

Fiatal tisztként szolgál Salgótarjában, valamint Makón a gyalogtanalosz-tályoknál mint oktató tiszt, majd Orosházán és Gyulán szárnyparancsnok. Részt vesz az Észak-Erdélyi bevonulásban, számos képpel megörökítve azt.

Példamutató magatartása, fegyelmezettsége, nevelői, oktatói hajlama alapján igen fiatalon tanszázadparancsnoki megbízást kap a salgótarjáni majd később a szekszárdi tanszázadnál.

1944. március 1-én Budapestre, a csendőr felügyelőségre helyezik.

Rendelkezik az Erdélyi Emlékéremmel és a Nagy Honvéd Sportügycsapat tagjává jelvénnel.

Házasságából két fiú gyermek született, Attila és Csaba.

A világháborús összeomlás, a Testület feloszlása, kollektív bűnössé nyilvánítása Őt sem kerülheti el. Kitelepítésre kerül családjával, s azt követően segédmunkásként keresi kenyerét.

1956 után a „puha diktatúrában” már idősödő fejjel elvégzi a Ruha és Cipoipari Technikumot, hogy családja megélhetését biztosítsa.

Közben megözvegyül, s majd újra nősül. Második feleségével 36 évnyi boldog házasságban élt. Vele éli meg a rendszerváltást, s ő az aki idős korában is hű segítője, ápolója.

Hajlott kora ellenére aktív tagja társaságunk Csendőrségtörténeti Szakosztályának, korrekt, tárgyilagos véleményével, megőrzött irat és képanyagával segítőkész azon történészeknek, akik a M. Kir. Csendőrség történetének feltárására vállalkoztak.

Odaadó munkáját számos oklevéllel, kitüntetéssel és díszkard adományozásával jutalmazták. Személyén keresztül megismerhettem a kiváló katonát, a fegyelmezettséget, akaraterőt, példamutatást, a tömör tárgyilagosságot és nem utolsósorban azt a testületi szellemet, mely megfogalmazása szerint a Magyar Királyi Csendőrséget „megismételhetlenné, pártatlanná és lélegzetelállítóvá” tették.

Örülök és büszke vagyok, hogy barátjává fogadott, s idős barátomnak nevezhettem.

Laci bácsi, idős barátom, mentorom, Isten segítsen végső utadon!

### **PARÁDI József**

**Székesfehérvár megyei jogú város Lánosz Kornél és Szegfű Gyula  
öszöndijában részesítette FORRÓ János tagtársunkat**

Ezúton tájékoztatom Tudományos Társaságunk tagságát, a periodika olvasóit, hogy FORRÓ János tagtársunkat – aki több évtizedes rendvédelem-történeti munkásságot tudhat a magáénak – Székesfehérvár megyei jogú város Lánosz Kornél és Szegfű Gyula öszöndijában részesítette.

FORRÓ János megérdemelten jutott az ösztöndíjhoz, hiszen Székesfehérvár rendvédelmét immár mintegy egynegyed évszázada kutatja. A térség rendvédelem-történetének a szakértője. Nála alaposabban a témát senki nem ismeri, körültekintőbben nem tárta fel, és többet témáról nem publikált.

Tudományos Társaságunk büszke lehet FORRÓ János tevékenységére, akit súlyos szívmitéte sem akadályozott meg abban, hogy tovább folytassa szellemi alkotó munkáját. A fiatal kutatók számára igazi példakép. Életútja példája annak, hogyan lehet nem közgyűjteményi munkatársként, nem kutatói státuszon is szép szellemi eredményeket elérni kellő akarattal, szorgalommal és elhivatottsággal. FORRÓ János munkásságát Tudományos Társaságunk napjainkig 4 ízben ismerte el. 1999-ben Rendvédelem-történetért Érdemérem, 2000-ben Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának, 2001-ben Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet kiváló művelőjének, 2006-ban pedig Rendvédelem-történetért Díj kitüntetésben részesült.

Büszke vagyok arra, hogy János barátomat 40 éve ismerem. A 4 évtized alatt számos kutatási programban tevékenykedtünk közösen.

Tudományos Társaságunk tagságát arra kérem, hogy kutatótársunk szellemi tevékenységét minden lehetséges módon segítse. A magyar rendvédelem-történet feltárása és közkinccsé tétele terén komoly jelentősége van a helytörténeti tartalmú rendvédelem-történeti munkásságoknak. E tevékenységet nem nélkülözheti a diszciplína. A helytörténeti tartalmú rendvédelem-történeti szellemi alkotó munka vezéralakja FORRÓ János. Példája követőkre talált, hiszen az Ő nyomdokain haladt Dr. KÓSA László, aki már tudományos fokozatot is szerzett és KÁLMÁN Zsolt, aki doktoranduszként a Somogy megyei rendvédelem-történettel foglalkozik.

Bízom abban, hogy FORRÓ János munkássága nyomán a fiatal rendvédelem-történeti kutatók közül egyre többen fognak helytörténeti témákkal is foglalkozni.

## VI. MÚHELY

**KÖMŰVES József**

### **Apátistvánfalva. Határőr skanzen az Őrség szívében**

Szentgotthárdtól néhány kilométerre, a szlovén határ mellett, az Őrség egyik legszebb helyén fekszik Apátistvánfalva. Ebben a térségben Trianon után alakult ki a jelenlegi határvonal. Amikor a békeszerződés meghúzta Magyarország új határait, akkor lett Apátistvánfalva határmenti község és akkor kezdődött itt a határőrizet is.

A II. világháború után az államhatár őrzését a honvéd határőrök kezdték újra. A honvédelmi miniszter 1945. február 22-én a honvéd kerületparancsnokságok keretében határportyázó századok felállítását rendelte el. A Honvéd Határőrség megalakulása után a magyar–jugoszláv határnak ezt a szakaszát a 7. (csepregi) Határvadász Zászlóalj 22. (körmendi) határportyázó százada őrizte. 1950. január 1-jével a Határőrség az Államvédelmi Hatóság alárendeltségébe került. A Határőrizetet átszervezték, létrejött a Zalaegerszegi Határőr Kerület, és a határportyázó századok őrsői a kerület alárendeltségében működő határőr zászlóaljok szervezetébe kerültek. Az 1954–1955-ben történt újabb átszervezés során a zászlóaljparancsnokságokat megszüntették és az őrsök a kerület közvetlen alárendeltségébe kerültek. Az 1956 utáni időszakban az őrs életét is a Határőrség egészére jellemző lassú fejlődés jellemezte. Apátistvánfalva elnyerte a Határőrközség címet, az ünnepélyes átadásra 1982. augusztus 15-én került sor. A rendszerváltás után a szervezetet érintő átalakulások az őrsöt is elérték. A Zalaegerszegi Határőr Kerület 1995-ben megszűnt, és az őrs a Szombathelyi Határőr Igazgatóság alárendeltségébe került. A határőrizeti kirendeltségek létrejöttével az apátistvánfalvai őrs megszűnt.

Az őrs megszűnése után az épület évekig gazdátlanul állt, majd 2006-ban döntött úgy a Határőrség országos parancsnoka, hogy itt kerüljön sor a határőr emlékhely kialakítására. Az őrs mellett szólt, hogy a község legszebb helyén fekszik, udvaráról nagyszerű kilátás nyílik a szomszédos völgyekre. Magyarország schengeni övezethez csatlakozása után pedig szabadon lesz látogatható az Ausztriában és a Szlovéniában élők számára is, hiszen a falu mindkét országhoz közel fekszik.

Így aztán a sok határőrt látott őrs – a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum szakmai segítségével – lassan ismét megújult. A felújított épületben elhelyezték mindazokat az eszközöket és használati tárgyakat, amelyeket az itt élő és dolgozó határőrök mindennapjaira emlékeztetnek. Az épületben fotók, dokumentumok, egyenruhák idézik a határőrélet mindennapjait. A kocsiszínben korabeli gépjárművek, a Fertő-tó határőrizetében elhíresült Amfibia látható és az istállóban nyertek elhelyezést a lovas határőr élethez kapcsolódó közlekedési eszközök és használati tárgyak. Az épület mögött található a vasfüggöny néven is-

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.*  
mertté vált elektromos jelzőrendszer, a határsorompó és a külföldi utakról jó ismert útlelélkezől fülke.

Az épület melletti emlékparkban a Határőrség hősi halottainak állítottak emléket, a kopjafák a megszűnt határőr szervezetek emlékét idézik.

Ezen az emlékhelyen, amely egy határőr sakanzen, a látogató nemcsak a határőrök mindennapjait ismerheti meg, de a Határőrség történetén keresztül ízelítőt kaphat országunk történelméből is. Az emlékhely előzetes bejelentés után látogatható. A látogatási szándékot az emlékhely gondnokánál kell bejelenteni. (MERKLI László, mobil telefonszáma 06-30-4844347)

## **KÓMŰVES József** **Határőr kiállítások Magyarországon**

A rendszerváltás óta eltelt években több olyan esemény is történt, amely a határőrizet, határrendészet kérdéseire irányította a figyelmet. Először az 1989-ben történt események, az elektromos jelzőrendszer lebontása, a nyugati határszakasz átkelőinek megnyitása az NDK állampolgárai előtt, majd az új útlelélkezőtörvény, a szabadabb utazás lehetősége, a sokszorosára nőtt határforgalom és illegális migráció, illetve a jugoszláviai polgárháború történései keltettek figyelmet. A második ilyen időszak az Európai Unióhoz és 3 évvel később a schengeni zónához csatlakozásunk volt, melyeknek leglátványosabb eleme ugyancsak a határokhöz kapcsolódott. Az új magyar demokrácia viszonyai között a Határőrség is nyitottabbá vált és nagyobb figyelmet fordított az állampolgárok tájékoztatására. Ennek a kommunikációs nyitásnak egyik eleme volt az a sok kiállítás, amelyek a távolabbi és a közelebbi múlt történéseivel, illetve a Határőrség mindennapjaival ismertették meg a látogatókat. Közülük csak az utóbbi 2 év kiállításait szeretnék foglalkozni.

Mivel ezek a kiállítások a Határőrség Központi Múzeuma gazdag gyűjteményére épültek, úgy gondolom, a határőrségi gyűjtőmunka bemutatása is érdemel néhány sornyi figyelmet. A határőr kerületek csapatmúzeumai az 1960-as évek elején kezdtek kialakulni. Működésük során mindvégig sikerült múzeumvezetőnek olyan nyugállományú határőr tiszteket találni, akik szívvel lélekkel végezték ezt a munkát és így a 70-es évek közepére ezek a múzeumok már tekintélyes gyűjteménnyel rendelkeztek, melyben sok értékes tárgyi emlék, dokumentum és fotóanyag volt. Sajnos a gyűjtőmunkát behatárolta a kor politikai szemlélete amely csak az 1945 utáni időszak hagyományait tekintette a Határőrség sajátjának. Szerencsére a lelkes múzeumvezetők egyetlen adományt sem utasítottak vissza, így amikor az 1980-as évek közepétől ezt a szemléletet sikerült megváltoztatni, már a korábbi évtizedekből is sok értékes emléktárgy volt a raktárakban. A csapatmúzeumok munkáját kezdettől fogva segítette a Hadtörténeti Múzeum.

1990-ben, a Határőrségnél kezdődő racionalizálásoknak először a csapatmúzeumok estek áldozatul. A múzeumvezetőket sorra elküldték, a gazdátlanul maradt gyűjtemények pedig egyre rosszabb állapotba kerültek. Szükségessé vált

az emlékanyag összevonása és egy központi határőr múzeum létrehozása. A múzeum a Belügyminisztérium anyagi támogatásával a Körmenyi Rendészeti Szakközépiskolában 1992-ben nyílt meg és ott működött 2007-ben történt megszűnéséig. Állandó kiállításának elkészítését a Hadtörténeti Múzeum aktívan támogatta. Két hadtörténész, Kis István Géza és dr. RAVASZ István mindvégig részt vettek a kiállítás megépítésében.

Az elmúlt két év első nagyobb kiállítására a Magyar Királyi Határrendőrség felállításának 100 éves évfordulóján a Hadtörténeti Múzeumban került sor. A határrendőrség volt az első olyan magyar határőr szervezet, amely az államhatárral kapcsolatos tevékenységek egészét átfogta. Koordinálta a határőrizetben résztvevő szervezetek munkáját, saját hatáskörben intézte az idegenrendészeti ügyeket és közvetlenül végezte a távolsági határforgalom ellenőrzését. Tevékenységét már nem a bécsi kamarilla, hanem a magyar belügyminisztérium irányította. A kiállítás gazdag emlékanyaggal mutatta be az elmúlt 100 év határőrizetének történetét. A Hadtörténeti Múzeum udvarán a Határőrség technikusainak segítségével felépült az Elektromos Jelzőrendszer működő makettje, amely ma is megtalálható. Egy kiváló határőr technikus, SOMOGYI Sándor elkészítette az aknamező működő elektronikus makettjét, amely abban az évben a múzeumok éjszakájának egyik fő attrakciója volt.

2007-ben, amikor már közeledett a Határőrség megszűnésének időpontja, többek között dönteni kellett a Határőrség Központi Múzeuma további sorsáról is. Mivel a Határőrség és a Hadtörténeti Múzeum közötti, akkor már közel fél évszázados kapcsolat, és a múzeum szakmai háttere biztosítékot jelentett arra, hogy ez az értékes emlékanyag nem vész el, a Határőrség országos parancsnoka úgy döntött, hogy a gyűjteményt a Hadtörténeti Múzeumnak adja át. A Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója – a két parancsnok közötti megbeszélés során – vállalta az anyag átvételét és bemutatását. Így került sor a Határőrség történetét bemutató állandó kiállítás megépítésére a Hadtörténeti Múzeumban. A kiállítás szintén az elmúlt 100 év történéseit tekinti át, de fő súlypontja a Határőrség rendszerváltás utáni tevékenységének bemutatása egészen a schengeni zónához történő csatlakozásig. A megnyitót is a schengeni csatlakozás napjára időzítették. A kiállítás érdekessége az aknamező és az elektronikus jelzőrendszer vonalát, valamint a magyarországi uniós külső és belső határokat bemutató elektronikus térkép. Ugyancsak elektronikus térképen lehet megtekinteni az Unió európai külső és belső szárazföldi határait. Működés közben láthatjuk a külső határos határátkelőhelyeken alkalmazott okmányleolvasó berendezést és a gépjárművek rendszámát leolvasó infrakamerát. Az elektronikus berendezések működését ugyancsak SOMOGYI Sándor tervezte és készítette. Nagyképernyős televízióon figyelheti meg a látogató a külső határon alkalmazott, 5 km-es hatótávolságú mobil hőkamera tevékenységét illegális határátlépők elfogása közben.

Az Őrségben, közel a magyar-osztrák-szlovén államhatárhoz, gyönyörű dombos tájon fekszik egy szép rendezett kis község, Apátistvánfalva. A határőr őrsőt már az 1990-es évek elején, a határrendészeti kirendeltségek létrehozásá-

nak időszakában felszámolták, az épület azóta üresen állt. Ezen az őrön épített ki a Határőrség egy nagyon látványos határőr skanzent. Az őr egy részét a Szombathelyi Határőr Igazgatóság az országos parancsnokság anyagi támogatása és irányítása mellett felújította és így lehetőség nyílt arra, hogy az őrsi élet minden színterét megteremtsék, és bemutassák a határőrizet utolsó 60 évében használt szárazföldi és vízi közlekedési eszközöket is, a Laptikától az Amfíbián keresztül a Niva terepjáróig. 1945 és 1998 között, amíg a határőrök életerét ezek az őrök jelentették – a Határőrség átlagos létszámát figyelembe véve – több mint 800 000 ember vett részt sor-, vagy hivatásos határőrként az államhatár őrizetében. Többségüknek biztosan élményt jelent újra felidézni az őr közösségében eltöltött hónapokat még akkor is ha a határőrizet mindig kemény helytállást követelt. Ezen az őrön minden megtalálható, amivel az igazi határőr őrön is találkozhattunk, az eligazító helyiségtől a hálókörletig és az istállóból szinte csak a lovak hiányoznak. Az udvaron megtalálhatjuk az 1970-es, 1980-as években alkalmazott kitorésgátló sorompót és az EJR makettjét. A kiállítás bejelentés alapján látogatható, de a gondnok az őr melletti házban lakik.

A Határőrség Központi Múzeuma emlékanyagának döntő részét a siklósi várban felépített, a magyar határőrizet történetét a honfoglalástól napjainkig bemutató állandó kiállításon láthatjuk, amely 2008 áprilisában nyílt meg. A látványos kiállítás nagyon sok érdekes tárgyi emlékanyaggal, gazdag dokumentum és foto anyaggal mutatja be az elmúlt ezer év határőr történetét. Bemutatja az előzményeket is, amikor még itt a Kárpát-medencében húzódott a római Birodalom határa, a limes. A kiállítás a Hadtörténeti Intézet és Múzeum támogatásával készült és annak filiáléjaként működik. Egész évben látogatható.

A határőrizet története iránt megújuló érdeklődést mutatja, hogy ezt a témát több – főleg határmenti – város múzeuma is bemutatja, és a nyugati határ mentén több magángyűjtő múzeuma is készülöben van. Ezek közül talán legjelentősebb a barcsi városi múzeum kiállítása volt 2008 tavaszán. A múzeum elsősorban a horvát határszakasz eseményeire koncentrálna gazdag tárgyi és fényképes emlékanyaggal mutatta be a határőrizet történetét. A kiállítás jól reprezentálta a rendvédelem egységét is, hiszen a bemutatott korszak határőr emlékanyaga mellett a rendőrség tevékenységét is igen sok értékes relikvia szemléltette.

## **PARÁDI József**

### **Rendőrségi tudományos technológia innováció és tradíció**

A magyar rendőrség Tudományos Technológiai és Innovációs Tanácsa 2008. április 16-án tartotta soros ülését az Országos Rendőr-főkapitányság 1139 Budapest, Teve utca 4-6 szám alatti objektumának az auditoriumában. A tervezett témák: a tanács 2008. évi munkatervének, továbbá a tanács által meghirdetett pályázati felhívásnak az ismertetése voltak.

A meghívásnak nem tudtam eleget tenni, ezért a rendezvényen történekről nem áll módomban beszámolni. Sajátos impresszióim keletkeztek azonban a munkaterv és a pályázati felhívás olvasásakor.

Mindkét munkaokmány nélkülozi a hivatásgyakorlás története során keletkezett tapasztalatok feltárásának és hasznosításának az igényét. E sorok rögzítése során zavarba jöttem, amikor e jelenségre illő konzolidált jelzöt kerestem. A munkaterv olvasásakor olyan impresszióm keletkezett, mintha a magyar rendörségnek nem is volna több korszakon átívelő múltja, csupán jelene lenne múlt nélkül. Ennél még a pártállami rendszer gyakorlata is jobb volt, hiszen abban az időben nem a teljes történelmet számúzték a feldolgozandó témák közül. A Tanácsköztársaság és az 1945-1950 közötti, majd azt követő időszak mentességet kapott a kutathatatlanság, illetve publikálhatatlanság alól. Most azonban úgy tűnik, hogy a rendörség szellemi grémiuma nem kíván tudomást venni hivatása történelmi tapasztalatairól.

A történelem ellenesség, az elődök tapasztalatainak az elhallgatására törekvés is képvisel egyfajta szellemiséget. A kérdés csupán az, hogy elfogadható-e ezen szellemiség, különösen olyan történelmi tudományos társaság részéről, mint a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. A múlttal és az annak tapasztalatanyagával való foglalkozás számúzését, természetellenes állapotnak tartom. Ebből fakadóan ezen helyzet létrehozásának és fenntartásának az igénye nyilvánvalóan valamilyen csoport érdek lehet, mivel a rendvédelemnek mint szakterületnek egyértelműen nem lehet az érdeke saját szakmai múltja művelésének a mellözése.

A Rendvédelem-történeti Hírlevél számára rögzített impressziómat eljuttattam a Rendörség Tudományos Technológiai és Innovációs Tanácshoz. Sajátos választ kaptam, melynek az volt a lényege, hogy aki akar vállalhat egy-egy résztémakörre vonatkozó történelmi feltáró munkát, amennyiben a tanács által kiírt témakörökben munkálkodó kollektívák erre igényt tartanak. Ennek a válasznak két ügyesen elrejtet negatív üzenete van. Nevezetesen a hivatástörténetiséggel nem kívánnak önállóan foglalkozni, azt fel szeretnék szabadalni a szolgálati ágak históriájává, ami eleve a diszciplína ellehetetlenítésének tendenciáját valósíthatná meg. Továbbá más tudományágak művelőinek a jóindulatától tennék függövé a szakmatörténeti kutatások folytatását. Ismerve a tudományos alkotó tevékenység lehetetlenül aludtotált helyzetét nyilvánvaló, hogy a szükös keretek csak úgy hasznosíthatóak, ha minél kevesebben részesülnek abból. Így aztán különleges kegy gyakorlásává válhatna egy-egy témakör történeti előzményeinek a feltárása, amely a szakmatörténeti kutatókat másodosztályú munkatársakká zúllesztené.

Új magatartási formával vagyunk kénytelenek szembesülni. Itt nincsenek világos és egyértelmű megfogalmazások. Senki sem mondja ki a történelemellenességét. Olyan helyzetet teremtenek azonban – elsősorban nem a Rendörség Tudományos Technológiai és Innovációs Tanácsára gondolok, hiszen öket egy tendencia követésére szorítják a körülmények – amelyből eleve kizárják a hivatástörténetiséggel önálló művelését, azt csupán részterületekre számúzve, ahol



*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz.*  
könnyen kontrollálható a tartalma, nem a tudomány igényeit, hanem valamilyen prekoncepciót figyelembe véve.

A XX. század végén sokan azt hittük, hogy a három „T” helyébe a kutatás szabadsága lép. Sajnos naiv módon elfelejtettük, hogy polgártársaink egy része nem hajlandó elfogadni a történelemtudomány eredményeit. Azokat szelektálja ízlésének megfelelően. Ami nem mindenben egyezik a felfogásával, azt igyekszik száműzni. Szó sincs tudományos vitáról és nyílt tiltásról. Adminisztratív eszközökkel a finansziális csapok elzárásával igyekeznek befolyásolni magát a kutatási területet, hogy abból ne kerekedhessen ki esetleg olyan eredmény, amely nem áll összhangban a nézeteikkel.

A tudományt művelő személyek és közösségek számára elfogadhatatlan az a fajta magatartás, amely a magyar polgárok adójából származó kereteket, valamilyen prekoncepció alapján kívánja felhasználni. Egy tudományágat eleve kirekeszteni a kutatás támogatásából nyilvánvalóan negatív diszkrimináció.

A magyar rendvédelem sajnálatos módon számos sebből vérzik Ilyen körülmények között kirekeszteni a hivatástörténetiség művelését, a történelmi tapasztalatok feltárásának és hasznosításának lehetőségét, a hivatástörténeti kutatásokat egyfajta másodosztályú szerepkörre degradálni, meglehetősen furcsa cselekedet, amely semmiképpen sem egyeztethető össze a magyar rendvédelem érdekeivel.

Tisztelt Tagtársaim! Tudományos társaságunk létrehozás óta számos sajátos magatartási formával szembesültünk már. Úgy gondolom, hogy a jelenlegi káros gyakorlat sem lesz örök életű. Arra kérlek benneteket, hogy ahol tehetitek, lépjétek fel a vázolt nézetek ellen, és töretlenül folytassátok szellemi alkotó munkátokat. A történelmi tényeket tárjátok fel, és objektív történelemszemléleten nyugvó módon publikáljátok azokat. Ne hagyjátok magatokat prekoncepcionális nézetek által befolyásolni a továbbiakban sem.

A rendvédelem-történeti diszciplínát kutatók helyett a kutatási eredmények beszélnek.

## VIII. SCIENTIA

### PARÁDI József

#### Doktoranduszok és aspirantúrák a magyar rendvédelem-történet diszciplínában

- 1, ALBERT Albert: *A magyar tűzvédelmi szabályozás története*  
ELTE-AJK 20/495-3616
- 2, BANICZ László: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség*  
PÉCS BTK 30/600-7313 baniczster@gmail.com
- 3, JUHÁSZ István Ábel: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség*  
PÁZMÁNY BTK 20/591-0820 juhasz.istvan.abel@gmail.com
- 4, KÁLMÁN Zsolt: *A Somogy megyei csendőrség története*  
ZRÍNYI 70/453-2704 kalman.zsolt@kapos-net.hu
- 5, VARRÓ István Tamás: *A Magyar Királyi Pénzügyőrség*  
ZRÍNYI 20/495-7217 VARROISTVAN@FREEMAIL.HU

### PARÁDI József

#### Rendvédelem-történeti műhelyvita a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja KÁLMÁN Zsolt „*A Magyar Királyi Csendőrség működése Somogy vármegyében 1884-1914*” címmel disszertációt készített, melynek a műhelyvitájára 2008. április 10-én került sor. A vitát a doktorandusz témavezetője dr. BÖKÖNYI István nyá. bv. altbgy. vezette le. A műhelyvitán 16 fő jelent meg. A résztvevők közül 7 fő rendelkezett tudományos fokozattal. Tudományos társaságunk tagjai közül 8 fő személyesen is megjelent a műhelyvitán (dr. BÖKÖNYI István, dr. DAVOLA József, FARBAKY Ákos, KÁLMÁN Zsolt, dr. KÓSA László, dr. PARÁDI József, dr. SZAKÁLY Sándor, VARRÓ István). 8 fő írásban is elküldte véleményét. A véleményét írásban beküldők közül 5 fő tudományos társaságunk tagja (BERTA Gyula, dr. CSAPÓ Csaba, CSÓKA Ferenc, dr. KÓSA László, dr. PARÁDI József). A műhelyvita során hozzászólása nyomán írásban is leadta véleményét dr. SZAKÁLY Sándor tudományos társaságunk tagja.

A véleményezőik ugyan felvetettek számos kisebb-nagyobb problémát, azonban összességében a jelenlévők egyhangúan csatlakoztak – valamennyi írásos véleményben rögzített – azon állásfoglaláshoz, hogy a disszertáns dolgozatát újabb műhelyvita nélkül nyújtsa be védésre.

KÁLMÁN Zsolt dolgozata jól illeszkedik a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság nevével fémjelzett azon folyamathoz, amely nemzeti rendvédelem-történetünk feltárásához kapcsolódik. A rendszerváltást megelőzően a témakör – a „hármast” közül – a „Tiltás” kategóriájába tartozott. A rendszerváltás nyomán ugyan a „Tiltás” szertefoszlott, azonban a művelés feltételei nem álltak helyre, ebből fakadóan a feldolgozottság meglehetősen foghíjas. KÁLMÁN Zsolt értekezése minden bizonnyal hozzá fog járulni a szakterület feldolgozottságának gyarapodásához.

## **IX. DOKUMENTUMOK**

### **1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról**

#### *I. FEJEZET*

##### *A kivándorlásról általában*

1. § E törvény alkalmazása szempontjából kivándorlónak tekintetik az, a ki tartós keresete céljából bizonytalan időre - külföldre távozik.

2. § A kivándorlás tekintetében a következő korlátozások állanak fenn:

*a)* azok, a kik a véderőtörvényen alapuló állítási vagy szolgálati kötelezettség alatt állanak, csak az erre illetékes hatóságoktól nyert engedéllyel vándorolhatnak ki;

*b)* azok, a kik ellen szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény miatt bűnvádi eljárás van folyamatban, nemkülönben az elítéltek a büntetés végrehajtása előtt nem vándorolhatnak ki;

*c)* kiskorúak csak atyjuk vagy gyámjuk által írásban adott és hatóságilag hitelesített beleegyezés mellett s a 15 éven alóli férfiszemélyek és a kiskorú nőszemélyek ebben az esetben is csak úgy vándorolhatnak ki, ha megbízható, felnőtt személy kíséretében utaznak s rendeltetési helyükön elhelyezésükről gondoskodva van; nem vándorolhatnak ki továbbá:

*d)* azok a szülők, a kik 15 éven alóli gyermeküket itthon hagyni szándékoznak, a nélkül, hogy azok kellő gondozását biztosították;

*e)* azok, a kik a rendeltetési helyig való utazáshoz szükséges pénzüsszeggel nem bírnak, vagy azon feltételeknek, a melyek abban az államban, hová kivándorolni akarnak, a bevándorlásra vonatkozólag meg vannak szabva, meg nem felelnek;

*f)* végül, a kik részére valamely külállam kormánya, vagy valamely gyarmatosító vagy hasonló társulat vagy magánszemély által tervezett telepítés céljából egészen vagy részben ingyenes szállítás, vagy a szállítási költségek előlegezése helyzetetett kilátásba.

3. § Minden kivándorlónak abba az államba szóló utlevéllel kell ellátva lennie, a melybe kivándorolni szándékozik.

4. § A belügyminister gondoskodik, hogy a kivándorlók - kérelmükre - annak az államnak vagy vidéknek, hova kivándorolni szándékoznak, összes itt tekintetbe jöhető viszonyairól kimerítő és megbízható tájékoztatást nyerjenek.

5. § Felhatalmaztatik a belügyminister, hogy a kivándorlást olyan államba vagy országba, hol a kivándorlók élete, egészsége, erkölcse vagy vagyona komoly veszélynek van kitéve, általában, vagy csak bizonyos foglalkozásu egyénekre nézve ideiglenesen megtilthassa.

6. § Felhatalmaztatik a belügyminister, hogy a kivándorlást olyan meghatározott oly utvonallra vagy utvonallakra szorithassa, a melyek az állami felügyelet és a kivándorlók érdekei megóvása szempontjából legmegfelelőbbeknek mutatkoznak.

## II. FEJEZET

### *A szállító-vállalkozók és meghatalmazottak*

7. § Annak, a ki kivándorlók szállításával akar foglalkozni, erre engedéllyel kell birnia.

Az engedélyt a belügyminister adja meg.

8. § Engedélyt nyerhetnek:

1. hazai vállalkozók, ugy egyesek, mint társaságok, ha a tulajdonos, illetve a személyes felelősséggel tartozó társasági tagok, részvénytársaságoknál pedig az igazgatósági tagok többsége - magyar állampolgárok; a mennyiben büntett, vagy vétség miatt vád alá helyezve, vagy általában szabadságvesztés büntetése alatt nincsenek, nyereségvágyból eredő büntett, vétség vagy törvénybe ütköző kihágás miatt elítélve nem voltak, erkölcsi s megbízhatósági tekintetben alapos kifogás alá nem esnek;

2. külföldi vállalkozók, egyesek vagy társaságok:

a) ha Magyarország területére egy, itt lakó magyar állampolgárt állitanak helyettes gyanánt, a ki őket a kivándorlási ügyekben ugy a hatóságok, mint egyesek irányában teljes joggal és felelősséggel képviseli;

b) ha a szállításból származható vitás ügyekben a magyar törvényeknek s a magyar bíróságoknak magukat alávetik.

9. § A ki ily engedélyért folyamodik, köteles kimutatni, hogy kivándorlók biztos szállítására képes és óvadékul előzetesen legalább 100. 000 K összeget tesz le.

10. § Az engedély csak bizonyos országokra, országrészekre vagy egyes helyekre, a tengerentúli szállításnál pedig csak bizonyos kikötőhelyekre nézve adható.

11. § A vállalkozó köteles szállítói díjszabályzatát a belügyministernek jóváhagyás végett bemutatni.

A jóváhagyott díjknál magasabb szállítási díj nem szedhető.

12. § Tilos a menetrendre, az ellátásra és a szállítási díjra vonatkozó hirdetményeken kívül a kivándorlásra vonatkozó bármiféle felhívást, ismertetést közzétenni vagy egyeseknek szétküldeni.

Tilos továbbá úgy a vállalkozónak, mint bármely alkalmazottjának akár szóval, akár írásban a kivándorlásra csábítani, buzdítani, házról-házra járni, a kivándorlóktól a szállítási díjon felül bármily díjat vagy szolgáltatást követelni vagy elfogadni és a kivándorlóknak előleget adni.

13. § A vállalkozó, a belügyminister engedélyével üzletét helyettes által is gyakorolhatja és fióktelepet is állithat fel. A fióktelepen helyettest kell alkalmazni.

A helyettes személyére nézve a belügyminister jóváhagyása kívántatik meg.

14. § Helyettes csak az lehet, a ki:

a) magyar állampolgár;

b) azon törvényhatóság, illetve törvényhatóságok egyikének területén lakik, a melyre, illetve a melyekre működése kiterjed;

c) gyámság, gondnokság vagy csőd alatt nem áll, ellene büntett vagy vétség miatt bünvádi eljárás nincs folyamatban, szabadságvesztés-büntetés alatt nem áll, nyereségvágýból eredő büntett, vétség, az 1881:XXXVIII. tc. vagy ebbe a törvénybe ütköző kihágás miatt elítélve nem volt, erkölcsi s megbízhatósági tekintetbe kifogás alá nem esik.

15. § A vállalkozó a szállítási szerződések megkötése céljából egy vagy több meghatalmazottat alkalmazhat.

Ily meghatalmazott alkalmazásához minden egyes esetben a belügyminis-ter jóváhagyása szükséges.

16. § A vállalkozó meghatalmazottjának a kivándorlási üzet körében vég-zett minden cselekményeért magánjogilag felelős.

17. § A meghatalmazott nem az általa megkötött szerződések mennyiségé-nek arányában, hanem csak előre meghatározott rendes díjazásban részesíthető.

18. § Meghatalmazottul csak az alkalmazható, a ki a helyettesre nézve a 14. §-ban megszabott feltételeknek megfelel.

Állami, törvényhatósági és községi tisztviselők és alkalmazottak, lelkészek és tanítók meghatalmazottak nem lehetnek.

19. § A meghatalmazott működése csak bizonyos törvényhatóság, vagy törvényhatóságok területére terjedhet ki.

Ugyanazon a területen ugyanannak a vállalkozónak csak egy meghatalma-zottja működhetik.

20. § A meghatalmazott működését csak személyesen gyakorolhatja és sem ő, sem hozzátartozója vagy alkalmazottja más vállalkozó részére vagy saját számlájára kivándorlási szállítási ügyleteket nem köthet.

Tilos a meghatalmazottnak, valamint bármely alkalmazottjának is a me-netrendre, az ellátásra és a szállítási díjra vonatkozó hirdetményeken kívül a ki-vándorlásra vonatkozó bármiféle felhívást, ismertetést közzétenni vagy egye-seknek szétküldeni; tilos továbbá akár szóval, akár írásban a kivándorlásra csábítani, buzdítani, házról-házra járni, a kivándorlóktól a szállítási díjon felül bármily díjat vagy szolgáltatást követelni vagy elfogadni és a kivándorlóknak előleget adni.

21. § Ugy a vállalkozónak és helyettesének adott engedély, mint a megha-talmazáshoz adott jóváhagyás a belügyminister által bármikor megszorítható, vagy megvonható.

Megvonandó az engedély, illetve jóváhagyás:

a) ha azoknak a követelményeknek, a melyek a 8., illetve a 14. és 18. §-ban foglaltatnak, az illető többé meg nem felel;

b) ha oly tények merültek fel, a melyekből kitünik, hogy a vállalkozó, a he-lyettese vagy a meghatalmazott az üzet vitele tekintetéből megbízhatatlan.

Megvonandó a vállalkozótól az engedély akkor is, ha az óvadékban a törvényes levonások által támadt hiányt a felszólítástól számított 15 nap alatt nem pótolja.

22. § A vállalkozó által letett óvadék az üzlet köréből kifolyólag a hatóságokkal és magánosokkal szemben eredő összes kötelezettségek, valamint a büntetések és költségek fedezésére szolgál.

Az óvadék minőségét, letételének, kezelésének és visszaadásának módozatait a belügyminister rendeletileg állapítja meg.

23. § A vállalkozó, illetőleg meghatalmazott köteles bekötött és a belügyminister által hitelesített, a kereskedelmi törvény szabályainak megfelelő könyveket és a levelezésekről másoló-könyvet vezetni, kapott üzleti leveleit pedig megőrizni.

Az ügykezelést, valamint a használandó szerződés mintáját (26. §) a belügyminister rendeletileg állapítja meg.

A belügyminister, illetőleg megbízottja, valamint a rendőri hatóságok jogosítva vannak az ügykezelést bármikor megvizsgálni, a könyvekből kivonatot venni, s általában a vállalkozó, helyettese és a meghatalmazottak eljárását ellenőrizni.

### *III. FEJEZET*

#### *A szállító-vállalkozó és a kivándorló közti jogviszony*

24. § A vállalkozó a kivándorlók szállítását csak megelőzőleg kötött írásbeli szerződés alapján eszközölheti.

25. § Utlevéllel el nem látott, valamint a 2. §-ban megjelölt egyének szállítására szerződést kötni tilos.

26. § A szerződés magyar nyelven, vagy hasábosan magyar nyelven és a kivándorlónak anyanyelvén 3 példányban állítandó ki, a melyeknek egyike a kivándorlónak kézbesítettik, a másika a vállalkozónál, illetve meghatalmazottnál marad, - a harmadik - bélyegmentes - példányt pedig köteles a vállalkozó, illetőleg a meghatalmazott a szerződés megkötését követő 8 nap alatt a törvényhatóság első tisztviselőjének betérjeszteni.

A szerződésnek következőket kell tartalmaznia:

1. a szállító vállalkozó nevét, és a kivándorló teljes nevét, korát és lakóhelyét;
2. az utirány és azon hely megjelölését, hová a szállítás elvállaltattott;
3. az indulási pontos időt, és tengerentúli szállításnál a használandó hajó és az indulás napjának megjelölését;

4. vasuton az osztálynak, a hajón pedig azon térségnek, melyet a kivándorló, esetleg családja és podgyása elfoglalhat, meghatározását;

5. a viteldijnak és a hajón való utazásnál az ellátási díjnak pontos megjelölését számokkal és szavakkal;

6. ennek a törvénynek a szállító kötelességeiről és az esetleges panaszok orvoslásáról szóló rendelkezéseit.

27. § A vállalkozó a kivándorlóval szemben köteles:

1. személyét, esetleg családját és podgyászát a szerződésben megjelölt helyre, az ugyanabban meghatározott és semmi esetre fel nem emelhető díjért szállítani;

2. elegendő, egészséges, tiszta ellátásról és elszállásolásról az egész uton gondoskodni, hacsak a kivándorló a szerződésben fenn nem tartotta, hogy a száraz-földi uton erről maga gondoskodik;

3. ingyenes orvosi ápolásról, utközben való elhalálozás esetén eltemetésről gondoskodni;

4. a podgyászt sérülés és elvesztés esetére, a családfőt pedig baleset ellen a belügyminister által jóváhagyott díjszabályzat szerint biztosítani.

Ezek a biztosítási díjak és viteldíjon felül a szerződésben külön felszámíthatók;

5. ha az utazás a kivándorló bebizonyítható hibáján kívül késedelmet vagy megszakítást szenved, öt ezen veszteglési idő alatt minden külön díj nélkül teljesen ellátni, elszállásolni s mihelyest lehet, öt és podgyászát a rendeltetési helyre tovább szállítani.

Ellenben tilos:

1. a viteldíjra nézve oly megállapodást létesíteni, mely szerint a kivándorló azt utközben munkával, avagy egészben, vagy részben rendeltetési helyére érkezése után fizesse;

2. a kivándorlót tartózkodási helye, vagy foglalkozása szabad választásában korlátozni.

28. § Ha a késedelem egy hétnél tovább tart, a kivándorló a szerződéstől visszaléphet és a fizetett viteldíj visszafizetését követelheti, fennmaradván netán szenvedett kárának megtérítése iránt az általános jogszabályok szerint támasztható igénye.

29. § A szállítási díj visszatérítése az esetben is követelhető, ha a kivándorló vagy öt kísérő családtagjainak valamelyike a tengeri ut megkezdése előtt meghal, vagy annak megkezdésében betegség vagy más, önhibáján kívül bekövetkezett körülmény által bebizonyíthatólag gátoltatik.

A szállítási díj háromnegyed része visszakövetelhető, ha a kivándorló az utazás megkezdése előtt a szerződéstől valamely más okból lép vissza.

30. § A 11. § 2-ik bekezdésével, úgy a 27., 28. és 29. § rendelkezéseivel ellenkező megállapodások érvénytelenek.

31. § A vállalkozó azokat az egyéneket, a kiket a 25. §-ban foglalt tilalom ellenére szállít ki, ingyen visszaszállítani köteles.

32. § A tengerentuli szállításnál a vállalkozó tartozik gondoskodni, hogy a hajó, melylyel a kivándorlók szállittatnak, a tervezett utra teljesen készen, szabályszerűen berendezve, felszerelve és élelmi szerekkel ellátva legyenek.

Ugyanezen kötelesség terheli a hajó vezetőjét is.

33. § A kivándorlókat szállító hajó elindulása előtt az erre rendelt hatósági közeg által a révhatóság közbenjöttével megvizsgáltatik, hogy az előző §-okban előírt követelményeknek megfelel-e?

Továbbá minden ilyen hajó elindulása előtt a kivándorlók és a hajósze-mélyzet egészségi állapota az erre kijelölt hatósági orvos által megvizsgáztatik.

34. § Kivándorlók szállítására alkalmas hajóknak tekintetnek e törvény értelmében mindazok a tengeri hajók, melyek Európán kívül fekvő kikötőkbe közlekednek és nem számítva az egyes külön helyiségekben utazókat, legalább 25 utast szállítanak.

A belügyminister felhatalmaztatik, hogy az ilyen hajók minősége, biztonsága, berendezése, felszerelése és élelmi czikkekkel ellátása, hatósági vizsgálata és ellenőrzése, továbbá az utasok és hajószemélyzet orvosi vizsgálata, beteg egyéneknek kizárása, végül a hajóra szállás, valamint a kivándorlóknak egészségi és erkölcsi védelme tárgyában a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg részletes utasításokat adjon ki.

#### IV. FEJEZET

##### *A kivándorlási alap*

35. § Első sorban a hazájukba visszatérni szándékozó vagyontalanok utiköltségeinek részben vagy egészben fedezésére, továbbá a kivándorlottaknak a külföldön való utbaigazítására, munkával ellátására, részükre menedékhelyek létesítésére, jótékony célokra, vallási és szellemi szükségleteik istápolására külön alap létesítendő.

Ez az alap létesítetik:

- a) az állami költségvetésbe e célra felveendő összegből;
- b) az utlevélkiállítási díj czimén befolyó összegnek a bélyeg- és kiállítási költségek levonása után fenmaradó részéből,
- c) a szállító-vállalatok által fizetendő és az engedély-okiratban meghatározandó díjakból,
- d) a kivándorlottak pénzének kezelésével és hazaszállításával megbizandó pénztintézet által fizetendő s szerződésileg megállapítandó évi jutalékból.

36. § A kivándorlási alap a belügyminister kezelése és rendelkezése alatt áll, a ki arról az évi zárszámadásokban számol el.

37. § Utasítatik a ministerium, hogy a kivándorlottak által megtakarított pénz elhelyezésének, kezelésének és hazaszállításának biztosításáról a m. kir. postatakarékpénztár, vagy valamely megbízható hazai pénztintézet bevonásával lehetőleg gondoskodják.

#### V. FEJEZET

##### *Hatóságok*

38. § A kivándorlásra vonatkozó kérdések szakszerű tárgyalása, s a belügyministernek ez ügykörben való támogatása végett kivándorlási tanács szervezetik.

39. § E tanács elnöke a belügyminister, akadályoztatása esetén az államtitkár, tagjai pedig a miniszterelnök egy kiküldöttje, a belügyminister 2, a pénzügyi, igazságügyi, vallás- és közoktatási, kereskedelemügyi, földmívelési és honvédelmi miniszterek 1-1 kiküldöttje, továbbá a belügyminister által a kereskedelmi és iparkamarák, gazdasági egyesületek kebeléből, valamint a földmíveléssel, ipar- és kereskedelemmel foglalkozók sorából kinevezendő 10 tag.



40. § A kivándorlási tanács szervezetét és ügyrendjét a belügyminister állapítja meg.

41. § E törvény végrehajtásának ellenőrzésére és az egész kivándorlási ügynek közvetlen felügyeletére a belügyminister állami tisztviselői jelleggel kivándorlási biztost és e mellé a szükséghez képest megfelelő segédszemélyzetet alkalmazhat.

42. § A kivándorlási biztos jogosítva van a kivándorlókat szállító hajók vizsgálatánál (32. §) jelen lenni, sőt önálló vizsgálatot is teljesíteni.

Az általa esetleg észlelt hiányokról és szabálytalanságokról a belügyministernek jelentést tesz, esetleg a helyi hatóságot értesíti.

A kivándorlókat szállító hajók vezetői kötelesek a biztos kívánatára a hajó összes viszonyairól és utjáról a valósághoz hiven felvilágosítást adni s neki a hajó helyiségeinek és a hajóiratoknak megtekintését bármikor megengedni.

43. § A kivándorlási biztos közvetlen a belügyminister alá van rendelve; úgy az ő, mint a mellé rendelt segédszemélyzet illetményei az évi költségvetésben állapítatnak meg; részletes szolgálati teendőiket pedig a belügyminister rendeletileg szabályozza.

## VI. FEJEZET

### *Büntető határozatok*

44. § Kihágást követ el és két hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az a vállalkozó vagy helyettese:

1. a ki a 11. és 12. § rendelkezéseit megszegi;

2. a ki, ha fióktelepe van, helyettest nem alkalmaz, vagy a ki helyettest vagy meghatalmazottat a belügyminister engedélye, illetőleg jóváhagyása nélkül alkalmaz (13. és 15. §);

3. a ki a 17., 24. és 25. § rendelkezéseit megszegi;

4. a ki a 27. és 32. §-ban megszabott kötelezettségeket megszegi, akkor is, ha ez külföldön történik;

5. a ki az ügykezelés és a szerződési minták használata tárgyában a 23. § alapján kibocsátott belügyministeri rendelet szabályait, vagy a 34. § második bekezdése alapján a belügyminister által kiadott utasításokat megszegi.

Az esetben, ha a kihágást a helyettes követi el, és ez a vállalkozó tudtával történik, vagy ha a vállalkozó a körülményekhez képest reá háruló köteles felügyeletet elmulasztja, a helyettestel együtt a vállalkozó is büntetendő.

Kihágást követ el és ugyanezen büntetéssel sujtandó az a hajóvezető is, a ki a 32. §-ban megszabott köteletségének vagy a 34. § második bekezdése alapján kiadott utasításoknak eleget nem tesz, történjék ez akár a bel-, akár a külföldön.

45. § Az a meghatalmazott, a ki a 20. és 25. § rendelkezéseit, vagy az ügykezelésre vonatkozólag e törvény 23. §-a alapján a belügyminister által kibocsátott rendelet szabályait megszegi, kihágást követ el s két hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

46. § A ki a 7., 13. és 15. §-ok szerint megkivánt engedély, illetőleg jóváhagyás nélkül kivándorlók szállításával, illetőleg annak közvetítésével foglal-

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiationes Historiae Praesidii Ordinis)* XVII. évf. (2008) 29-30. sz. kozik; kihágást követ el, és két hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Az ily engedély nélkül szállító vállalkozó és meghatalmazottak által küldött levelek, hirdetések, nyomtatványok és hajójegyek - az eljárásra illetékes hatóság által lefoglalandók és elkobzandók.

47. § A ki valamely gyülekezeten nyilvánosan szóval, vagy a ki nyomtatvány vagy irat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által kivándorlásra buzdít, 2 hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

48. § Kihágást követ el és 2 hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, a ki belügyministeri engedéllyel nem bíró vállalkozónak, vagy meghatalmazottnak a kivándorlásra vonatkozó hirdetésnyét és közleményeit sajtó útján közzéteszi.

49. § Ebbe a törvénybe ütköző kihágási ügyekben - a mennyiben az nem nyomtatvány útján követtetet el - a rendőri büntető bíraskodást gyakorolják:

Első fokon:

kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, illetőleg szolgabíró;  
rendezett tanácsú és törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány, illetőleg helyettese, ezek akadályoztatása esetében a tanács által e részben megbízott tisztviselő.

Másodfokon:

kis- és nagyközségekben, és rendezett tanácsú városokban az alispán;  
törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács.  
Budapest székesfővárosban, valamint Ujpest és Rákospalota községekben első fokon a kerületi kapitányság, másodfokon a főkapitány vagy helyettese.

Harmadfokon:

a belügyminister.

A 47. §-ba ütköző kihágás esetében, a mennyiben nyomtatvány útján követtetik el, az 1897. évi XXXIV. tc. 15. § II. pontjának megfelelően az esküdt-bíróság, - a 48. §-ba ütköző kihágás esetében pedig a kir. törvényszék, mint sajtóbíróság gyakorolja a bíraskodást.

## VII. FEJEZET

### Záróhatározatok

50. § A 34. § értelmében létesítendő kivándorlási alap céljaira az 1903. évre 80. 000 korona engedélyeztetik.

51. § E törvény életbeléptével az 1881. évi XXXVIII. tc. és a kivándorlásra vonatkozólag kiadott összes rendeletek hatályon kívül helyeztetnek.

52. § E törvény életbeléptetése idejének megállapításával és végrehajtásával a belügyminister bizatik meg.

## **1903. évi V. törvénycikk**

### **külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról**

1. § Külföldiek a magyar korona országainak bármelyik községében tartózkodhatnak.

2. § Ha külföldi a község területén bármily rövid időre is megszáll, úgy megérkezését, mint eltávozását köteles a szállásadó, vagy megbízottja 24 óra alatt bejelenteni; és pedig:

Magyarországban:

kis- és nagyközségekben a községi (kör-) jegyzőnél; Ujpest és Rákospalota községekben a székesfővárosi m. kir. államrendőrség ujbpesti ker. kapitányánál; városokban a rendőrkapitánynál;

Budapest székesfővárosban a székesfővárosi m. kir. államrendőrség bejelentési hivatalánál.

Horvát-Szlavonországokban:

közigazgatási községekben a jegyzőnél;

városokban a rendőrhatóságnál.

A községi (kör-) jegyzők tartoznak a bejelentéseket 15 napon belül Magyarországon a főszolgabirónak, Horvát-Szlavonországokban a járási hatóságnak, a határrendőrség hatósági területén a határszéli rendőrkapitánynak betervezni.

A székesfővárosi m. kir. államrendőrség bejelentési hivatala azoknak a külföldieknek megérkezésére vonatkozó bejelentésekről, kiknek eltávozása a megérkezésüktől számított 15 napon belül be nem jelentetett, ezen határidő leteltétől; a külföldieknek később történt eltávozására vonatkozó bejelentésekről pedig a bejelentéstől számítandó 3 nap alatt a székesfőváros tanácsát értesíti.

3. § Ha a külföldi a község területén lakni szándékozik, ezt a szándékát a hatóságnál megérkezésétől számítandó 15 nap alatt bejelenteni, egyuttal személyazonosságát, valamint állampolgárságát és szükség esetén illetőségét és erkölcsi előéletét igazolni, s azt is kimutatni tartozik, hogy magát és családját tartósan fentartani képes.

Az igazoláshoz szükséges okmányok beszerzéséhez 15 napi halasztás adható.

Ugyanily bejelentést kell tenni, ha a külföldi lakását a magyar korona országainak egy másik községébe teszi át.

4. § Ha a külföldi a 3. §-ban megszabott köteletségének eleget tett, erről neki a hatóság bizonylatot állít ki, melyet a hatósági közegek kívánatára bármikor felmutatni köteles.

A bizonylat kiállításáról az érdekelt község, illetve a városi tanács 8 nap alatt értesítendő.

5. § Ha a külföldi lakási szándékát a 3. §-ban megszabott idő alatt be nem jelenti, de ez a szándék a fenforgó körülményekből következtethető, a hatóság őt haladéktalanul felszólítani köteles, hogy e szándéka felől három nap alatt

nyilatkozzék. - A hatóság ezután a körülményekhez képest mérlegeli, vajjon lakási szándék vélelmezendő-e s a külföldivel szemben mily eljárás követendő.

6. § Az uralkodóház tagjainál megszálló külföldiek, továbbá azok, a kiket területenkivüliség illet meg, végül a külföldi államoknak a magyar korona országai területén székelő és exequaturt nyert consulai a 2. és 3. §-ban előirt bejelentés kötelezettsége alól ki vannak véve.

7. § Ugy a 2. mint a 3. § alapján tett bejelentésekről az illetékes közegek, illetve hatóságok által községenként külön nyilvántartás vezetendő.

8. § A rendőri hatóság jogositva van a bejelentések teljesítését közegei által ugy a szállodákban, mint magánházakban ellenőrizni.

9. § A belügyminister, illetve a horvát-szlavon-dalmátországi bán a 7. §-ban előirt nyilvántartások vezetését saját kiküldöttjeik által ellenőriztethetik, rendtelenség esetében a nyilvántartás vezetésével megbizott közege 50 koronáig terjedhető rendbüntetést róhatnak; szükség esetében egyes községek, vagy törvényhatóságok területén ezzel az ellenőrzéssel külön közeget bizhatnak meg.

10. § Az a külföldi, a ki magát kellően nem igazolja, a maga és családja fentartására szolgáló eszközöket ki nem mutatja, vagy a kinek az állam területén való tartózkodása az állam érdekeire, vagy a közbiztonságra és a közrendre nézve aggályos; az állam területéről a rendőri hatóság által bármikor kiutasítható, esetleg kényszer útján is eltávolítható.

11. § Az a szállásadó vagy megbizottja, a ki a nála megszállott külföldinek megérkezését és eltávozását e törvény 2. §-ában megszabott idő alatt be nem jelenti, vagy azt a külföldit, a ki a bejelentéshez szükséges adatok szolgáltatását megtagadja, fel nem jelenti; kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

12. § Az a külföldi, a ki szállásadójának vagy megbizottjának, esetleg a hatóság vagy hatósági közeg felhívására a bejelentéséhez szükséges adatokat meg nem mondja, vagy valótlan adatokat mond be, kihágást követ el; és az előbbi esetben 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, az utóbbi esetben pedig egy hónapig terjedhető elzárással és 400 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

13. § Az a külföldi, a ki lakási szándékát a 3. §-ban megszabott idő alatt be nem jelenti, vagy az 5. § értelmében hozzá intézett felszólításra az ott megszabott idő alatt nem nyilatkozik, kihágást követ el és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

14. § Ebben a törvényben említett hatóság alatt értendők:

1. Magyarországon:

a) kis- és nagyközségekben a fősolgabíró; Ujpest és Rákospalota községekben a székesfővárosi m. kir. államrendőrség ujpesti ker. kapitánya;

b) városokban a rendőrkapitány;

c) Budapest székesfővárosban a 3., 4., 5. és 7. §-okra a tanács, - a 10. §-ra nézve a székesfővárosi m. kir. államrendőrség főkapitánya, illetve helyettese.

2. Horvát-Szlavonországokban az ottani törvények szerint illetékes I. foku politikai hatóság.

3. A határrendőrség hatósági területén a határszéli rendőrkapitány; ezeknek a hatóságoknak véghatározata ellen a felettes hatóságokhoz fokozatos felebbezésnek van helye.

15. § Ebbe a törvénybe ütköző kihágási ügyekben a rendőri büntető bíraskodást gyakorolják:

1. Magyarországon:

Első fokon: kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, illetőleg a szolgabíró; Ujpest és Rákospalota községekben a székesfővárosi m. kir. államrendőrség ujpesti kapitánya; rendezett tanácsu és törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány, illetőleg helyettese, ezek akadályoztatása esetén a tanács által e részben megbízott tisztviselő.

Másodfokon: kis- és nagyközségekben és rendezett tanácsu városokban az alispán; Ujpest és Rákospalota községekben a székesfővárosi m. kir. államrendőrségi főkapitány vagy ennek helyettese; törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács.

Budapest székesfővárosban, a 11. és 12. §-okba ütköző kihágások esetében első fokon a kerületi kapitányság vezetője, másodfokon a székesfővárosi m. kir. államrendőrség főkapitánya, illetve helyettese; - a 13. §-ba ütköző kihágás esetében első fokon az előljáróság, másodfokon a tanács.

Harmadfokon a belügyminister.

2. Horvát-Szlavonországokban az ottani törvények szerint illetékes hatóságok.

3. A határrendőrség hatósági területén az elsőfoku rendőri büntető bíraskodást a határszéli rendőrkapitány gyakorolja.

16. § Az a külföldi, a ki igazolja, hogy lakási szándékát a hatóságnak bejelentette és hogy két év óta állandóan az ország területén lakik, az állampolgároknak nézve fennálló feltételek mellett települési engedélyért folyamodhatik.

A községi kötelékbe való felvételt azonban csak a honosítás hozzájárultának feltétele mellett szerezheti meg és a község a felvételt neki, ha már az országban öt évig lakott, kilátásba helyezheti, illetve a honosítás esetére megadhatja.

Sem települési engedély nem adható, sem a községi kötelékbe való felvétel kilátásba nem helyezhető annak a külföldinek, a ki ezen törvény rendelkezéseinek nem tett eleget.

Ezen törvény életbeléptével az 1886. évi XXII. tc. 15. §-a hatályon kívül helyeztetik.

17. § Ezen törvény intézkedései által nem érintetnek azok a törvénybe becikkelyezett államszerződések, melyek megállapodásokat tartalmaznak azokra a feltételekre nézve, a melyek mellett a szerződő külföldi államok polgárai a magyar korona országai területén tartózkodhatnak és letelepülhetnek.

18. § Ezen törvény életbelépése idejének meghatározásával a ministerium, végrehajtásával a belügyminister, Horvát-Szlavonországokban pedig Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánja bizatik meg.

### **1903. évi VI. törvénycikk az utlevélügyről**

1. § A magyar korona országainak területén való tartózkodáshoz és utazáshoz, valamint az állam határán való átkeléshez útlevél rendszerint nem szükséges.

2. § A ministerium felhatalmaztatik, hogy háború esetén, vagy ha az állam vagy valamely részének biztonsága, vagy valamely állammal szemben a viszonyosság megkivánja, az útlevél-kötelezettséget az állam egész területére, vagy bizonyos részére, illetőleg a határszélre vagy ennek valamely részére ideiglenesen elrendelhesse; úgyszintén, hogy az útlevelet valamely külföldi államba való utazáshoz kötelezővé tegye, avagy az állam határán való átkeléshez a fegyveres erő kötelékébe tartozó egyének részére útlevelek kiadását egyáltalában beszüntesse.

A jelen szakaszban nyert felhatalmazás alapján teendő intézkedésekről köteles a ministerium a törvényhozásnak jelentést tenni.

3. § Magyar állampolgárok részére - kérelmük folytán - a 6. §-ban megjelölt hatóságok külföldre szóló útlevelet állítanak ki.

4. § Megtagadható az útlevél kiadása azoktól:

a) a kik a külföldre való utazásban a véderőtörvényen alapuló állítási vagy szolgálati kötelezettségük teljesítése tekintetéből a fennálló szabályok értelmében korlátozva vannak;

b) kik ellen szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény miatt bűnvádi eljárás van folyamatban, nemkülönb az elítéltektől büntetésük végrehajtása előtt.

Nem nyerhetnek útlevelet kivándorlás céljából azok, kik ebben a kivándorlásról szóló törvény által korlátozva vannak.

5. § Kiskorúak, gyámság vagy gondnokság alatt állók részére csak törvényes képviselőjük beleegyezésével állítható ki útlevél.

6. § Útlevél kiállítására jogosult hatóságok;

1. Magyarországon:

1. vármegyében s rendezett tanácsú városban az alispán;

2. törvényhatósági joggal felruházott városban a rendőrkapitány;

3. a budapesti székesfővárosi magyar királyi államrendőrség hatósága alá tartozó területen a főkapitány;

4. Fiumében és kerületében a királyi kormányzó.

II. Horvát-Szlavonországokban:

1. az országos kormányznak közvetlen alárendelt városokban a rendőri hatóság főnöke;

2. a többi városokban és községekben az alispán.

E hatóságok véghatározatai ellen Magyarországon a belügyministerhez, Horvát-Szlavonországokban a bánhoz van felebbezésnek helye.

7. § Az útlevel kiállítására az előző szakaszban megnevezett hatóságok közül az a hatóság illetékes, melynek területén a folyamodó rendes lakhelyel bir; ha pedig külföldön lakik, az a hatóság, melynek területén utolsó rendes lakhelye volt; vagy ha a magyar korona országai területén egyáltalában nem lakott, az a hatóság, melynek területén községi illetőséggel bir.

8. § Az Ő Felsége személye körüli m. kir. minister, továbbá a külügyi képvisellel megbizott cs. és kir. hatóságok, valóságos consuli hivatalok, az önálló és azok a tiszteletbeli conculatusok, melyeknél valóságos tisztviselő van alkalmazva; szintén jogosultak külföldön tartózkodó magyar állampolgárok részére - aggálytalan esetekben - útlevelet kiállítani, illetve a lejárt útlevel érvényét meghosszabbítani.

9. § Az útlevelek teljesen azonos alakú, a magyar korona országai egyesített címérének rajzával ellátott nyomtatványokon állítatnak ki; és pedig Magyarországon magyar és franczia, Horvát-Szlavonországokban horvát és franczia nyelven.

10. § Az útlevelnek legalább is a következő adatokat kell tartalmaznia: az utazó nevét, annak megjelölését, hogy az illető magyar állampolgár, továbbá állását vagy foglalkozását, lakhelyét, korát, személyleírását, annak az államnak vagy világrésznek megjelölését, hová az utazás terveztetik, továbbá az esetleges utitársaknak nevét, korát, személyleírását s az útlevel tulajdonosához való viszonyát, végül az útlevel érvényességének időtartamát.

Ugyanabban az útlevelben, mint utitársak, csak az egy háztartásban élő családtagok vehetők fel; nem tényleges szolgálati viszonyban levő katonák azonban feltétlenül külön útlevellel látandók el.

11. § A tényleges katonai szolgálatban lévő, továbbá tengeri hajókon alkalmazott egyének utazásaira nézve fennálló szabályok ezentúl is érvényben maradnak.

12. § Az útlevel érvényességének időtartama rendszerint egy év, kivételes esetekben legfeljebb három év.

13. § Magyarországon a belügyminister és Horvát-Szlavonországokban a bán a határszél közelében lakók részére az átkelés tekintetében könnyítéseket tehetnek.

14. § Az útlevelek kiállításáért járó díjakat Magyarországon a belügyminister, Horvát-Szlavonországokban a bán rendeletileg állapítják meg.

15. § A ki hamisított, vagy más nevére szóló útlevelet használ, útlevelét másnak használatára átengedi, magára vagy utitársaira nézve hamis bejelentést tesz, - a mennyiben ez a cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik - egy hónapig terjedhető elzárással és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A ki pedig a 2. § értelmében elrendelt útlevelkötelezettség esetében útlevel nélkül az állam területén, illetve annak meghatározott részében utazik, vagy a

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiationes Historiae Preasidii Ordinis)* XVII. évf. (2008) 29-30. sz.  
határon ki- vagy belép, 15 napig terjedhető elzárással és 100 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

E kihágási ügyekben a rendőri büntető bíraskodást gyakorolják:

1. Elsőfokon: kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, illetőleg szolgabíró, rendezett tanácsú és törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány, illetőleg helyettese, ezek akadályoztatása esetén a tanács által e részben megbízott tisztviselő.

Másodfokon: kis és nagyközségekben és rendezett tanácsú városokban az alispán, törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács.

Harmadfokon: a belügyminister.

Budapest székesfővárosban, valamint Ujpest és Rákospalota községekben elsőfokon a kerületi kapitányság vezetője, másodfokon a főkapitány vagy helyettese.

Harmadfokon: a belügyminister.

2. Horvát-Szlavonországokban az ottani törvények szerint illetékes közigazgatási hatóságok.

3. A határrendőrség hatósági területén az elsőfokú rendőri büntető bíraskodást a határszéli rendőrkapitány gyakorolja.

16. § E törvény életbeléptetési idejének meghatározásával a ministerium, végrehajtásával a belügyminister, Horvát-Szlavonországokban Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánja bizatik meg.

### **1903. évi VII. törvénycikk három új csendőrkerület felállításáról**

1. § Az 1881. évi III. tc. alapján szervezett m. kir. csendőrség felügyeleti területe, az idézett törvény 2. §-ának megváltoztatásával, kilencz csendőrkerületre osztatik be.

2. § Az 1881. évi III. tc. alapján szervezett hat csendőrkerület székhelye változatlanul marad; a jelen törvény értelmében felállítandó VII. kerület székhelyül: Brassó, a VIII. kerület székhelyül: Debreczen, végül a IX. kerület székhelyül: Szombathely városok jelöltetnek ki.

3. § A belügyminister felhatalmaztatik, hogy a csendőrkerületeknek az 1881. évi III. tc. 2. §-ában megállapított területi beosztását, az új csendőrkerületekre való tekintettel s a közbiztonsági szolgálat érdekeinek megfelelően, rendeltileg megváltoztathassa.

4. § A VII. számú csendőrkerület az 1903. év folyamán állítandó fel s az ezzel járó költségek az 1903. évi állami költségvetés megfelelő címénél utólag számolandók el.

A VIII. és IX. számú csendőrkerületek a csendőrség létszámának fokozatos kiegészítésével kapcsolatosan állítandók fel s költségeik a belügyministerium rendes költségvetésébe veendőek fel.

5. § E törvény életbeléptetési idejének megállapításával a belügyminister, végrehajtásával pedig a belügyi és a honvédelmi ministerek bizatnak meg.



### **1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről**

1. § A határrendészeti teendők ellátására állami határrendőrség állittatik fel.

2. § A határrendőrség feladata:

a) a határon átkelők figyelemmel kísérése, a határ mentén felmerülő, államrendészeti szempontból fontosabb mozzanatokról és eseményekről tájékoztatás-szerzés és az észleleteknek az illetékes hatósággal való közlése;

b) a külföldiek bejelentésére és lakhatására vonatkozó szabályok végrehajtása;

c) a kémkedés megakadályozása, esetleg a kémeknek letartóztatása;

d) a szomszéd állam lakói részéről személyek és tárgyak ellen jöhető erőszakos támadás meggátlása, különösen pedig katonai védművek, az ország határának megjelölésére szolgáló határjelek, jelzők, katonai vagy polgári hatóság által felállított földmérési jelek megrongálásának, megsemmisítésének, vagy megváltoztatásának megakadályozása és feljelentése;

e) kitiltott, rendőrileg kifogás alá eső és magukat igazolni nem tudó gyanus egyéneknek az állam területére belépésben való megakadályozása;

f) nyomozott, vagy valamely büntetendő cselekménnyel gyanúsított s a törvények vagy a fennálló szabályok értelmében előzetesen letartóztatható egyéneknek a határszélen való letartóztatása;

g) a határszélen letartóztatott s a tolonczszabályok rendelkezései alá eső egyének eltolonczolása, külföldről érkező tolonczok átvétele és tovább indítása;

h) fegyverek, lőszeres és hadiszerek ki- vagy bevitelének ellenőrzése, valamint tilalom esetén ilyenek és más tárgyak kivitelének és behozatalának megakadályozása;

i) hadköteles egyének kiszökésének megakadályozása;

j) nőcsempészet meggátlása;

k) a határszéli vasuti és gőzhajóállomásokon az államrendőri és közbiztonsági teendők ellátása s a közegészségügyi szabályok betartásának ellenőrzése;

l) határszélleken levő szállodák, vendéglők, korcsmák, kávéházak és egyéb nyilvános helyek ellenőrzése;

m) azon határvonal, hol útlevél-kötelezettség áll fenn, az útlevelek vizsgálata, határátkelési igazolványok kiállítása;

n) az útlevél szabályok áthágása, tilos visszatérés, nőcsempészés, a külföldiek bejelentésére s lakhatására vonatkozó szabályok megszegése által elkövetett kihágások eseteiben első fokon való rendőri büntető bíraskodás;

o) a csempészet megakadályozásában való közreműködés és az erre hivatott közegek támogatása.

3. § A határrendőrség hatósága közvetlen a határszélen fekvő összes községre és városokra, valamint a határszél közelében fekvő s a külfölddel élénk összeköttetésben álló községrek és városokra terjed ki.

4. § A határrendőrség jogositva van az e törvény által hozzáutalt ügyekben a területén levő csendőrség és helyi rendőrség közreműködését közvetlenül igénybe venni.

5. § A határrendőrség a határszéli rendőrkapitányságokból áll, a melyeknek számát, működési területét és székhelyét a belügyminister rendeletileg állapítja meg.

6. § Az egyes határszéli rendőrkapitányságok élén egy-egy határszéli rendőrkapitány áll, a ki alá kellő számú tiszti, biztonsági és szolgaszemélyzet van rendelve.

A határszéli rendőrkapitányságok személyzetét a belügyminister nevezi ki.

A tiszti személyzet minősítésére az 1883. évi I. tc. irányadó.

7. § Egyes jelenetektelenebb határszéli pontokon a határrendészeti teendők részbeni ellátásával a belügyminister által más állami vagy törvényhatósági és községi közegek is megbízhatók, a kik e feladatuk tekintetében az illetékes határszéli rendőrkapitánynak lesznek alárendelve.

8. § A határrendőrség szolgálati, személyi és gazdasági tekintetben közvetlenül a belügyminister alatt áll.

A kitiltás, eltolonczolás és kihágás tárgyában hozott határozatai, illetve ítéletei ellen kis- és nagyközségekben és rendezett tanácsú városokban az alispánhoz, törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanácshoz; ezektől pedig a belügyministerhez fokozatos felelősségnek van helye.

Egyéb intézkedései ellen közvetlenül a belügyministernél emelhető panasz.

9. § A határrendőrségnek a többi hatósághoz való viszonyát és szolgálati utasítását az érdekelt ministerekkel egyetértőleg a belügyminister rendeleti uton állapítja meg.

10. § Horvát-Szlavonországokban a bán intézkedik mindazokban az ügyekben, melyek a jelen törvény szerint a belügyministert illetik.

A határszéli rendőrkapitányságok tiszti személyzetének minősítésére Horvát-Szlavonországokban az ott e tekintetben érvényben levő törvényes rendelkezések az irányadók.

A határrendőrségnek a kitiltás, eltolonczolás és kihágás tárgyában hozott határozatai, illetve ítéletei ellen Horvát-Szlavonországokban az ottani törvényekben kijelölt felsőbb hatóságokhoz fokozatos felelősségnek van helye.

11. § A határszéli rendőrkapitányságok költségeiről a belügyminister az állami költségvetés keretében gondoskodik.

12. § Ezen törvény életbeléptetési idejének meghatározásával a ministerium, végrehajtásával a belügyminister, Horvát-Szlavonországokban pedig Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánja bizatik meg.

## X. EMLÉKHELYEK ÉS TÁRGYAK

### LÓRÁNT Csaba A Magyar Királyi Csendőrségnél rendszeresített sapkák

#### a.) Táborig sapka

##### *A tábori sapka leírása*

A tábori sapka a fejrészből és a Bocskai-díszből áll.

A felsőrész-ből és a két oldalrész-ből összevarrott *fejrész* a legénységi sapkánál tábori barna bélésvászonnal, a rangosztályba nem sorolt havidíjasoknál és a tiszteknél (hasonlóállásúaknál) hasonló színű gyapotbélésszövettel (vagy klottal) van bélelve és a belső alsó széle mentén verítékbőr-rel borítva.

A fejrész elülső részén a sapkarózsa és a rendfokozati jelek vannak alkalmazva.

A 3 cm átmérőjű és kb. 8-10 mm vastag domborított *sapkarózsa* a csendőr és a próbacsendőrrészére táboribarnára oxidált tombakból (pótlásul horganybádognál), vagy tábori barnára bevont horganyzott vasbádognál van sajtolva, a rózsza középső része nemzeti színben van díszítve. A sapkarózsa az őrmesteri és magasabb rendfokozatú legénység részére szorosan zárkózó *ezüst-*, a tisztek és hasonlóállásúak részére pedig *arany sodralék*-ből készül, középen *nemzeti színű, domborított zománc betét*-tel. A színek vízszintesen fekszenek. A legénységi sapkarózsa lapos hátsó részére egy vékony sodrony van felerősítve, amely a sapkarózst a sapkához erősíti.

A két részből összetűzött *nyakvédő* a fejrész alsó szélén a szemernyőig terjedően van felvarrva. A *nyakvédőt* kétrétben, a fejrész köré hajtjuk, és a bal szárnyat a jobb szárnyon alkalmazott két 15 mm átmérőjű dombor nyomású koronás *kisgomb*-ra gomboljuk. A *kisgombok* a csendőrnél és a próbacsendőrnél táboribarna színűek, az őrmesternél és az ennél magasabb rendfokozatú legénységnél ezüstöztek, a tiszteknél és hasonlóállásúaknál homályosan aranyoztak.

A *szemernyő* kétrétben összehajtott, a sapka színével megegyező posztóból készül, kb. 6–7 cm a legnagyobb szélességben, és könnyen fel- és lehajtható.

A vízszintesen és részarányosan elhelyezett 3 topánzsinór – *Bocskai-dísz* – a sapka baloldalán a *nyakvédőre*, a felső szélén 4.5 cm széles és a sapka alsó szegélyétől 1 cm-re alkalmazott háromszög alakban lenyúló, a csendőrség hajtókájának megfelelő színű és minőségű hajtókapasztó darabra akként van felvarrva, hogy a hajtókapasztó darab hosszközepe a sapka bal oldalának 2. ötödére essék. A gazdasági tisztek és az állatorvosok sapka hajtókáját a részükre rendszeresített színű hajtóka-posztóból kell készíteni.

A *topánok* 2 gömbölyű és egyenként 3 mm vastag zsinórból készülnek, melyeket közepükön egy *szövött gyűrű* tart össze, végükön pedig a zsinór anyagából készült *galamb-kosárcák* borítanak.

A *topánzsinórok* hossza: felső zsinór 5,6 cm, középső 4,4 cm, alsó 3,4 cm.

A *galambkosárcák* átmérője 1,2 cm.

A *sapka-topánok* (zsinórozás és galambkosár) *anyaga* tisztelnél és hasonlóállásúaknál arany, legénységnél örmestertől felfelé ezüst, a többinél kávébar-na ispahán (gyapjú, vagy cérnázott pamut) fonal.

### *Rendfokozati jelek a tábori sapkán*

A rendfokozatokat a tábori sapkán *rendfokozati csíkok* és *paszományok* jelölik. A rendfokozati csíkokat és paszományokat a sapka első részén a sapkarózsa alatt derékszög alakban varrják fel.

A rendfokozatok feltüntetésére a következő jelek szolgálnak:

*Próbacsendőr:* 2 keskeny, 3 mm-es acélzöld ispahánból készült sujtás;

*Csendőr:* 3 keskeny, 3 mm-es ispahánból készült sujtás acélzöld

alapon buzérvörös;

*Örmester:* 1 keskeny, 3 mm-es ezüstcsík;

*Törzsörmester:* 2 keskeny, 3 mm-es ezüstcsík;

*Tiszthelyettes:* 3 keskeny, 3 mm-es ezüstcsík;

*Alhadnagy:* 1 széles, 6 mm-es ezüstsáv;

*Hadnagy:* 1 keskeny, 4.5 mm-es rendfokozati csík;

*Főhadnagy:* 2 keskeny, 4.5 mm-es rendfokozati csík;

*Százados:* 3 keskeny, 4.5 mm-es rendfokozati csík;

*Örnagy:* 1 széles, 8 mm-es rendfokozati paszomány és 1 keskeny, 3 mm-es rendfokozati csík;

*Alezredes:* 1 széles, 8 mm-es rendfokozati paszomány és 2 keskeny, 3 mm-es rendfokozati csík;

*Ezredes:* 1 széles, 8 mm-es rendfokozati paszomány és 3 keskeny, 3 mm-es rendfokozati csík.

A *zászlós* a sapkán olyan rendfokozati csíkot visel, mint a hadnagy, azonban a rendfokozati csík hullámalakban vonul végig.

*Tisztek* részére a rendfokozati csíkok és paszományok aranyfonalból készülnek.

### *A tábori sapkák viselése*

A tábori sapkát általában mindama alkalmakkor kell viselni, amikor a kalap viselése előírva és a fekete (társasági) sapka viselése megengedve nincs. A tábori sapkát a sapkában történő kivonulásoknál úgy a kivonuló csapatba beosztottak, mint a csapattal külön kivonulók viselni kötelesek.

A sapkát akként kell feltenni, hogy a sapkarózsa az arc közepe fölé jusson.

Eső vagy hideg ellen való védekezés céljából kivonulásoknál stb. a nyakvédő – a prancsnok engedélyével – lehúzható, és a gombok segítségével az áll közepe alatt begombolható.

A tábori sapkát általában felhajtott szemernyővel kell viselni. A nap és az eső elleni védekezésül a szemernyő lehajtvá is viselhető, éspedig: kivonulásoknál a kivonuló csapa parancsnoka rendelkezései szerint, egyébként pedig az egyesek belátása szerint. A tábori sapkák viselési módját egyébként az „Öltözeti Táblázat” szabályozza.

### **b.) Fehér nyári sapka**

A fehér nyári sapka kizárólag tiszték (hasonlóállásúak) részére van rendszeresítve. Fehér finom, illetve félfinom vászonból készült ruhához fehér finom, illetve félfinom vászonból, a zsávolyruhához pedig a zsávolyruha anyagából kell készíteni.

A fehér vászon nyári sapka alakja olyan, mint a táboribarna sapkéé.

Méretei: Az oldalrészek magassága elöl kb. 10 cm, hátul kb. 7 cm, az oldalrészek alsó hossza a fej alkatának megfelelő méretben.

A felső rész (sapkatető) szélessége 13–16 cm, a közép hossza a fej alkatának megfelelően kb. 22–25 cm.

A szemernyő és a nyakvédő méretei általában a fenti méretnagysághoz igazodnak.

A verítékbőr első és hátsó szélessége kb. 4 cm.

A sapkarózsa, a rendfokozati jelek, továbbá a „Bocskai-dísz” a megfelelő hajtókaposztóval, valamint a sapkagombok kivitele, mérete és elhelyezése ugyanolyan, mint a táboribarna sapkánál.

### **c.) Fekete sapka**

A tiszték és hasonlóállásúak részére az „A-26.” szolgálati könyv I. Rész 113. lapoldalán lévő ábrán feltüntetett alakban és méretben (elöl 11–12 cm, a közép hátul pedig 13–14 cm magas; a szemernyő legnagyobb szélessége 4,5 cm és mérsékelten lefelé hajlik), azonban az ott leírt gombok és sapkarózsák helyett a tábori sapkánál előírt (aranyozott dombornyomású koronás) fémgomb és sapkarózsa alkalmazásával.

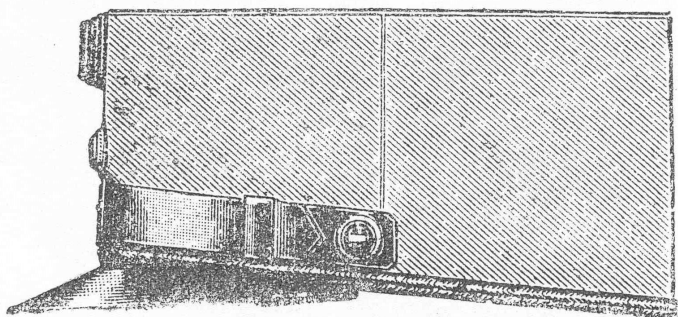
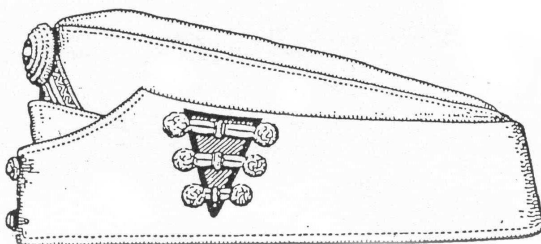
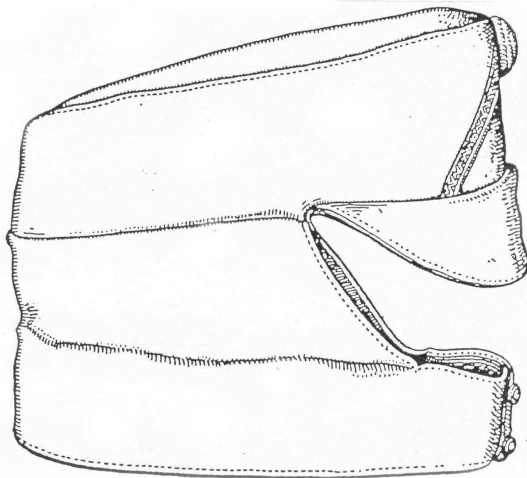
A fekete sapka szolgálaton kívül, valamint irodai szolgálatban a tábori ruházathoz is viselhető, azonban a tábori sapka is hordható ezen alkalmakkor.

### **d.) Társasági sapka**

Az összes legénységi állományúak részére. Alakja és mérete, mint a fekete sapkéé. Örmestertől felfelé meggyzínvörössel átszőtt ezüstzsinórozással és a tábori sapkánál előírt ezüstgombokkal és ezüst sapkarózsával.

Csendőrök és próbacsendőrök részére pedig a tábori sapkánál előírt gombokkal, sapkarózsával és táboribarna zsinórozással.

A társasági sapka félfinom anyagból gyártott táboribarna sapkaszövetből készül. A szemernyő és az állszíj anyaga táboribarna lakkbőr.



## PARÁDI József Elpusztított emlékhelyek

ORCID : [https://orcid.org/0000\\_0003\\_3368\\_2944](https://orcid.org/0000_0003_3368_2944)  
DOI: 10.31628/RTHXVII.2008.29-30N.96-109p

A Magyar Királyi Csendőrségnek négy emlékhelye volt, közülük hármat Budapesten helyezték el a két világháború között, a negyediket Nyitra vármegyében a dualizmus időszakában hozták létre.

A csendőrvértanúk emlékszóbra a bősörményi úti rendőrlaktanya udvarán állt, arccal az utca felé. A barokk szobor mészkötalapzaton állt, amelyen „VÉRTANUK EMLÉKÉRE” felirat volt olvasható. A szobor egy csendőrt ábrázolt, aki egy alélt férfialakot tartott a karjai között. **I. sz. melléklet.** A szobor alkotója PÁSZTOR János szobrászművész az alélt férfialakokkal a trianoni békediktátumtól sújtott magyar népet kívánta megformálni.<sup>1</sup>

A szoborállítás gondolata először a Magyar Királyi Csendőrség emlékbizottságában merült fel. A szobor létrehozására szoborbizottság alakult<sup>2</sup> MÉSZÁROS István ny. tábornok vezetésével és ARADY István ezredes, BARÉNYI Ferenc alezredes, NEMES SZEGHY László ezredes, ORBÁN László százados, SZABÓ Jenő százados, WACHSMANN Vilmos ny. alezredes részvételével. A szoborállítás költségeit a Magyar Királyi Csendőrség Emlékalapja fedezte. A Szoborbizottság – a Képzőművészeti Tanács közreműködésével – zártkörű pályázatot írt ki KISFALUDY-STROBL Zsigmond, PÁSZTOR János és SZENTGYÖRGYI István szobrászművészek részére. KISFALUDY-STROBL Zsigmond és SZENTGYÖRGYI István egy-egy, PÁSZTOR János pedig két pályamunkát küldött be.<sup>3</sup>

A bíráló bizottság 1926. június 8-án döntött. A bizottság egyhangúlag PÁSZTOR János első számú pályatervét találta a legkifejezőbbnek, így a szobor létrehozására PÁSZTOR János szobrászművész kapott megbízást. A pályaműveket a bizottság egyenként 800 pengővel díjazta. Ezzel együtt az emlékmű összes költsége 18400 pengő volt.<sup>4</sup>

A szobor 1928 tavaszára elkészült. A szoboravatási ünnepségre 1928. május 10-én került sor. Az ünnepségen országos és fővárosi méltóságok vettek részt.<sup>5</sup> Ünnepi beszédet SZÁHLENDER Béla altábornagy a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője mondott. A szobornál a leleplezés nyomán koszorút helyezett el Magyarország kormányzója nevében LUDWIG György gyalogsági tábornok, József és József Ferenc királyi hercegek, a képviselt hatóságok, végül pedig a vértanuk hozzátartozói.<sup>6</sup>

A szoboravató ünnepséget csendőri díszszázad díszmenete zárta. A díszmenet élén a zászlókísérők azt a zászlót vitték, amelyre a kormányzó Szegeden esküt tett.<sup>7</sup> A csendőr szobrot – a későbbiek során létrehozott – csndőrnapon<sup>8</sup> a Csendőrség képviselői és az ország prominens személyiségei minden évben megkoszorúzták 1944-ig. Magyarország szovjet megszállása idején nyoma veszett. Az 1900-ban épült csendőrlaktanya a Bősörményi úton ma is áll.<sup>9</sup> Az épületegyüttest 1900-tól folyamatosan a rendvédelmet szolgálja, a rendvédelmi képzés színtere ma is. A szobor helye üresen áll az udvaron.

A csendőrvértanúk emléktábláját a néhai Mozdony utcai tanítóképző intézmény falán helyezték el. FERY Oszkárt, BORHY Sándort és MENKINA Jánost tekintették vértanúnak. Őket bestiális módon kínozták halálra a CSERNY-különítmény tagjai.<sup>10</sup> Gyötrelmeik és haláluk színhelyét – FERY Oszkár altábornagyról – FREY Oszkár utcára keresztelték át. A tanítóképző intézmény épülete – amely ma is e célt szolgálja – sarokház, amelynek a faláról, Magyarország szovjet megszállását követően, eltűnt az emléktábla. Az utcát 1945 után KISS János altábornagy utcára keresztelték át. A tanítóképző épület falán jelenleg egyetlen emléktábla található KISS János altábornagyé. FERY Oszkár-ék emléktábláját – amelynek az anyag vörös márvány volt – 1921-ben leplezték le.<sup>11</sup> 1944-ig minden évben megkoszorúzzák FERY Oszkár utca 40. szám alatti épület falán elhelyezett táblát a vértanuk családtagjai, a Csendőrség tagjai és a magyar állam kimagasló tisztviselői.<sup>12</sup>

A csendőrhősök emléktábláját a Hadtörténeti Intézet és Múzeum épületében leplezték le 1934-ben. A leleplezése a második csendőrnapi alkalmából került sor. A második csendőrnapi napot a testület vezetése a csendőrhősök emlékének szánta.<sup>13</sup>

A csendőrhősök emléktáblájának létrehozásával és a leleplező ünnepség előkészítésével kapcsolatos teendők ellátására a Csendőrség felügyelője a Csendőrség emlékbizottságát, személy szerint pedig romániai CZÓGLER Gusztáv tábornokot kérte fel. A bizottság, illetve a tábornok intencióinak legfőbb szervezője az egyik legtehetségesebb csendőrtiszt PINCZÉS Zoltán őrnagy volt.<sup>14</sup>

1934-ben a Magyar Királyi Csendőrségnél 17 tiszt és 506 altiszt hősi halottat tartottak nyilván, akik békében és háborúban áldozták életüket a szolgálati feladataik ellátása érdekében.<sup>15</sup>

A két méter hosszú és 160 cm magas fehér carrarai márvány domborművet BERÁN Lajos szobrászművész készítette el. Munkájáért –amelybe az anyagár is beletartozott- 5000 pengő honoráriumot kapott. A dombormű tölgyfa alatt fekvő halott csendőrt ábrázolt, kezében törött puskájával. Mellette térdelt imádkozó bajtársa. A dombormű alján „A HÁBORÚ ÉS BÉKE HŐSI HALOTTAINAK. A M. KIR. CSENDŐRSÉG” felirat volt olvasható. **II. sz. melléklet** A csendőrhősök emléktábláját a Hadimúzeum (jelenlegi elnevezése Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, HIM). II. emeleti folyosójának előcsarnokában a lépcsőfeljárattal melletti, jobb oldali falon helyezték el.<sup>16</sup>

A dombormű leleplezésén az államfő személyesen is részt vett. A domborműavató ünnepséget látványos rendezvénysorozat alkotta. Dél előtt 9 órakor a várbeli helyőrségi templomban dr. HAÁSZ István római katolikus tábori püspök misét celebrált. HOLLY Rezső előadóművész hegedűn szólószámot adott elő, BÁNKY Margit operaénekesnő pedig a Magyar Miatyánkot énekelte. A művészeket DALIBOR Ferenc a helyőrségi templom karnagya kísérte orgonán. Az istentiszteletet a Magyar Királyi Folyamőrség zenekara kísérte. Mibe közben dr. HAÁSZ István római katolikus tábori püspök mondott beszédet. **III. sz. melléklet**



09<sup>00</sup>-kor a böszörményi úti rendőrlaktanyából, a járőrvezetői tanfolyamok hallgatóiból alakított csendőr díszszázad indult el a Hadimúzeumba. A menethez az indulókat a díszszázadot kísérő 1. Honvéd Gyalogezred zenekara szolgáltatta.

Az ünnepséget a rádió is közvetítette. TURCSÁNYI István riporter kérésére AGGHÁZI Kamill ny. ezredes – a Hadimúzeum igazgatója – tájékoztatta a hallgatót a Hadimúzeum épületéről és a Csendőrségről. Az ismertető végére érkezett meg a díszszázad. Számos közéleti személyiség is részt vett az ünnepségen.

Az ünnepség díszvendége az államfő volt, aki 10.30-kor a Királyi Várpalotából az Üri utcán át, három gépkocsiból álló konvojval érkezett a Hadimúzeumhoz. Az államfő – mint a 9. gyalogezred tulajdonosa – ezredesi egyenruhában érkezett. A kormányzót vitéz SZINAY Béla tábornok a Csendőrség felügyelője és VOLONCS István alezredes a Csendőrség budapesti kerületparancsnoka fogadta. A csendőr díszszázad tisztelgése után az államfőnél vitéz AGGHÁZI Kamill ezredes a Hadimúzeum igazgatója jelentkezett. **IV. sz. melléklet**

Az államfő és kísérete elfoglalta helyét a Hadimúzeum II. emeletén a domborműavató szűkebb helyszínén. Az épületet az alkalomhoz illően fellebogózták és feldíszítették. A meghívott vendégek az épület II. emeleti jobb és bal szárnyán helyezkedtek el.<sup>17</sup> A rendezvényen számosan részt vettek a budapesti csendőrkerület nyugállományú csendőrei is, akiket a budapesti kerületparancsnokság az ünnepélyre meghívott. **V. sz. melléklet**

A domborműavatón beszédet vitéz SZINAY Béla tábornok a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője mondott. Beszéd közben vonták le a leplet a csendőrhősök emléktáblájáról. A beszédet hangszórók közvetítették a Hadimúzeum előtti tömeghez. A beszéd után a kegyeletkoszorút helyezték el a csendőrhősök emléktáblájánál.<sup>18</sup> **VI. és VII. sz. melléklet**

A koszorúzást követően vitéz AGGHÁZI Kamill ny. ezredes a Hadimúzeum igazgatója rövid beszéd formájában vette át a csendőrhősök emléktáblájánál a Hadimúzeum nevében.

Az ünnepség befejező aktusa gyanánt az épületből kilépő kormányzó előtt a csendőrdíszszázad díszmenetben vonult el az államfő előtt tisztelegve, vitéz BÁTKY József csö. őrgy. vezetésével. **VIII. sz. melléklet**

Az ünnepséget 13 óras kezdettel bajtársi ebéd követte, amelyen az ünnepségen részt vevő csendőrök vettek részt. A tisztek számára az országos tisztikaszínó dísztermében, az altisztek számára pedig a böszörményi úti csendőrlaktanyában terítették. A tisztikaszínóban vitéz SZINAY Béla tábornok Magyar Királyi Csendőrség felügyelője mondott ünnepi pohárköszöntőt.

A Magyar Filmiroda az ünnepélyt filmre vette, amelynek kivonatát filmszínházak híradóiban levetítették. A Magyar Rádió pedig egyenes adásban közvetítette az eseményt. A hang és a filmszalag egy-egy példányát átadták a csendőrmúzeumnak.<sup>19</sup>

A Magyar Királyi Csendőrség emlékbizottsága a csendőrhősök emléktáblájának avató ünnepsége kapcsán minden hősi halottnak egyéni emléklapot nyomtatott, amelyen a csendőrhősök emléktáblájának a motívuma volt látható, alatta pedig a hősi halott neve, rendfokozata és a hősi halál körülményeinek rövid leírása volt olvasható. Az egyéni emléklapokat azok az őrsök kapták meg, amelyek állományában a hősi halott csendőr szolgálatot teljesített. Amennyiben ez az elcsatolt területre esett azon őrs kapta meg az egyéni emléklapot, amelynek a működési területén a hősi halált halt csendőr született. Amennyiben pedig a hősi halott csendőr szülőföldje is a trianoni határokon kívülre került, a szolgálati helyéhez legközelebb eső határmenti csendőr őrs kapta meg az emléklapot. A testületnél rendeletben szabályozták, hogy az emléklapokat házi ünnepség keretén belül kell méltó körülmények között az őrs épületében elhelyezni és azokat minden évben a Csendőrségi napon megkoszorúzni. A csendőrnapi és a csendőrhősök emléktábla-avatási ünnepsége kapcsán vers is született, amelynek szavalása e következő évek csendőrnapi hősi koszorúzásainak visszatérő motívumává vált.<sup>20</sup>

A csendőrhősök emléktáblája – hasonlóan FERY Oszkár emléktáblájához és a csendőrszoborhoz – Magyarország szovjet megszállását követően eltűnt. Az intézmény, az épület, amelyen a csendőrhősök emléktábláját elhelyezték ma is áll és eredeti funkciója szerint működik.

Az ó-turai csendőr-síremléket a dualizmus időszakában hozták létre. Ó-Tura község határában katona szökevények a portyázó csendőrrjárórt megtámadták és agyonlőtték. A csendőröket Ó-Tura község temetőjében temették el. Sírjuk felett önkéntes adakozásból emlékoszlopot emeltek. A befolyt adományokból az emlékoszlop emelése után 50 forint megmaradt. Az összeget a honvédelmi miniszter 1888-ban az V. csendőrkerület gondozására bízta. A parancsnokság az összeget takarékpénztárba helyezte, és annak kamataiból tartotta karban a síremléket. Az I. Világháborút követő inflációval a pénzalap elértéktelenedett. Ó-Tura a történelmi Magyarország Nyitra vármegyéjének a területén feküdt, amely a trianoni békediktátum után Csehszlovákiához került. A Magyar Királyi Csendőrség kísérletet sem tett az ó-turai emlékmű gondozására, amely nyilvánvalóan reménytelen kísérlet lett volna, illetve minden bizonnyal az emlékmű lerombolását idézte volna elő. Az emlékmű további sorsa ismeretlen.<sup>21</sup>

#### Jegyzetek

<sup>1</sup> LIEBER Endre: *Budapest szobrai és emléktáblái*. Budapest, 1934, Budapest Székesfőváros, 342-344.p.

<sup>2</sup> A szoborbizottság elnöke: MÉSZÁROS János nyugalmazott tábornok, tagjai: ARADY István ezredes, BARÉNYI Ferenc alezredes, NEMESSZEGHY László ezredes, ORBÁNC László százados, SZABÓ Jenő százados, WACHSMANN Vilmos nya. alezredes voltak. Loc. cit.

<sup>3</sup> Loc. cit.

<sup>4</sup> A bíráló bizottság tagjai voltak: SZÁHLENDER Béla altábornagy, MÉSZÁROS János tábornok, VARGA László fővárosi műszaki főtanácsos, TÓTH István és RÓNA József szobrászművészek, valamint WACHSMANN Vilmos alezredes. Loc. cit. 343. p.

<sup>5</sup> Az avató ünnepségen részt vevő prominens személyek voltak: LUDWIG György gyalogsági tábornok a kormányzó képviselőjében, a Magyar királyi Honvédség főparancsnokának helyettese, SCITOVSZKY Béla belügyminiszter a kormány képviselőjében, Budapest székesfőváros képviselőjében pedig RIPKA Ferenc főpolgármester. Küldöttséggel képviseltette magát a Magyar Királyi Honvédség, a Magyar Királyi Vámórség, a Magyar Királyi Folyamórség, a Ludovika Akadémia, a Magyar Királyi Állami Rendőrség, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Fejér vármegyék, valamint Székesfehérvár városa, továbbá számos közelelti személy. Loc. cit. 343.p.

<sup>6</sup> A Csendőrség vértanúi FERY Oszkár altábornagy, BORHY Sándor és MENKINA János alezredek. A három csendőr tisztet a LENIN-fiúk az éj leple alatt a lakásukról hurcolták el és a Mozdony utcai Tanítóképzőbe szállították, melyet főhadiszállásként használtak. A három csendőrtisztet hajnalra halálra kínozták, majd holttestüket a Dunába dobták.

REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Cleveland, Ohio, USA, 1980. Árpád Könyvkiadó Vállalat, 160-161. p.

<sup>7</sup> LIEBER : op. cit. 343. p.

<sup>8</sup> Az államfő 1932. december. 30-án február 14-ét – a közbiztonsági szolgálat szervezéséről szóló 1881/III. tc. uralkodói szentesítésének napját – csendőrnappá nyilvánította 45022/1933. BM. körrendelet, Csendőrségi Közlöny, XVIII. évf. (1933) 3. sz.

<sup>9</sup> XXIX/1899.tc. A budapesti Magyar Királyi Csendőrség egy részének elhelyezése céljából létesítendő laktanya és lovarda építési költségeinek fedezéséről.

<sup>10</sup> A kínzásokat BONYHÁDI Tibor négy társával hajtotta végre. FERY Oszkár és társai eltűnése ügyében – egy halász bejelentése alapján indítottak nyomozás t–, aki július 22-én reggel nagy vértócsát fedezett fel a Bertalan utca és a Múzeum rakpart sarkán, és hajnalban és hajnalban erős csobbanásokat is hallott a kikötő felől. A nyomozást a Vörös Őrség elindította ugyan, azonban a hozzátartozók sürgetése ellenére, a Vörös Őrség parancsnoksága a nyomozást megszüntette. A Tanácsköztársaság felszámolása nyomán az újrászervezett Magyar Királyi Államrendőrség újra kezdte a nyomozást. 10 nap alatt el is fogták BONYHÁDI Tibort, aki mindent bevallott. A csendőrtiszteket a Mozdony utcai Tanítóképző Intézet pincéjében a csatorna csövére kötött kötéltre akasztották, majd rohamkésekkel halálra szurkálták őket, végül pedig zsákba rejtett, és súlyokkal nehezített holttestüket a Ferenc József híd mellett a Dunába dobták. A brutális gyilkosokat a bíróság halálra ítélte.

A Tanácsköztársaság alatt FERY Oszkárékkal együtt 27 csendőrt végeztek ki. Ez azonban nem pontos adat, mivel az elcsatolt területekről nem lehetett helytálló információkat beszerezni, nem szerepeltek a felmérésben azok a csendőrök, akik nem azonnal, hanem súlyos bántalmazások következtében haltak meg, továbbá nem sikerült kideríteni a Vörös Hadseregben kivégzettek számát sem. VÁRY Albert : *A vörös uralom áldozatai Magyarországon*. Vác, s.a., Váci Országos Fegyintézet

<sup>11</sup> LIEBER: op. cit. 465.p.

<sup>12</sup> A Csendőrség nagy napja. Lelepleztük a csendőrhősök emlékét. Csendőrnapp: 1934. *Csendőrségi Lapok*, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 97-105. p.

<sup>13</sup> Loc. cit.

<sup>14</sup> Loc. cit.

<sup>15</sup> Loc. cit.

<sup>16</sup> Loc. cit.

<sup>17</sup> Az illusztris vendégek közé tartozott dr. LAZÁR Andor igazságügyminiszter, a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokának képviselőjében VOGT Valdemár gyalogsági tábornok, RÖDER Vilmos gyalogsági tábornok a Magyar Királyi Honvéd Vezérkarának főnöke, vitéz NÁNÁSSY-MEGAY Ernő altábornagy a budapesti honvéd vegyesdandár parancsnoka, NACK Emil tábornok a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium katonai közigazgatási csoportfőnöke, STOJAKOVICS Döme tábornok a Honvédelmi Minisztérium elnökségének főnöke, dr. HAÁSZ István és SOLTÉSZ Elemér tábori püspökök, dr. PERCZEL Miklós belügyminiszteri főtanácsos, dr. SZEMERJAY-KOVÁCS Dénes miniszteri tanácsos, dr. FERENCZY Tibor budapesti és dr. ÉLIÁSSY Sándor vidéki rendőrfőkapitány, dr. TÖRÖK János budapesti rendőr őrszemélyzet főparancsnoka, körpényesi KONTZ Sándor nyá. altbgy. és SZÁHLENDER Béla nyá. altbgy. a Magyar Királyi Csendőrség korábbi felügyelői, valamint lórántházi LÓRÁNT Dénes, BARISS Árpád, SZÓKE Béla, VRÁBLIK Máttyás és FISCHER József nyá. tábornokok. Loc. cit. 100-101. p.

<sup>18</sup> Az első koszorút a kormányzó nevében KOÓS Miklós alezredes első szárnysegéd helyezte el, a szalagján „Magyarország kormányzója” felirattal. A második koszorút a belügyminiszter nevében dr. PERCZEL Miklós miniszteri főtanácsos helyezte el, a szalagon pedig „A háború és béke hősi halott csendőreinek kegyelettel-a belügyminiszter” felirat volt olvasható. A harmadik koszorút a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokának képviselőjében VOGT Valdemár gy. tábornok helyezte el, a szalagon „A Csendőrség hőseinek – a m. kir. honvédség” felirattal. Negyedikként dr. FERENCZY Tibor főkapitány helyezte el koszorúját. „A m. kir. Csendőrség vértanúinak kegyelettel – a m. kir. rendőrség” szöveggel. Végül lovag rományai CZÓGLER Gusztáv tábornok helyezte el a Magyar Királyi Csendőrség babérkoszorúját, szalagján „A háború és béke hősi halottainak – a m. kir. Csendőrség” felirat volt olvasható. Loc. cit. 103. p.

<sup>19</sup> Loc. cit. 104. p.

<sup>20</sup> „Csendőrnapi

Fonjunk györgy koszorút arany levelekből,  
Becsületővezet dicső, szép tettekből,  
Mert e nappal, mint az eszmének szentelünk,  
Múltat, jelent, jövőt együtt ünnepelünk.

Örök márványemlék a ma: „Csendőr napja!”  
Drága koszorúnkat ez az emlék kapja.  
Ez a koszorú él, mert levele, gyöngye,  
Honunkat sirató szívünk – lelkünk könnye!

Él a koszorú, mert a múltról regél,  
Nagy elődeinkről, nagy tetteket beszél  
Vérrel van bevésve mindegyik levelén,  
Hogyan éltek – haltak becsület mezején!

Hogyan éltek hűséggel a magyar hazába,  
Mikor aranykaláz hullott a kaszába!  
Hogyan haltak vitézül, mikor jött a romlás,  
Hősi magasságból gyászos porbahullás.

Félszázada múlt maj’, hogy élünk és halunk, -  
Vérrögös utunkon elszántan haladunk.  
A sorskalapács ver, de így lesz az acél!...  
Keményebbek leszünk, s még biztosabb a cél!

A sorskalapács ver! De szilárd a hitünk,  
Hogy eljön az idő, mikor visszautunk!  
Nagymagyarországon derül már az égbolt  
S újra úgy lesz, ahogy ezer éven át volt.

HIERONYIMI Lajos  
őrnagy”

Loc. cit. 105. p.

<sup>21</sup> A Magyar Királyi Csendőrség támogatására 12 alapítványt, illetve alapot hoztak létre. Közülük az egyik volt az Ó-Turai csendőr síremlék fönntartására szolgáló pénzalap. A Csendőrség érdekében működtetett alapítvány, illetve alap volt még:

- „**BRÜNDL Károly ezredes alapítványa**”, melyet az ezredes özvegye Grácban 1889-ben alapított horvát-szlavónországi Csendőrség legénységi állományába tartozók segítése érdekében.

- „**Dombrádi NAGY Gyula csendőr ezredes alapítványa**”, melyet dombrádi NAGY Gyula csendőr százados 1896-ban, 6000 korona tőkével alapított, azzal a céllal, hogy a legkiválóbb csendőr járásőrmesterek és őrsparancsnokok évente jutalmazhatóak legyenek. 1907-ben az alapító a törzstőkét 9000 koronája mellett és alapítványt módosította oly módon, hogy – a törzstőke kamatát kilenc egyenlő részre osztva – minden csendőrkerületnél évente szeptember 12-én a legkiválóbb járásőrmester vagy őrsparancsnok kapja azt meg szolgálati tevékenysége elismeréseként. A Magyar Királyi Csendőrséget ugyanis az 1903/VII.tc-vel átszervezték a csendőrkerületek számát 6-ról 9-re

emelték. A korona elértektelenedéséig minden csendőrkerületben egy-egy fő 45 aranykorona jutalmat kapott, az infláció nyomán az alap vagyona 94 fillerre zsugorodott.

- „Ferenc József Csendőrségi alapítvány” a személyi állomány adakozásából 21.000 korona törzstőkével rendelkezett, amelyet 4%-os kamatozású koronajáradék-kötvénybe fektettek. Az alapot a testület felügyelője kezelte. Az uralkodó 1910-ben Bad-Ischlben hozzájárult ahhoz, hogy az alap a nevét viselje. Az alap célja az volt, hogy a csendőr legénység azon tagjait segítse, akik sérüléseiket vagy betegségeiket kimagasló szolgálati, vagy egyéb bátor cselekedet kapcsán kapták és üdülésre szorultak. Ennek hiányában az üdülésre szoruló lábadozók között osztották el az éves kamatokat. Az infláció nyomán az alap törzstőkéje 1 P. és 1 f. volt.

- „BERNFELD Mór alapítvány” A Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Csendőrség számára. BERNFELD Mór budapesti nagyiparos a Honvédség és a Csendőrség szállítója 1901-ben 356.700 korona törzstőkéjű alapítványt hozott létre, amelyből 314.800 korona kamataiért a Honvédség, 41.900 korona kamatait pedig a Csendőrség részére kellett felhasználni. Az alapítvány vagyonát koronajáradék kötvénybe fektették. A kamatokat azon honvéd és csendőr özvegyek illetve árvák között kellett felosztani, akik az államtól nyugdíjat, illetve segélyt nem kaptak. A támogatás mindaddig járt amíg az özvegyek újra férjhez nem mentek, illetve az árvák fel nem nőttek. Fiúk esetében 20. életévük, lányok esetében 22. életévük végéig illetve, ha hamarabb férjhez mentek az esküvő napjáig. A segély összege özvegyek esetében évi 400 koronánál, árvák esetében pedig 200 koronánál nem lehetett kevesebb. Az infláció nyomán az alapítvány vagyona 5 P. 50 f.-re zsugorodott.

- „A Császári és Királyi 12. Hadtest tábori csendőrlegénységének az alapítványa” Az alapítványt az adakozó tábori csendőrök hozták létre a testületi tagok özvegyeinek, árvaiknak és a rokkant csendőrök támogatása céljából. Az alapító okiratot 1918-ban hozták létre, melyet KORODÁN János cső. őrm., FODOR Sándor cső. tőrm. és BÁTHORI János cső. járásörmester írták alá. Az alapítvány vagyona 9190 korona volt. Az alapítók az alapítvány felügyeletére a honvédelmi minisztert, a kuratórium elnöki teendőire pedig a Magyar Királyi Csendőrség felügyelőjét kérték fel. Az alapító okiratban foglaltak szerint a kamatokat első ízben 1919 decemberében kellett volna felhasználni. Sajnálatos módon az alapítvány nem tudott működni, mivel az infláció nyomán a vagyon 1 P. 1 f.-re csökkent. Az alapítvány működőképessége esetén IV. Károly koronázása napján a kamatokat a csendőrkerületek között azonos összeggel elosztva évente kerületenként egy főt kellett volna segélyben részesíteni a rokkant, vagy nyugellátásban nem részesülő és ellátásra szoruló csendőrök, illetve a kereséktelen csendőrözvegyek, árvák köréből.

- „TÖRÖK Ferenc Alapítvány” A Magyar Királyi Csendőrség legénységének jutalmazására és segélyezésére. Az 1887-ben alapított „Magyar Királyi Csendőrségi Zsebkönyv” szerkesztőbizottsága a Zsebkönyv tiszta jövedelmét minden évben átadta a honvédelmi miniszternek jutalmazási alap létrehozása céljából. A miniszterek pedig azokat az összegeket elkülönített bankszámlára helyezték el. 1897-re a számlán a kamatokkal együtt 16.700 forint (33.400 korona) összeg volt. Ehhez fektették le az alapítvány alapító okiratát. Az alapítványt pedig a Magyar Királyi Csendőrség első felügyelőjéről TÖRÖK Ferenc altábornagyról nevezték el. Az alapítvány célja az volt, hogy kiváló szolgálatot ellátó csendőröket – mai fogalmaink szerint az év rendőre – pénzjutalomban részesíthető legyen, illetve a szolgálattal összefüggésben megrokkant csendőrök segélyben részesülhessenek. 100 koronánál nagyobb és 30 koronánál kisebb összegű segély illetve jutalom nem volt kifizethető. A jutalmakat és a segélyeket az uralkodó születésnapján osztották ki. Az infláció nyomán az alapítvány vagyona 12 P.-re olvadt.

- „A Magyar Királyi Csendőrség Tanulmányi Segély Alapítványa” A Csendőrség személyi állománya körében a testület vezetése gyűjtést szervezett csendőrségi internátus létrehozása érdekében. Az internátusban a távoli, kies helyeken szolgálatot teljesítő csendőrök gyermekeit szeretnék volna elhelyezni, hogy a színvonalas képzésüket elősegítsék. Azonban az összegyűlt 47.300 korona nem volt elég egy internátus létrehozására. Ezért a Csendőrség felügyelője – a későbbiek során mártírhalált halt – FERY Oszkár altábornagy módosította az eredeti célkitűzést és az adományokból keletkezett tőkével a „Magyar Királyi Csendőrség Tanulmányi Segély Alapítványt” hozta létre. Az alapítvány a törzstőke kamataiból a személyi állomány azon gyermekeinek az iskoláztatását támogatta, akik a szülői háztól messze folytatták tanulmányaikat és a szülők számára nehézséget okozott a tanuló gyermek támogatása. Ezen alapítvány tőkéje is elenyészett az inflációval, azonban újabb gyűjtések nyomán 1932-re már 20.917 P. törzstőkével rendelkezett.

- „A PANAJOTT Sándor alapítvány” A Magyar Királyi Csendőrség rokkant tagjainak és családtagjainak segélyezésére volt hivatott. Az 1887-ben alapított „Magyar Királyi Csendőrségi Zsebkönyv” szerkesztőbizottsága által kiadott „Híven Becsülettel Vitézül” kiadványsorozat 1887-től 1897-ig publikált példányaiból befolyó tiszta jövedelem alkotta az alapítvány 21.371 korona értékű törzstőkéjét. A törzstőke kamatait használták fel segélyezésre. A segélyeket – 1907-től – minden évben Ferenc József születésnapján (augusztus 18-án) osztották ki. A segélyek összege 60 koronánál kevesebb és 200 koronánál több nem lehetett. Az alapítvány vagyonát az infláció felemésztette, azonban 1934-re újabb adományok következtében az alapítványi vagyon 612 P. volt.

- „LATCZKÓ László alapítvány” Az 1912.02.26-án elhat LATCZKÓ László budapesti lakos alapította a végrendeletében 22.000 korona törzstőkével a Csendőrség és a Honvédség tagjai gyógyüdültetésének támogatása céljából. Az alapító végakarata szerint az alapítvány vagyonát Koronajáradék-kötvény formájában a „Hazai Bank Részvénytársaságnál” letétként helyezték el, amely a haszonélvező NAGY Erzsébet halála után juthatott a Csendőrséghez. Az infláció azonban hamarabb semmisítette meg az alapítvány vagyonát mintsem ahhoz a testület hozzájuthatott volna.

- „Jelvénypótdíj-alap” A jelvényes kitüntetésben részesített csendőrök pótlékban részesítését volt hivatott szolgálni. Az uralkodó 1885. április 25-én elrendelte, hogy a közös hadügyminiszter által kezelt és a csendőrök pótdíjának a fedezésére hivatott KEMPEN-alapot fel kell osztani és a Magyar Királyi Csendőrségre eső 39.700 forintnyi összegből csendőrségi jelvénypótdíj-alapot kell létrehozni. Az Arany Érdemkereszt után napi 32 krajcárt, a II. osztályú Ezüst Vitézségi Érem vagy a Koronás Ezüst Érdemkereszt után napi 16 krajcárt, az Ezüst érdemkereszt után pedig napi 10 krajcárt fizettek. Az alapítványt a honvédelmi miniszter kezelte. Az infláció az alapítvány vagyonát elolvasztotta. 1934-ben az alapítvány vagyona 17 P. volt. Ebből fakadóan 1919-től – az infláció kezdetétől – a jelvényes kitüntetésben részesültek nem kaptak jelvénypótdíjat.

- „A csendőrségi jutalmazási alap” Osztrák eredetű. 1857-ben a Császári Csendőrség tőmegalapjának főlőlségéből létrehozott „csendőrségi jutalmazási alapot” az uralkodó 1885-ben feloszlatta és a magyar Csendőrségre eső 11.945 forint összegű részből „csendőrségi jutalmazási alapot” létesített. Az alap törzstőkéjének kamataiból fedezték a legkiválóbb szolgálati tevékenységet ellátó csendőrök évenkénti jutalmazását. A jutalom összege 10 forintnál kevesebb és 30 forintnál több nem lehetett. A jutalmakat minden évben az uralkodó születésnapján osztották ki. Az alapot a honvédelmi miniszter kezelte, aki a csendőrség javaslata nyomán intézkedett a jutalmazásról. Az alap vagyona az infláció következtében megsemmisült. A csendőrségi gazdasági hivatalok a bevételeiket azonban továbbra is befizették az alapba. A befizetések és az adományok nyomán az alapítvány törzstőkéje 1932-re 1533 pengőre emelkedett.

Összességében a Magyar Királyi Csendőrség javára létesített alapítványok és alapok törzstőkéje meghaladta a félmillió koronát, amely azonban az I. világháborút követő infláció következtében megsemmisült.

*Csendőrségi lapok, XXII. évf. (1932) 4.sz., 105-111 p.*

### Mellékletek jegyzéke:

<i>I. sz. melléklet</i>	
Csendőrszobor 1928. V. 10. ....	104
<i>II. sz. melléklet</i>	
A Hadimúzeumban leleplezett csendőrhősök emléktábla .....	105
<i>III. sz. melléklet</i>	
Ünnepélyes csendőrnapi istentisztelet a várbeli helyőrség templomban .....	105
<i>IV. sz. melléklet</i>	
A kormányzó a Hadimúzeum előtt fogadja a csendőr díszszázad tisztelését a csendőrhősök emléktábla leleplezését megelőzően .....	106
<i>V. sz. melléklet</i>	
Az államfő koszorújának elhelyezése a csendőrhősök emléktáblánál .....	106
<i>VI. sz. melléklet</i>	
A csendőrhősök emléktáblája leleplezésének belső színhelye .....	107

A megkoszorúzott emléktábla ..... 108

A csendőrhősök emléktábla a leleplező ünnepség végén a csendőrszázad elvonulása a kormányzó előtt ..... 109

*I. sz. melléklet*

Csendőrszobor 1928. V. 10.



*Forrás: LEIBER Endre: Budapest szobrai és emléktáblái. Budapest, 1934, Budapest székesfőváros, 342. p.*

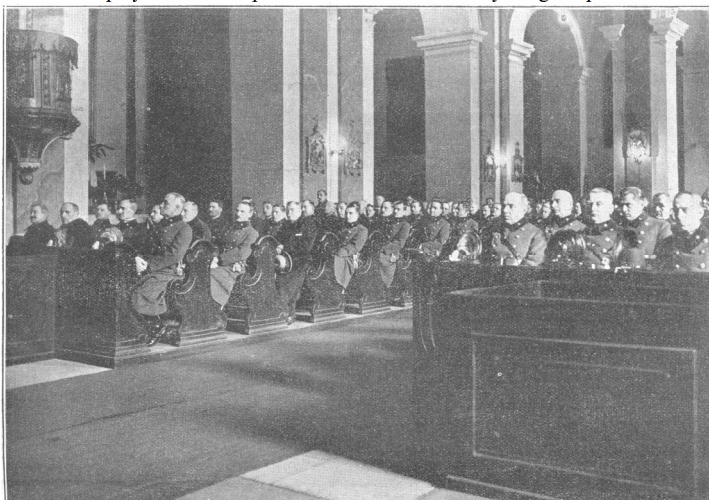
A Hadimúzeumban leplezett csendőrhősök emléktábla



*Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 101. p.*

III. sz. melléklet

Ünnepélyes csendőrnapi istentisztelet a várbeli helyőrség templomban



*Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 105. p.*



A kormányzó a Hadimúzeum előtt fogadja a csendőr díszszázad tisztelgését a csendőrhősök emléktábla leleplezését megelőzően



*Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 111. p.*

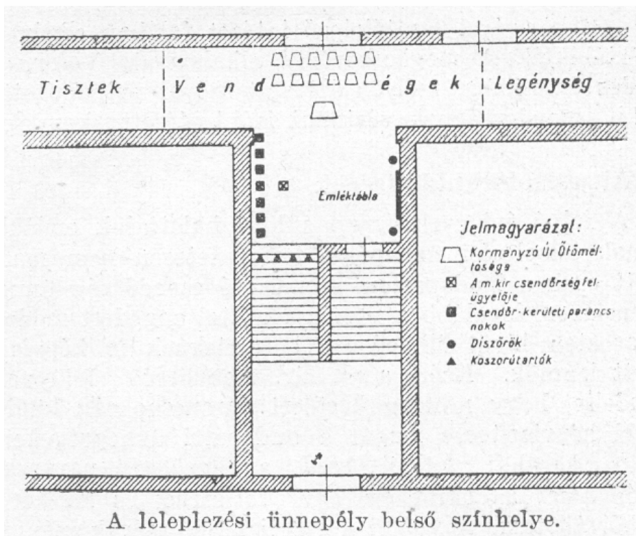
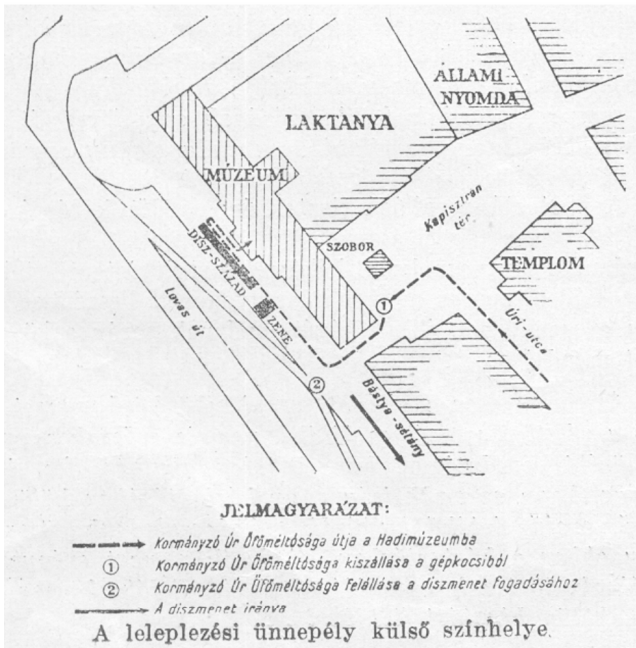
*V. sz. melléklet*

Az államfő koszorújának elhelyezése a csendőrhősök emléktáblánál



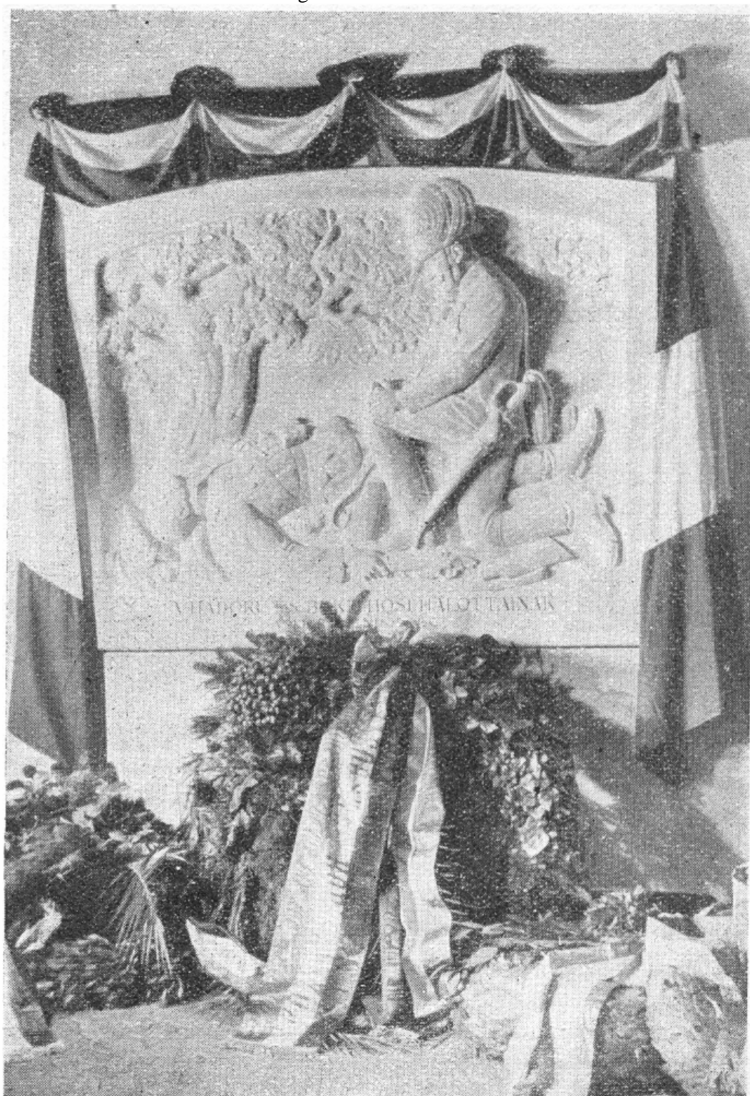
*Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 113. p.*

A csendőrhősök emléktáblája leleplezésének színhelye



Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 100. p.

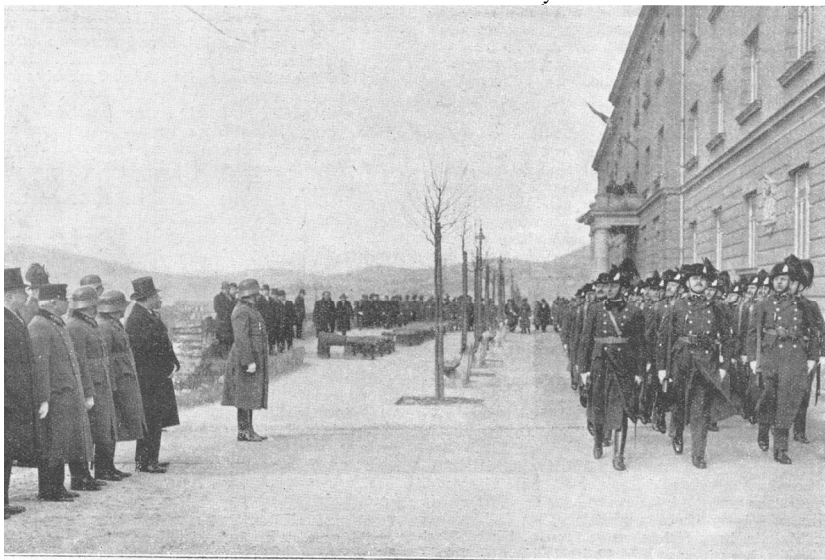
A megkoszorúzott emléktábla



*A csendőrnapi Budapesten: A megkoszorúzott emléktábla.*

*Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 117. p.*

A csendőrhősök emléktábla a leleplező ünnepség végén  
a csendőrszázad elvonulása a kormányzó előtt



A csendőrnay Budapesten: Díszmenet.

*Forrás: Csendőrségi Lapok, XXIV. évf. (1934) 4. sz. 115. p.*

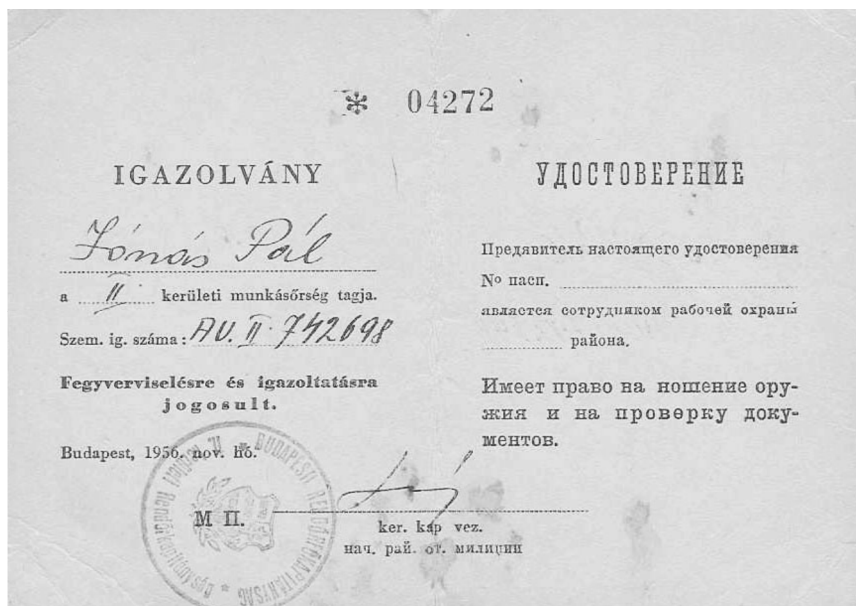
### **SIMON F. Nándor** **Egy „munkásőr”-igazolvány 1956 novemberéből**

A most bemutatott rózsaszínű, kettéhajtott kartonra nyomtatott, magyar és orosz nyelvű igazolvány tanúsítja, hogy a tulajdonosa a II. kerületi munkásőrség tagja. Az okmányt a kerületi rendőrkapitányság vezetője, a nyomtatott keltezés szerint, 1956 novemberében adta ki. Hasonló igazolványokat nemcsak a fővárosban, hanem vidéki városokban is adtak ki.

Az érdekessége, hogy ekkoriban még nem is létezett a Munkásőrség.

Ezeket az igazolványokat a gyárak, üzemek őrzésére, nem egy esetben még november 4-e előtt, a munkásokból verbuválódott őrségek részére adták ki, de ilyen igazolványokkal látták el az első napokban a karhatalmistákat is.

Szóval, valójában nem ez az első munkásőr-igazolvány, azok csak a következő év elején jelentek meg és sem formájukban, sem pedig tartalmukban nem egyeztek az itt látható igazolvánnyal.



„Munkásőr”-igazolvány 1956 novemberéből

### PARÁDI József Rendőrségi jelvények

Tudományos társaságunk tagja ZEIDLER Sándor több évtizedes gyűjtői multtal rendelkezik. Rendkívül gazdag gyűjteménnyel rendelkezik a magyar rendvédelmi testületek kitüntetései, jelvényei, ékítményei témakörben. E számunkban a szombathelyi titkos rendőr, a Magyar Királyi Államrendőrség orvosi, a Budapesti Magyar Királyi Államrendőrség tisztviselője, Rendőri Sajtó, Detektív és Nyomozó jelvények képeit mutatjuk be lapunk hasábjain.

A bemutatott jelvények közös vonzata, hogy napjainkban feltehetően csupán néhány, esetleg az egyetlen példány található tagtársunk gyűjteményében. A bemutatott jelvények közös vonzata az is, hogy nincsenek konkrét információink a rendszeresítésükről, az esetleges bevonásukról, viselésük rendjének szabályozásáról, továbbá hiányoznak az információk abban a tekintetben is, hogy a jelvények a viselőiket milyen jogosultságokkal és kötelezettségekkel ruházták fel.

A jelvényekről az alábbiakat ismerjük jelenleg.

A „Titkos rendőr” jelvényt valószínűleg Szombathely város önkormányzati rendőrségének titkos rendőr tagjai viselhették minden bizonnyal a XIX. vége felé.

A „Magyar Királyi Államrendőrség orvos” jelvény nyilvánvalóan 1919 és 1931 közötti időből származik, mivel az 5074/1919-es miniszterelnöki rendelet-

tel államosították az önkormányzati rendőrségeket Magyar Királyi Államrendőrség elnevezéssel. 1931-től pedig a testület elnevezése Magyar Királyi Rendőrségre változott. A rendőrség munkájához szükséges hatósági orvosi teendőket pedig – külön szerződésben felkért – orvosok végezték.

A „*Budapesti Magyar Királyi Államrendőrség szolgálattevő tisztviselője*” jelvény esetében két korszak valószínűsíthető. A dualizmus időszakából is származhatott a jelvény. Óbuda, Buda és Pest egyesítésével a város rendőrsége 1872-től ideiglenesen, majd 1881-től véglegesen állami rendőrség, bár a fővárosi rendőrségnek a jelvényen szereplő elnevezése nem a korabeli szokványos elnevezés. A szolgálattevő tisztviselő elnevezés is bizonyos mértékig a dualizmus korára utal, mivel a korábbi rendőrtiszteket ebben az időben rendőrtisztviselőknak hívták és a jogállásuk is tisztviselői volt. Ugyanezen okok miatt származhat a jelvény az 1919-1931 közötti időszakból is. A rendőrtisztek jogállásában ugyanis nem következett be változás. A Magyar Királyi Államrendőrség elnevezését pedig a magyar rendőrség 1919 és 1931 között az egész országban kötelezően használta. Az államosított magyar rendőrségen belül az egyes városok rendőrségei megkülönböztetésének bevett formája volt az írásbeli érintkezések alkalmával is a városnév feltüntetése a szervezet nevének társaságában.

A „*Rendőri sajtó*” feliratú jelvények közül az ovális alakú minden kétséget kizárva a két világháború közötti Magyar Királyság államosított rendőrségének idejéből származik. Ebben az időszakban hoztak létre ugyanis rendőrségi sajtó irodákat. A sajtóiroda javaslatára pedig a főkapitány az újságírók egy részének jelvényt adományozott. E jelvénnel rendelkezőket a bűntények színhelyére beengedték bizonyos korlátok között, illetve érdeklődésüket a rendőrség munkatársai – szintén bizonyos korlátok között – kielégítették. A jelvény birtokosai rendvédelmi tartalmú cikkek elkészítése tekintetében óriási előnnyel rendelkeztek a jelvény nélküli hiralapíró kollégáikkal szemben. A korabeli rendőri vezetés a sajtó jelvényt elsősorban azoknak juttata, akiknek az írásai találkozott a rendőri vezetés egyetértésével. A kör alakú sajtó jelvény 1945–1946 körül volt használatban, szintén azonos okból kifolyólag.

A „*Detektív. Magyar Királyi Rendőrség*” jelvény nyilvánvalóan 1931 és 1945 közötti időből származik. Ebben az időszakban volt ugyanis a magyar rendőrség neve Magyar Királyi Rendőrség. A rendőrségen belül pedig külön testületet alkottak a nyomozók – korabeli szóhasználattal detektívek – akik számára egyenruha viselése tilos volt. Hatósági közeg mivoltukat jelvénnel igazolták.

A „*Detektív. Magyar Rendőrség*” jelvény ugyanazt a célt szolgálhatta, mint a „*Detektív. Magyar Királyi Rendőrség*” feliratú elődje, de egy későbbi korban. A jelvény származási időszaka feltehetően 1945 és 1946 februárja közötti lehet a magyar rendőrség elnevezéseit és címerhasználatát figyelembe véve.

A „*Nyomozó. Magyar Államrendőrség*” jelvény az előzőek utódjaként 1947-ben a BÜM. Rendszerezte a II/B polgári ruhás állománycsoport ré-

*Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis) XVII. évf. (2008) 29-30. sz. szére.* E jelvény használatát dr. Zöld Sándor belügyminiszter a 2.720/1950/-XI.1/BM. számú rendelettel megszüntette.

A jelvények viselőit valószínűleg hatósági jogkörök is megilették, hiszen valamennyi jelvény részét képezi annak a hatalomnak a jelképe, amelynek a nevében tevékenységét kifejtette. Az állami rendőrségek esetében az állam címerét, az önkormányzati rendőrség tekintetében pedig a település címerét tartalmazza a jelvény.

A lap szerkesztősége ez úton is köszönetét fejezi ki ZEIDLER Sándor tagtársunknak azért, hogy gazdag gyűjteménye értékes darabjainak másolatát lapunk rendelkezésére bocsátotta.



Szombathelyi titkos rendőr jelvénye XIX. sz. vége (balra);  
M. Kir. Államrendőrségi orvos jelvénye (jobbra)



a Budapesti M. Kir. Államrendőrség szolgálattevő tisztviselőjének jelvénye (jobbra)

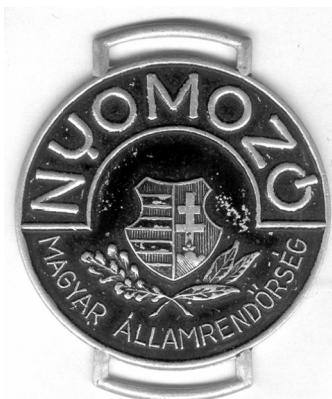




M. Kir. Rendőrség sajtójelvényei; balra 1945 előtről, jobbra 1945–1946 körülről



M. Kir. Rendőrség detektívjelvénye 1931 után (balra);  
Magyar Rendőrség detektívjelvénye 1945 után (jobbra)



Magyar Államrendőrség nyomozójelvény 1947-1950 között



## Értesítés

Tagtársunkat dr. FÓRIZS Sándor prof. nyá. hór. ezredest egy rendvédelem-történeti relikviákat gyűjtő németországi lelkész kereste meg azzal, hogy cserélni szeretne. Levelét és a mellékelt fotókat ezúton közöljük.

Wolfgang G. Krieger  
Haus Auerhahn  
Kolberger Str. 7  
D 25548 Kellinghusen  
Tel. 0 48 22 - 36 43 41  
Fax : 42

Kellinghusen, 18.1.07

Polizei-Hochschule Ungarn  
- Herrn Dr. Sándor Főrizs, Oberst -  
Farkasvölgyi útca 12  
H 1121 Budapest  
Ungarn

Sehr geehrter Herr Dr. Főrizs ,  
hier die Bilder der beiden ungarischen Polizei-Blankwaffen,  
die ich abgeben kann.

Auf den Photos links

der ungarische Schutzmannssäbel ,Messinggefäß u. -garnitur,  
(Abb.Nr. 99 in: "A Magyar Rendvédelem Története  
Budapester Hersteller-Stempel,  
fehlendes Ortblech wird derzeit ergänzt.

auf dem Photo rechts

der ungarische Gendarmesäbel ,ohne Scheide,  
Eisengefäß u. -garnitur,  
(Abb. wie oben) - datiert 1936 mit Hersteller-Stempel  
aus Szeged.

Abgabe im Tausche gegen

eine Pistole Frommer Mod. 1910, Cal. 7.65mm  
und eine Pistole Roth-Steyr 9mm *Mod. 1907*

wie ich Ihnen den Tausch bereits in Deutschland vorgeschlagen  
habe. Ich kann die beiden Säbel auch zur Ansicht nach  
Budapest schicken, falls gewünscht.

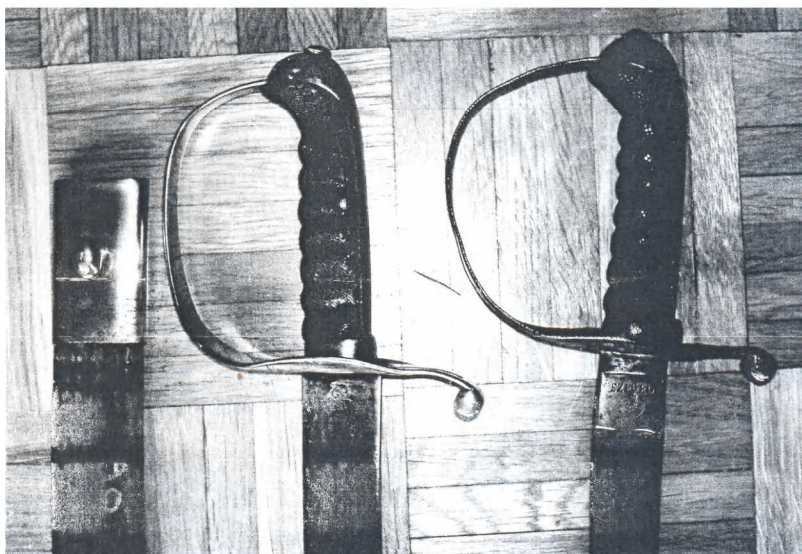
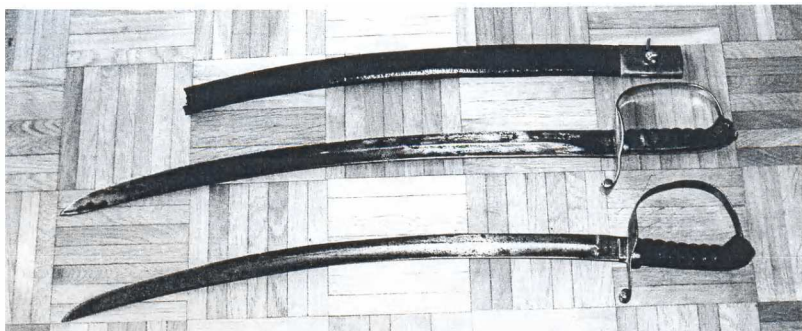
Ich bitte um baldige Entscheidung.

Mit freundlichem Gruß,

Ihr *W. Krieger*

(Die entspr. dt. Waffenerwerbsgenehmigung liegt vor.)

*(Denken Sie auch an das Polizei-Koppelschloß,  
das Sie mir schicken wollten?  
Die Photos mit Herrn Kottke Kottke sind  
angekommen? )*





Felhívás  
A személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlására

*Tisztelt reményeik szerinti Donátorunk!*

A személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti közcélú felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény lehetővé teszi, hogy az adózó a befizetett személyi jövedelemadójának *egy százalékát* a törvény 4.§(1) bekezdés b) pontjában meghatározott *társadalmi szervezetek részére felajánlja*. Ezen szervezetek közé tartozik a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság (SZBMRTT) is. Az így befolyt összeget kizárólag a tudományos munka ösztönzésére kívánjuk felhasználni.

Tudományos Társaságunk nemzeti rendvédelmünk történetének feltárását és közkinccsétételét tekinti hivatásának. Két periodikát szerkesztünk. A *Rendvédelem-történeti Füzetekben (Acta Historiae Preasidii Ordinis)* HU ISSN 1216-6774 a diszciplína legújabb kutatási eredményeit – a tudományos közlés igényeinek megfelelően – bemutató tanulmányokat közlünk. A *Rendvédelem-történeti Hírlevélben (Nuntiones Historiae Preasidii Ordinis)* ISSN 1785-3257 a szakterület gondozásával kapcsolatos operatív információkat tesszük közzé.

Tudományos Társaságunk az egyetlen intézmény Magyarországon, amely nemzeti rendvédelmünk történetének tudományos művelésével foglalkozik. A kelet-európai gyakorlatnak megfelelően állami támogatásban nem részesülünk, ellentétben Nyugat-Európával, ahol e területet az állam támogatja szak-közügyűjtemények és intézetek fenntartásával. Ezen intézményhálózatra támaszkodva számos társadalmi szervezet foglalkozik Nyugat-Európa országainak rendvédelem-történetével. A volt Varsói Szerződés tagállamai közül egyedül Magyarországon jött létre társadalmi szerveződés a nemzeti rendvédelem-történet gondozására.

Sanyarú pénzügyi lehetőségeinkkel dacolva feltártuk és több kiadásban publikáltuk a nemzeti rendvédelem-történetünket komplexen bemutató könyvet „*A magyar rendvédelem története*” címmel. Tudományos Társaságunk elsőként dolgozta fel ezt a témakört. „*A magyar rendvédelmi szervezetek története*” címmel könyvsorozatot indítottunk. Tudományos Társaságunk tagjainak szerzőségével mintegy 30 monográfia és csaknem 1000 tanulmány publikálása valósult meg.

A magyar felsőoktatásban egyre több egyetemen és főiskolán válik a tantárgyprogram részévé a magyar rendvédelem története.

Évente egy nemzetközi és három magyar tudományos konferenciát szervezünk, ahol a szakterületet művelők ismertetik kutatási eredményeiket.

Ezúton fordulok mindenkire – aki elkötelezettséget érez a magyar rendvédelem-történet iránt, a témakört kutatja, oktatja, tárgyi emlékeit gyűjti vagy „csupán” érdeklődik nemzeti múltunk e szelete iránt –, hogy természetbeni és pénzbeli juttatásokkal egyaránt támogassa a Tudományos Társaságunk tevékenységét. Társaságunk pénzügyi támogatása adományok és a személyi jöve-

deleladó 1%-nak felajánlásával valósítható meg. A számlát vezető bankfiók neve, címe: HVB Bank Zrt. H-10 UNICREDIT BANK HUNGARY ZRt. (1036 Budapest, Bécsi út 136.)

bankszámlaszám: 10918001 – 00000022 – 69100002 (IBAN COD: HU – 51 – 10918001 – 00000022 – 69100002; BANK SWIFT COD: BACXHUHB)

Számítunk minden szimpatizánsunk adója 1%-ára. Ez nem okoz a támogató számára anyagi terhet, ugyanakkor azonban nemzeti rendvédelem-történetünk művelésében nélkülözhetetlen segítséget nyújt.

Az adózó – levelemhez mellékelt – rendelkező-nyilatkozatát postai szabványborítékban elhelyezve és lezárva, az évi jövedelemadó-bevalláshoz csatolva küldheti meg az APEH részére. Azon adózók, akiknek az adóbevallását a munkáltató teljesíti, a zárt borítékot a személyi jövedelemadó-bevallási határidőig a munkáltatóiknak adják át.

Az SZBMRTT elnöksége nevében céljaink megvalósításához nyújtott támogatását megköszönöm.

*Dr. Parádi József*  
*a társaság elnök*

-----✂-----

### RENDELKEZŐ NYILATKOZAT

A BEFIZETETT ADÓ EGY SZÁZALÉKÁRÓL

*A kedvezményezett adószáma:*

1	9	6	6	2	3	0	5
---	---	---	---	---	---	---	---

1
---

4	3
---	---

**A kedvezményezett neve:**

**Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság**

Ezt a nyilatkozatot csak akkor töltse ki, ha valamely társadalmi szervezet, alapítvány vagy külön nevesített intézmény, elkülönített alap javára rendelkezik.

**A nyilatkozatot tegye egy olyan postai szabványméretű borítékba, amely e lap méretét csak annyiban haladja meg, hogy abba a nyilatkozat elhelyezhető legyen.**

**FONTOS !**

**A rendelkezése csak akkor érvényes és teljesíthető, ha a nyilatkozaton a kedvezményezett adószámát, a borítékon pedig az **ÖN NEVÉT, LAKCÍMÉT ÉS AZ ADÓAZONOSÍTÓ JELET pontosan tünteti fel.****

## RENDEVELEM-TÖRTÉNETI TUDOMÁNYOS KONFERENCIÁRA JELENTKEZÉSI FELHÍVÁS

A rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozat rendezvényeit 1990-től szervezi a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. A konferenciasorozat nemzetközi rendezvénné fejlődött. A konferenciasorozat előadásai a lektori bírálatok figyelembevételével jelennek meg a *Rendvédelem-történeti Füzetekben* HU ISSN 1216-6774.

**A konferenciákat minden évben őszi tervezzük.** A megrendezésre Budapesten kerül sor. A rendezvények azonban többnyire három naposak. A harmadik nap általában fakultatív program, amelynek tartalma a konferenciához kapcsolódó magyar közgyűjtemény megtekintése. A konferenciák legtöbbször kedden, a reggeli órákban kezdődnek. A távolabbról érkezők esetében célszerű az utazást úgy időzíteni, hogy Budapestre már előző nap megérkezzenek.

A rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozat következő évi rendezvényének a témája az előző évi konferencián kerül kihirdetésre. A soron következő konferencia témája iránt a Szervező Bizottság társelnökeinél (CSÓKA Ferenc, mag. SIMON F. Nándor mag.) lehet érdeklődni.

**A konferenciákra a rendezvény évében lehet jelentkezni. A jelentkezési lapoknak a Szervező Bizottság címére legkésőbb a tárgy év szeptember 15-ig meg kell érkezniük. Későbbi jelentkezést a Szervező Bizottság csak indokolt esetben fogad el.**

**A szervezők elérhetőségei: Mag. SIMON F. Nándor, CSÓKA Ferenc (lásd tisztségviselőinknél)**

***Előadásokra kivételes esetben – a Szervező Bizottságnak az előadásokat koordináló CSÓKA Ferencsel történő előzetes egyeztetése nyomán – szeptember 15-e után is lehet jelentkezni***

A Szervező Bizottság a jelentkezéseket visszaigazolja.

A konferencián az elfogadott referátum lényegének ismertetésére nyílik lehetőség. Az egyes előadások időtartama korlátozott (általában 20' időtartamú). Írásban azonban lehetőség nyílik a részletesebb kifejtésre.

A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)* HU ISSN 1216-6774 azokat a tanulmányokat közli amelyek:

- a lektori véleményekben megfogalmazottakat megvalósítják;
- 600-800 karakteres rezümével és;
- a jegyzetekkel szembeni előírásoknak megfelelő hivatkozási apparátussal rendelkeznek;
- a tudományos művekkel szemben támasztott igényeknek megfelelnek.

A szerzőknek egy printelt példányban és számítógéplemezen (.doc formátumban) rögzítve kell eljuttatni a közlésre szánt tanulmányokat a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)* HU ISSN 1216-6774 szervezőbizottság címére a tárgyév október 15-ig az előadás nyelvén. Dr. SUBA János Ph.D./Cs.C (lásd. tisztségviselőinknél)

A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)* HU ISSN 1216-6774 szerkesztősége a szerzőknek honoráriumot nem fizet. A publikált tanulmányok szerzői a kiadványból tiszteletpéldányt kapnak.

A *Rendvédelem-történeti Füzeteket (Acta Historiae Preasidii Ordinis)* HU ISSN 1216-6774 a szerkesztőség eljuttatja valamennyi témaorientált, jelentősebb, magyar nyelvű kiadványokat gyűjtő könyvtárakhoz.

A konferenciára jelentkezők számára – igény esetén – szállást foglalunk, 15.000 Ft/fő/éj összeggel, amelybe a reggeli is beletartozik.

A konferencián résztvételi díj nincs. A szolgáltatások (pld étkezés: 1.000-Ft/fő/ebéd), azonban térítéskötelesek. Azok számára akik a konferencia térítésköteles szolgáltatásait nem kívánják igénybe venni csupán ülőhelyet és a hozzászólásokban való részvétel lehetőségét biztosítja a Szervező Bizottság. A konferenciateremben a kellő számú ülőhely biztosítása érdekében a Szervező Bizottság tisztelettel arra kér mindenkit, hogy akik nem kívánnak szolgáltatásokat igénybe venni, azok is jelezzék részvételi szándékukat a jelentkezési lap értelemszerű kitöltésével.

A szállást és/vagy étkezést kérők igényének figyelembevételét a Szervező Bizottságnak abban az esetben áll módjában realizálni, ha az igényelt szolgáltatások ellenértékének befizetéséről szóló postai utalvány, vagy banki átutalási bizonylat másolatát a jelentkező a jelentkezési lapjához csatolva elküldi.

A számlát vezető bankfiók neve, címe: HVB Bank Zrt. H-10 UNICREDIT BANK HUNGARY ZRt. (1036 Budapest, Bécsi út 136.)

bankszámlaszám: **10918001 – 00000022 – 69100002**

IBAN COD: HU – 51 – 10918001 – 00000022 – 69100002

BANK SWIFT COD: BACXHUHB

A fakultatív programra a jelentkezők számától függően kerül sor. A fakultatív program térítési díjának pontos összege a konferencia első napján kerül ismertetésre. Ekkor még lehet jelentkezni a fakultatív programra.

A konferencia nyelve magyar. Minden előadó az általa választott nyelven adhat azonban elő. A felmerülő tolmácsolási igényeket a Szervező Bizottsággal kell megbeszélni.

A konferencián résztvevők számára lehetőség nyílik:

- a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagjai sorába történő felvételre, egyszerűsített felvételi eljárással;
- a rendvédelem-történet körében az utóbbi évek során megjelent kiadványok bibliográfiai jegyzékének és a kiadványok egy részének beszerzése;
- a legfrissebb rendvédelem-történeti témájú önálló kiadványokról ismertető fognak elhangozni, amelyek írott változatai beszerezhetőek;
- továbbá az előadások nyomán kialakuló szakmai vitákban való részvételre.

Azok, akik a konferencián valamilyen szerepet vállaltak, (pld előadó, levezető elnök stb.) vagy a szolgáltatásokra előfizettek, illetve akiket a Szervező Bizottság meghívott a konferencia vendégeként, részletes programot tartalmazó meghívót kapnak.







## SZERZŐI ŰRLAP

(Az űrlapot a tanulmányok anyagával együtt kérjük eljuttatni szerkesztőségünkhöz)

Az űrlapot a tanulmányok anyagával együtt kérjük eljuttatni szerkesztőségünkhöz. A szerzői űrlap kitöltését azért kéri periodikánk szerkesztősége, hogy zökkenőmentes kapcsolatot tarthasson a szerzőkkel. A szerzők által feltüntetett rangokat fogja a periodika közölni, ha azok relevánsak a szerzői űrlapon rögzített címek típusaival. A periodikában a szerzők rangjai kizárólag a szerzőket felsoroló jegyzékben kerülnek feltüntetésre. Az űrlap kitöltése a későbbi esetleges jogviták tekintetében is fontos, hiszen periodikánkknak nem áll módjában szerzői honorárium fizetése.

Név: .....

Írói álnév: .....

Tanulmány címe: .....

Lakcím: .....

Telefon: ..... Fax: .....

Mobil: ..... E-mail: .....

Munkahely neve: .....

Munkahely címe: .....

Telefon: ..... Fax: .....

A nevem mellett az alábbi tudományos fokozatok, oktatói címek és tudományos közéleti tisztségek feltüntetéséhez járulok hozzá:

Tudományos fokozat: .....

Oktatói fokozat: .....

Tudományos közéletben betöltött tisztségek: .....

.....

Kittüntetések: .....

.....

Tanulmányom közlését térítésmentesen biztosítom a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774* számára. Engedé

lyem a tanulmány magyar nyelvű kiadásra vonatkozik, amely a periodikában vagy az ahhoz kapcsolódó kiadványokban – több ízben – is megjelenhet, ezen publikációk szerzői honoráriumáról véglegesen és visszavonhatatlanul lemondok.

Kelt: .....20.....

-----  
aláírás

## BELÉPÉSI NYILATKOZAT\*

Felvételemet kérem a „Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság”-ba. A Társaság alapszabályzatát és programját ismerem és magamra nézve kötelezőnek tartom. Kutatói, publikációs és előadói tevékenységgel hozzá kívánok járulni a magyar rendvédelmi szervek történetének feltárásához és bemutatásához.

Kelt: ..... 20.....

Alulírott kijelentem, hogy – személyiségi jogaim fenntartása mellett – az alábbi adatokat önkéntesen bocsátottam a társaság rendelkezésére.

---

aláírás

\* A „Belépési Nyilatkozat” csak a kitöltött „Belépési Nyilatkozat Adatlapja”-val együtt érvényes.

**BELÉPÉSI NYILATKOZAT ADATLAPJA**  
(KÉRJÜK NYOMTATOTT NYAGBETŰKKEL KITÖLTENI)

Név: .....

Anyja neve: .....

Születési hely: .....

Szül. idő: .....

Lakcím: ir.sz., ország: .....

város: .....

utca: ..... házsám: .....

Telefon: ..... Telefax: .....

E-mail: ..... Postafiók: .....

Munkahely neve: .....

Munkahely címe: ir.sz., ország: .....

város: .....

utca: ..... házsám: .....

Telefon: ..... Telefax: .....

E-mail: ..... Postafiók: .....

Foglalkozása, beosztása: .....

Iskolai végzettsége: .....

Tudományos fokozata(i): .....

Oktatói fokozata(i): .....

Kutatási területei: .....

.....

.....

Idegen nyelvismerete: .....

*Kérem, szíveskedjék (tudományos) önéletrajzát és publikációs jegyzékét a belépési nyilatkozathoz mellékelni.*

## PUBLIKÁCIÓS ADATLAP

Az űrlapot bárki eljuttathatja szerkesztőségünkhöz, aki úgy gondolja, hogy rendvédelem-történeti tartalmú írása adatainak Hírlevelünk bibliográfiájában helye van. Az információk publikálásáért közlési díjat és honoráriumot a szerkesztőség nem fizet! Szerkesztőségünk fenntartja magának a jogot arra, hogy az űrlapon érkező információt szelektálja.

Gyors és körültekintő adatszolgáltatását köszönjük.

**1. Név vagy írói álnév\*:** .....

**2/a. Publikáció(k) címe\*\*:** .....

.....

.....

**2/b. Amennyiben tanulmánykötetben vagy periodikában jelent meg, a kiadvány címe, illetve az évfolyam és a szám feltüntetése:**

.....

.....

.....

.....

**3. A publikáció terjedelme (leütések száma); a mellékletek és a jegyzetapparátus terjedelmét is kérjük feltüntetni:**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Kérem ne érezze magát korlátozva az űrlap adta szűkös lehetőségek miatt. Publikációs jegyzékét külön lapon mellékelve is elküldheti.*

\* Írói álnév használata esetén csak abban az esetben tüntesse fel a valódi nevét is, ha azt is szerepeltetni kívánja a Hírlevél bibliográfiájában.

\*\* Idegen nyelvű publikáció esetén írásának és a megjelentető periodikának magyarra fordított címét is szíveskedjék közölni.



## GYŰJTŐK ADATLAPJA

Az űrlapot bárki eljuttathatja szerkesztőségünkhöz, aki úgy érzi, hogy e hírlevélben kívánja a rendvédelem történetéhez kapcsolódó tárgyi emlékek beszerzésére, átadására, illetve cseréjére irányuló igényeit közzétenni.

Név: .....

Lakcím: ir.sz., ország: .....

város: .....

utca: ..... hászám: .....

Telefon: ..... Telefax: .....

E-mail: ..... Internet: .....

Keresek: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Kérem, ne érezze magát korlátozva az űrlap adta szűkös lehetőségek miatt. Közlendőit külön lapon mellékelve is elküldheti.*

Az információk publikálásáért közlési díjat a szerkesztőség nem kér és honoráriumot sem fizet! Szerkesztőségünk fenntartja magának a jogot arra, hogy az űrlapon érkező információt szelektálja.

A Hírlevélben csak a gyűjtő nevét szerepeltetjük, az elérhetőségi adatokat nem, azokat csak az érdeklődőknek hozzuk a tudomására.





## ADATPONTOSÍTÓ LAP

(Kérjük, abban az esetben szíveskedjék kitölteni ezt az oldalt, amennyiben lakcíme, munkahelye, illetve telefonszámai tekintetében változás állt be)

Név: .....

Lakcím: ir.sz., ország: .....

város: .....

utca: ..... házsorszám: .....

Telefon: ..... Telefax: .....

E-mail: ..... Internet: .....

Munkahely neve: .....

Munkahely címe: ir.sz., ország: .....

város: .....

utca: ..... házsorszám: .....

Telefon: ..... Telefax: .....

E-mail: ..... Postafiók: .....

Foglalkozása, beosztása: .....

Tudományos fokozata(i): .....

Oktatói fokozata(i): .....

Milyen témakörben levelezne, illetve cserélné: .....

Fontosabb publikációi: .....

Javaslati a társaság tevékenységének fejlesztésére vonatkozóan:

*Kérem, ne érezze magát korlátozva a formanyomtatvány adta szűkös lehetőségek miatt. Indítványait, közlendőit külön lapon mellékelve is elküldheti.*

*Gyors és körültekintő válaszadását köszönjük!*



## PERIODIKÁINK ÉS VÁLOGATOTT MONOGRÁFIÁINK

RENDVÉDELEM-TÖRTÉNETI HÍRLEVÉL  
(NUNTIOTONES HISTORIAE PREASIDII ORDINIS)

HU ISSN 1785-3257

1995 óta évente kétszer jelenik meg. A rendvédelem-történet művelésével kapcsolatos operatív eseményekről nyújt tájékoztatást.

RENDVÉDELEM-TÖRTÉNETI FÜZETEK  
(ACTA HISTORIAE PREASIDII ORDINIS)

HU ISSN 1216-6774

1990-óta évente egy-két alkalommal jelenik meg.  
A rendvédelem-történet művelése során keletkezett eredményeket ismerteti meg a tudományos közlés igényeinek megfelelő tanulmányok formájában

### MEGRENDELŐLAP

Alulírott: (név:) .....

(pontos cím:) .....

.....

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által publikált Rendvédelem-történeti Füzetek jelölt számaikat, a feltüntetett példányszámban megrendelem. Levelem mellékleteként küldöm az erre a célra az UNICREDIT BANK HUNGARY ZRt-nél. (1036 Budapest, Bécsi út 136.) vezetett 10918001 – 00000022 – 69100002 bankszámlára befizetett átutalási bizonylat fénymásolatát (IBAN COD: HU – 51 – 10918001 – 00000022 – 69100002 BANK SWIFT COD: BACXHUHB)

A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzati szervezetek kapcsolata 1848-1945.

[I.évf. (1990) 1.sz.] 1990.IV.24., I. Konferencia .....példány

A rendvédelem-történet kutatásának, feldolgozásának és oktatásának időszerű kérdései.

[I.évf. (1991) 2.sz.] 1990.XI., II. Konferencia .....példány

Tradíció és korszerűség

[II.évf. (1992) 3.sz.] 1991.XI.19-21., III. Konferencia .....példány

A dualista Magyarország rendvédelme

[III.évf (1992) 4.sz.] 1992.IX.29-30., IV. Konferencia .....példány

Háború, forradalom, Trianon [IV.évf. (1994) 5.sz.] 1993.IX.21-23., V. Konferencia	.....példány
A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme [V.évf. (1997) 6.sz.] 1994.X., VI. Konferencia	.....példány
Háborúból diktatúrába [VI.évf. (1996) 7.sz.] 1995. X.25-28., VII. Konferencia	.....példány
A napóleoni közbiztonsági örtestület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig [VII.évf. (1998) 8.sz.] 1996.IX.29.-X.01., VIII. Konferencia	.....példány
Gazdasági rendvédelmünk a XIX-XX. században [VIII.évf. (1999) 9.sz.] 1997.IX.22-26., IX. Konferencia	.....példány
A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. század magyar rendvédelmére [IX.évf. (1999) 10.sz.] 1998.IX.22-25., X. Konferencia	.....példány
Szabad mozgás a Kárpát-medencében [X.évf. (1999) 11.sz.] 1999. IV.20-23., XI. Konferencia	.....példány
A közigazgatás, a véderő és a rendvédelem kapcsolatának változásai a polgári magyar állam időszakában [X.évf. (2000) 12.sz.] 1999.X.06-07., XII. Konferencia	.....példány
A közbiztonság közös európai örökségünk [XI.évf. (2005) 13.sz.] 2000.III.19-20., XIII. Konferencia	.....példány
1000 éves a magyar rendvédelem [XI.évf. (2005) 14.sz.] 2000.XI.08-10., XIV. Konferencia	.....példány
Az európai és a magyar rendvédelem a XIX-XX. században [XII.évf. (2007) 15.sz.] 2001.XI.06-08., XV. Konferencia	.....példány

#### SZERKESZTÉS ALATT:

A rendvédelmi szakképzés története [XIII.évf. (2008) 16.sz.] 2002.XI.12-13., XVI. Konferencia	
A rendvédelem humán viszonyainak története [XIV.évf. (2008) 17.sz.] 2003.XI.11-12., XVII. Konferencia	
Karhatalmi feladatok a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX.sz-ban [XV.évf. (2008) 18.sz.] 2004.X.13-14., XVIII. Konferencia	
Másfél évtized a nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának a szolgálatában [XVI.évf. (2009) 19.sz.] 2005.X.06-07., XIX. Konferencia	

A XIX-XX. századi magyar forradalmak hatása a nemzeti rendvédelmi rendszerünkre

[XVII.évf. (?) 20.sz.] 2006. ősze, XX. Konferencia

A rendvédelem fejlődése a XIX-XX. században.

[XVIII.évf. (?) 21.sz.] 2007.X.4-5., XXI. Konferencia

**Megjegyzés:** 2.000 Ft – vagy 8 euró példányonként a 2000. év előtti; 2.500 Ft – vagy 10 euró példányonként a 2000. év utáni kiadású periodikák; egységáron országon belül 500 Ft – vagy 2 euró, az Európai kontinensen 1.000 Ft – vagy 4 euró; más kontinensen pedig 1.500 Ft – vagy 6 euró csomagonkénti expedlási költséggel rendelhetőek meg a szerkesztőségnél:

**Dr. SUBA János PhD.**

**H-1184 Budapest, Dolgozó út 20. II/7.**

**T.: (+36/06-1)294-2744 M.: (+36/06-30)566-7120**

**e-mail: [suba.janos@webmail.hu](mailto:suba.janos@webmail.hu)**

Hivatali elérhetősége:

**Hadtörténeti Intézet- és Múzeum**

**Térképtár**

**H-1014 Budapest, Kapisztrán tér 2-4.**

**H-1250 Budapest, Pf.:7.**

**Tel.: (+36/06-1) 325-1673; Fax: (+36/06-1) 325-1647**

**e-mail: [suba.janos@hm-him.hu](mailto:suba.janos@hm-him.hu)**

## **TUDOMÁNYOS TÁRSASÁGUNK SZELLEMI MENTORÁLÁSÁVAL AZ EZREDFORDULÓ ÓTA MEGJELENT RENDVÉDELEM-TÖRTÉNETI TÉMÁJÚ MONOGRÁFIÁK**

BACSA Gábor: *A magyar–jugoszláv (S.H.S) határ megállapítása és kitűzése a trianoni szerződés szerint 1921-1924.* Budapest, 1998, Püski.

BACZONI Tamás – LÓRÁNT Csaba: *A Magyar Királyi Honvédség egyenruhái 1926-1945.* Budapest, 2007, TÓTH László. /HUNIFORM.1/

BENCsik Péter: *A magyar utiokmányok története 1867-1945.* Budapest, 2003, Tipico Design, 179 p. /A magyar rendvédelmi szervek története./

BENCsik Péter – NAGY György: *A magyar utiokmányok története 1945-1990.* Budapest, 2005, Tipico Design. /A magyar rendvédelmi szervek története./

BERTA Gyula: *Somogyország pandurjainak története 1766-1884.* Marcali, 2000, Marcali Városi Helytörténeti Múzeum.

BERTA Gyula: *Kaposvár rendőrségének története.* Kaposvár, 2001, Kaposvár Város Közbiztonságáért Alapítvány.

BERTA Gyula: *Betyárok, hóhérok, börtönök Somogyban.* Kaposvár, 2002, Somogy Megyei Büntetésvégrehajtási Intézet.

- BERTA Gyula: *Börtön, börtön, börtön*. Kaposvár, 2005, Powerpoint Kiadó.
- BODROGI Péter – MOLNÁR József – ZEIDLER Sándor: *Nagy magyar kitüntetés-könyv. A magyar állam rendjelei és kitüntetései. A Szent György-Rendtől a Nagy Imre-Érdemrendig*. Budapest, 2005, Rubicon, 280 p., 600 ábra.
- CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914*. Pécs, 1999, Pro Pannónia Alapítvány.
- CSAPÓ Csaba: *RÁDAY Gedeon és a szegedi királyi biztosság*. Pécs, 2007, Pro Pannónia Alapítvány.
- ERNYES Mihály: *Fejezetek a rendőrség történetéből*. Pécs, 1994, Betücenter.
- ERNYES Mihály: *Fejezetek a rendőrség történetéből Pécs – Baranya 1944-ig*. Pécs, 1995, Police Press.
- ERNYES Mihály: *Fejezetek a rendőrség történetéből Pécs – Baranya 1952-ig*. Pécs, 1996, Police Press.
- ERNYES Mihály: *Fejezetek a rendőrség történetéből Pécs – Baranya 1958-ig. Újjászervezés, megtorlás*. Pécs, 1998, Police Press.
- ERNYES Mihály: *A nemzetközi és a magyar rendvédelem történetének alapjai. I. A rendőrségről*. Budapest, 1999, Prevent Contact.
- ERNYES Mihály: *Pécs város rendőrsége az államosításig*. Pécs, 1999, James és James Bt.
- ERNYES Mihály: *Pécs város rendőrsége. Az államosítás*. Pécs, 2000. James és James Bt.
- ERNYES Mihály: *Pécs város rendőrsége 1956 őszéig*. Pécs, 2001, James és James Bt.
- ERNYES Mihály: *Pécs város rendőrsége 1963-ig*. Pécs, 2002, James és James Bt.
- ERNYES Mihály: *A magyar rendőrség története*. I. köt. Budapest, 2002, BM. Kiadó.
- ERNYES Mihály: *Baranyai rendőrségek*. Pécs, 2004, Teromo Bt.
- ERNYES Mihály: *Pécs város rendőrsége*. Pécs, 2003, Teromo Bt.
- FAZAKAS László – HEGEDŰS Ernő – HENNEL Sándor: *A Szent Korona őrzése. A koronaőrség, a koronaőrök*. Budapest, 2002, Heraldika.
- KABODI Csaba – LÖRINCZ József – MEZEY Barna: *Büntetési alapfogalmak*. Budapest, 2005, Rejtjel.
- KABODI Csaba – LÖRINCZ József – MEZEY Barna: *Fejezetek a büntetések és végrehajtásuk történetéből*. Budapest, 2002, ELTE-ÁJK. Be. és Bv. tanszék.
- KABODI Csaba – LÖRINCZ József – MEZEY Barna: *A büntetéstan elmélete és történeti alapjai*. Budapest, 2003, ELTE-ÁJK. Be. és Bv. tanszék.
- KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség a két világháború között*. Pécs 2002, Pro Prannónia Alapítvány.
- KÖPF László: *Fejezetek a magyar vámgazgatás és pénzügyőrség történetéből*. Budapest, 2003, Tipico Design, 171 p. /A magyar rendvédelmi szervek története./
- MEZEY Barna: *A magyar polgári börtönügy kezdetei*. Budapest, 1995, Osiris, 230 p.

MEZEY Barna: A büntetőjogi intézmények története a kezdetektől a polgári átalakulásig. In. uő. *Magyar Jogtörténet*. Budapest, 1996, Osiris.

NAGY Pál: *Képes krónika a magyar útlevelek, útlevelek három évszázados múltjából (1661-2000)*. Debrecen, 2006, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár. 176 p. /A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár közleményei, 29./

PARÁDI József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1995<sup>1</sup>, Tipico Design.

PARÁDI József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996<sup>2</sup>, Osiris.

PARÁDI József: *Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században*. I. köt. *Pénzügyőrök és vámhivatalok a határőrizetben*. II. köt. *Csendőrség a határőrizetben*. III. köt. *Rendőrség a határőrizetben*. Budapest, 2003, Tipico Design, 219; 186; 266 p. /A magyar rendvédelmi szervek története./

SUBA János: *Magyarország államhatárának változásai 1867-1947 között*. Budapest, 2003, Tipico Design, 229 p. /A magyar rendvédelmi szervek története./

SUBA János: *Magyarország határának kitzése és felmérése 1921-1925 között. A határmegállapító bizottságok működése*. Budapest, 1999, Magyar Honvédség Tájékoztatói és Médiaközpont. /Honvédtudósok 39./

SZAKÁLY Sándor: *A magyar tábori csendőrség*. Budapest, 1990, Zrínyi.

SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. Lexikon és adattár*. Budapest, 2003<sup>2</sup>, Ister.

SZAKÁLY Sándor: *Katonák csendőrök ellenállók*. Kaposvár, 2007, Kaposvár város közgyűlése. /Örökség Kaposi Kiskönyvtár 32./

ZEIDLER Sándor: *Magyar kitüntetések*. Budapest, 1996, Kossuth.

*A jelzett monográfiák a kiadónál rendelhetőek meg:*

### **BM. Kiadó**

H-1149. Budapest, Mogyoródi út 43.

1903. Budapest, Pf.:314

T.: (+36/06-1) 469-2969

### **Heraldika**

H-1113. Budapest, Takács Menyhért u. 5.

T./F.: (+36/06-1) 209-6078; M.: (+36/06-20) 973-6120

e-mail: heraldika@elender.hu



## **Ister Kiadó és Kulturális Szolgáltató Iroda**

Budapest, Tűzoltó u. 8. H-1094 Hungary

Tel.: +36-1-215-2249

e-mail: ister\_toth@interware.hu

## **Osiris**

H-1053. Budapest, Egyetem-tér 5. II./10-A.

T.: (+36/06-1) 619-9409

## **Pro Pannónia Alapítvány**

H-7621. Pécs, Király u. 33.

T./F.: (+36/06-72) 213-379

## **Rejtjel Kiadó Kft.**

H-1053. Budapest, Kecskeméti u. 10-12.

T.: (+36/06-1) 483-8014

## **Rubicon**

H-1161. Budapest, Sándor u. 60.

T.: (+36/06-1) 402-1848 F.: (+36/06-1) 402-1849

## **Tipico Design**

H-1149. Budapest, Egressy út 23-25.

T.: (+36/06-1) 355-3991 F.: (+36/06-1) 355-0591)

e-mail: tipico.design@axelero.hu

A Betűcenter, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Büntetés-eljárési és Büntetés-végrehajtásjogi tanszéke (ELTE-ÁJK. Be. és Bv. tanszék), James és James Bt., Hajdú-Bihar Megyei Levéltár, Kaposvár város közgyűlése, Kaposvár Város Közbiztonságáért Alapítvány, Kossuth, Magyar Honvédség Tájékoztatási és Médiaközpont, Marcali Városi Helytörténeti Múzeum, Police Press, Prevent Contact, Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, Teromo és Zrínyi kiadók által megjelentetett, illetve természetes személy által publikált könyvekhez a szerzők segítségével lehet hozzájutni.

BERTA Gyula: (+36/06-20) 571-7046

Dr. ERNYES Mihály : (+36/06-20) 326-7193

Dr. LÓRÁNT Csaba: (+36/06-1) 325-1673

Dr. MEZEY Barna: (+36/06-1) 411-6518

NAGY Pál: (+36/06-52) 492-763

Dr. SUBA János: (+36/06-1) 325-1673

Dr. SZAKÁLY Sándor: (+36/06-20) 910-5291

ZEIDLER Sándor: (+36/06-30) 961-9148